

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 22

FÖRSTA KAMMAREN

1965

7 maj

Debatter m. m.

Fredagen den 7 maj

	Sid.
Svar på interpellationer:	
av herr Dahlberg om ökat antal fria resor till hemorten för vissa värnpliktiga, m. m.	5
av herr Carlsson, Eric, ang. möjligheterna att sänka kostnaderna för försvaret, m. m.	8
Förlustutjämnning, progressionsutjämnning och allmän öppen resultatutjämnning	15
Om vidgad rätt till avsättning till investeringsfonder för konjunkturutjämnning, m. m.	19
Kommunalt stöd åt ungdomens föreningsliv	22
Arbetsgivares uppgifts- och uppbördsskyldighet	43
De mindre och medelstora företagens finansieringsproblem	46
Om främjande av de mindre företagens exportmöjligheter	48
Den enskilda handelns kreditförsörjning	49
Om inrättande av en statlig utlåningsfond för tillgodoseende av kommunernas investeringsbehov för vatten- och avloppsanläggningar	50
Om översiktlig riksplanering av kusttrakterna	52
Företagshälsovård m. m.	54
Om en utbyggnad av Vindelälven	57
Om uppskov med behandlingen av förslag angående det högsta medgivna antalet statsråd utan departement	71

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 7 maj

	Sid.
Bevillningsutskottets betänkande nr 25, ang. förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning	15
— nr 27, om vidgad rätt till avsättning till investeringsfonder för konjunkturutjämning, m. m.	19
Andra lagutskottets utlåtande nr 43, ang. ändrad lydelse av 3 § barnavårdslagen	22
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 30, ang. arbetsgivares uppgifts- och uppbördsskyldighet	43
Bankoutskottets utlåtande nr 23, ang. de mindre och medelstora företagens finansieringsproblem	46
— nr 24, om främjande av de mindre företagens exportmöjligheter	48
— nr 25, ang. den enskilda handelns kreditförsörjning	49
— nr 26, ang. användningen av allmänna pensionsfondens medel	50
— nr 27, ang. Aktiebolaget Företagskredits utlåningskapacitet	50
— nr 28, om inrättande av en statlig utlåningsfond för tillgodo-seende av kommunernas investeringsbehov för vatten- och av-loppsanläggningar	50
— nr 29, om anslag till utvidgning av verksamheten hos Sällska-pet riksdagsmän och forskare	51
— memorial nr 30, ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om servicestöd till befolkningen i vissa glesbygder	51
— nr 31, ang. ändrad lydelse av § 1 reglementet för Nordiska rå-dets svenska delegation	51
Första lagutskottets utlåtande nr 23, ang. utställande av check utan täckning	51
— nr 24, ang. ändring i lagen om rätt för utländsk försäkrings-anstalt att driva försäkringsrörelse här i riket, m. m.	51
Jordbruksutskottets utlåtande nr 9, ang. bemyndigande att försälja viss staten tillhörig fast egendom, m. m.	52
— memorial nr 10, ang. departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar av viss staten tillhörig fast egendom	52
— utlåtande nr 12, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: jord-bruksårenden	52
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 29, ang. § 21 i riks-dagens revisorers berättelse över granskning av statsverket, m. m.	52
— nr 31, om åtgärder för att förbättra företagshälsovården, an-gående företagshälsovård, yrkeshygien och yrkesmedicin, m. m.	54
— nr 32, ang. Vindelälvens utbyggnad	57
— nr 33, om en undsättningskår för hjälpinsatser vid naturkatastrofer	70
Konstitutionsutskottets memorial nr 24, ang. uppskov med behand-lingen av vissa ärenden	70
— nr 25, ang. återlämnande av visst ärende	70
— utlåtande nr 26, om uppskov med behandlingen av förslag till lag om antalet statsdepartement och statsråd utan departement	71

Fredagen den 7 maj

Kammaren sammanträdde kl 11.00.

Justerades protokollen för den 29 och den 30 nästlidne april.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelser:

Till riksdagens första kammare

Undertecknad, som den 15 maj 1963 valts till riksbanksfullmäktig för valperioden 1963—1966, får av hälsoskäl anhålla om entledigande från och med den valförrättning som företages under maj månad 1965.

Stockholm den 6 maj 1965.

Ragnar Persson

ledamot av första kammaren

På gjord proposition beslöts att val av en fullmäktig i riksbanken i herr Ragnar Perssons ställe skulle i föreskriven ordning äga rum.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades fröken *Mattson* under tiden den 10—den 14 innevarande månad för deltagande som svensk delegat i UNICEF-överläggningar i Montreux.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas att *Per Hilding*, 23.09.18, på grund av gallstensbesvär och allmän trötthet är oförmögen att delta i riksdagens arbete den 5/5—14/5 1965.

Gävle den 5/5 1965.

N. Gwalli

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Hilding* för den i läkarintyget angivna tiden.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser allmänna frågor och bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta om arbeten inom viss kostnadsram;

nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal med Stockholms stad rörande vissa markbyten m. m.;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1965/66 till skolväsendet;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1965/66 till byggnadsarbeten vid universiteten och vissa högskolor m. m.;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag inom eckle-

siastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag inom socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1965/66 till vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m.;

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1965/66 till barnmorskeläroanstalterna och statens sjuksköterskeskolor m. m.;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till handelshamnar och farleder för budgetåret 1965/66 m. m.;

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa kreditgarantier åt svensk varvsindustri m. m.;

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter; och

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av vissa kulturföremål.

Anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 211, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till jordförvärvslag m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 213, till Konungen i anledning av väckta motioner angående beskatt-

Om ökat antal fria resor till hemorten för vissa värnpliktiga, m. m.

ningen av skytteorganisationer, de handikappades organisationer m. fl.

Om ökat antal fria resor till hemorten för vissa värnpliktiga, m. m.

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet **ANDERSSON**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Dahlbergs* interpellation om ökat antal fria resor till hemorten för vissa värnpliktiga, m. m., erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Dahlberg har frågat mig om jag är beredd att medverka till en utökning av antalet fria hemresor för värnpliktiga inom II. och VI. milo i Norrland samt om jag är villig att föreslå en höjning av anslaget till fritidsverksamheten för värnpliktiga och därmed bereda dem en meningsfull fritid inom garnisonsområdet.

Vad beträffar de fria resorna har jag i ett interpellationssvar till herr Boo den 9 mars i andra kammaren meddelat min avsikt att låta 1965 års försvarsutredning pröva frågan om antalet fria resor bör utökas av sociala skäl. Detta gäller inte minst i fråga om de värnpliktiga från de mellersta och södra delarna av Sverige, vilka fullgör sin militärtjänst i Norrland.

På den andra frågan vill jag först hänvisa till riksdagens beslut att, efter förslag i årets statsverksproposition, höja anslaget för fritidsverksamhet av här aktuellt slag med 130 000 kronor. Verksamheten och dess betydelse är alltså uppmärksammasad.

Vad angår de av interpellanten omnämnda garnisonerna i Boden, Luleå, Kiruna och Umeå har förbanden där enligt vad jag inhämtat i stort sett erhållit begärda bidrag. I medvetande om de speciella behoven där har vid bidragsfördelningen norrlandsförbanden prioriterats. Enbart för Bodens garnison har hittills under innevarande budgetår utanordnats följande belopp för den

egentliga fritidsverksamheten: fritidsundervisning 18 500 kronor, föreläsungsverksamhet 3 400 kronor och förbandsbibliotek 18 650 kronor, eller sammanlagt 40 550 kronor.

Beloppen är större än vad interpellanten angivit, beroende på senare tilläggsanslag. Därutöver disponerar förbandscheferna lägerkassemedel för fritidsändamål. Jägarskolan har t. ex. även erhållit ett särskilt tillskott av s. k. utjämningsmedel med 6 000 kronor årligen.

Behovet av anslag till fritidsverksamheten ökar dock oavbrutet, vilket bl. a. sammanhänger med det ökade antalet värnpliktiga söderifrån och med det alltmer stegrade intresset för studier. Innevarande år pågår därför särskild försöksverksamhet i Umeå för att få fram lämpliga former för stöd till bl. a. akademiska studier per korrespondens. Jag anser att disponibla medel i stort är tillräckliga under det närmaste året för att tillgodose de behov som interpellanten behandlar. Jag är dock väl medveten om att de speciella problem, som uppstår genom att ett stort antal värnpliktiga får fullgöra sin tjänstgöring långt ifrån hemorten och därför har behov av ökade möjligheter till meningsfull fritidssysselsättning, kommer att kräva ökade insatser.

Herr **DAHLBERG** (s):

Herr talman! Jag ber först att få tacka försvarsministern för det positiva svaret på min interpellation.

Anledningen till att jag ställde interpellationen är det förhållandet, att befolkningsutvecklingen i övre Norrland medför, att man inte helt kan fylla de militära förbanden inom området med värnpliktiga enbart från Norrland. Drygt ett tusental värnpliktiga från stockholmsområdet och mellersta Sverige får fylla luckorna. Detta medför att rekryterna på grund av långa reseavstånd och höga kostnader inte kan utnyttja sin fritid i form av hemresor. Un-

Om ökat antal fria resor till hemorten för vissa värnpliktiga, m. m.

der sommaren tillämpas fria lördagar som de värnpliktiga får tillbringa på garnisonsorten.

Inom Bodens garnison har Bodens stad och Överluleå kommun tillsammans anslagit 6 000 kronor att användas till resor inom Norrbotten. Det är en verksamhet som livligt uppskattats av de inkallade från mellersta Sverige.

Det är denna fritidsverksamhet som de personalvårdande myndigheterna vid VI, milo vill utvidga. Jag tar fasta på försvarsministerns svar i detta avseende, att han är medveten om att detta kommer att kräva ökade insatser från försvarsmaktens sida.

Beträffande de fria hemresorna har försvarsministern hänvisat till ett interpellationssvar i andra kammaren den 9 mars. Avsikten är att 1965 års försvarsutredning skall pröva frågan, och jag nöjer mig med det beskedet. Jag hoppas livligt att utredningen ställer sig positiv till utökat antal resor för de värnpliktiga under deras första tjänstgöring.

Vi lever i ett samhälle där fritiden betyder alltmer, och det är därför på sin plats att även de ungdomar som gör sin värnplikt skall få del av fritiden i den utsträckning som förhållandena medger.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Herr STRANDBERG (h):

Herr talman! Må det vara mig tillåtet att med hänsyn till personlig erfarenhet i hithörande problem få framföra några synpunkter i berörd frågeställning. De av interpellanten framförda problemen har jag i närmare 20 års tid varit personligen inblandad i.

Till en god personalvård hör att skapa bästa möjliga trivsel och anda. Kan detta uppnås när man också automatiskt ett gott utbildningsresultat. Under årens lopp har vi fått den erfarenheten att kontakten med hemorten är av mycket stor betydelse. Efter en och en halv

till två månaders frånvaro från hemorten har märkbar irritation och minskad trivsel kunnat förmärkas. Ett väsentligt steg till bättre förhållanden skapades då antalet fria resor till hemorten ökades från tre till fem, och jag tror att man med vissa kompletteringar till nuvarande resebestämmelser i stort har löst frågan om de värnpliktigas fria resor.

Det finns emellertid en annan faktor som i hög grad har påverkat trivseln. Det torde vara osannolikt att ungdom från Mellansverige i någon större grad frivilligt söker sig till förband i norra Sverige. Även om man vid inskrivningsförrättningen tar största möjliga hänsyn till individens önskemål, måste således flertalet mot sin vilja placeras till tjänstgöring vid förband långt från hemorten.

Med nuvarande inskrivningssystem förflyter ganska lång tid från det att den värnpliktige inskrives och till dess att han rycker in till sin första tjänstgöring. Under denna tid förändras ofta livsbetingelserna för den värnpliktige. Detta framgår av den stora mängd ansökningar om förflyttning som årligen inlämnas. I motiven åberopas ofta sociala skäl, såsom ingånget äktenskap, faderskap, försörjningsplikter o. s. v. Då det kan taga ganska lång tid innan sådana ärenden blivit undersökta och realbehandlade uppstår hos den sökande irritation, vilket i sin tur ofta fört med sig icke önskvärda konsekvenser i fråga om andan och trivseln vid förbandet.

För att något komma till rätta med detta problem vill jag framkasta tanken att överrekrytering borde äga rum till de perifera förbanden i samband med inskrivningsförrättningarna. De sedvanliga inskrivningarna borde därefter kompletteras strax före inryckningen, varvid hänsyn kunde tagas till inträffade personliga förändringar i vederbörandes sociala status och föranleda eventuellt ändrad uttagning och tjänstgöringsplacering. En sådan komplet-

Om ökat antal fria resor till hemorten för vissa värnpliktiga, m. m.

terad inskrivning borde kunna anordnas på ganska enkelt sätt genom frågeformulär eller liknande. Jag tror för min del att en sådan skisserad åtgärd skulle vara en god personalvårdsinsats.

Bara, herr talman, ytterligare några ord i anslutning till försvarsministerns svar, vilket också jag personligen tycker var mycket positivt till sitt innehåll. Det är ganska naturligt, att en hel del frågor nu måste bli lösta, och jag fattade svaret så, att också försvarsministern är inställd på detta. Jag har noterat några sådana frågor.

Antalet fritidslokaler måste väsentligt ökas — jag tror att man inom departementet är på det klara med detta. Det torde också bli nödvändigt med en uppräknig av anslaget till soldathemsverksamheten, som i dag dras med stora bekymmer. Vidare har ifrågasatts om man inte på nytt kunde införa systemet med turnerande fältartistgrupper, som kunde ställas till förbandens förfogande för anordnande av kamrat aftnar och liknande. Den teaterverksamhet, som på garnisonsorterna bedrivs av de civila organisationerna, borde kunna samordnas så att man kunde köra dubbleringsföreställningar m. m. Jag känner inte till att något sådant hittills skett, men här borde en ändring kunna ske i samband med att allt fler teaterlokaler tillkommer. Det borde finnas möjligheter att anställa flera frivilliga instruktörer, både civila och militära, för kursverksamhet — jag är medveten om att detta också kommer att kräva mera pengar. Härvid borde kronans materiel ställas till förfogande t. ex. för körkortsutbildning, trafik-kortsutbildning och liknande.

Jag vill understryka att en väsentlig faktor är att all den personal, militär eller civil, som frivilligt ägnar sin fritid till sysselsättning av de värnpliktiga, skall erhålla skäligen ekonomisk gottgörelse härför.

Det sagda utgör bara ett axplock bland alla de åtgärder som torde bli nödvändiga för ernående av en god

personalvård och därmed också — som inledningsvis sades — ett gott utbildningsresultat.

Herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Det är en viktig fråga vi diskuterar, men det skulle föra för långt att gå in på allt det som man nu förbereder på dessa områden och som herr Strandberg pekat på.

Jag begärde ordet närmast för att säga två saker.

För det första vill jag uttala mitt stora erkännande till kommunerna i norr för all den hjälp de lämnar oss, alla de anslag som utgår till bl. a. fritidsverksamhet bland de värnpliktiga.

För det andra vill jag säga något om herr Strandbergs uppslag — om jag fattade rätt skulle man genom överutttag för dessa regioner få större möjligheter att flytta om värnpliktiga, som kanske helst borde stanna kvar i mellersta och södra Sverige. Det förekommer redan nu ett mycket stort överutttag vid inskrivningarna — 25 procent totalt för landet. Många av de värnpliktiga nerifrån Sverige, som placeras upp i några av våra garnisoner i norr, begär att få stanna kvar i Stockholm eller Mellansverige.

Det finns nu ingen möjlighet att utan vidare gå med på detta, men ett mycket stort antal — ungefär tio procent av dem som ansöker — får dock efter uttagningen ändrad tjänstgöringsort. De skäl som man då beaktar är i första hand, om vederbörande har bildat familj eller har företag — ofta är det fråga om jordbrukare. Tyvärr har vi inte möjlighet att tillgodose alla önskemålen från de många som vill utnyttja värnpliktstiden till studier och därför gärna vill vara i närheten av Uppsala eller Stockholm.

Det är möjligt att man kan göra ännu mer för att hjälpa de värnpliktiga, som har svårigheter, med omplacering, men det görs alltså redan nu många framställningar, och ganska många får ändrad tjänstgöringsort.

Ang. möjligheterna att sänka kostnaderna för försvaret, m. m.

Herr STRANDBERG (h):

Herr talman! Det är fullständigt riktigt som försvarsministern säger, men jag förmenar att det borde vara möjligt att undersöka, om man kunde vidtaga sådana åtgärder, att man slapp dessa många provningar sedan de värnpliktiga väl har ryckt in. Jag är väl medveten om att många ansöker om omplacering innan de ryckt in, men flera tycks inte känna till denna möjlighet.

Jag känner till de rekryteringsprinciper vi har i dag, men kunde man komplettera dem och tillfråga de värnpliktiga, om det inträffat någon ändring i deras sociala status, kanske vi skulle slippa dessa flyttningar från en ort till en annan.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. möjligheterna att sänka kostnaderna för försvaret, m. m.

Ordet lämnades ånyo till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet ANDERSSON, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara jämväl herr *Eric Carlssons* interpellation angående möjligheterna att sänka kostnaderna för försvaret, m. m., och nu yttrade:

Herr talman! Herr Eric Carlsson har frågat mig om jag har för avsikt att genom tilläggsdirektiv till 1965 års försvarsutredning låta utreda

1) möjligheterna att med bibehållen effektivitet avsevärt sänka försvarskostnaderna,

2) hur försvarsviljan skall bibehållas och stärkas hos de värnpliktiga,

3) kraven på styrkan hos totalförsvarets olika verksamhetsområden.

De frågor som herr Carlsson tar upp under första och tredje punkten kommer försvarsutredningen enligt min mening in på utan några tilläggsdirektiv. Utredningen skall nämligen bedöma Sveriges säkerhetspolitiska situation

mot bakgrund av den internationella utvecklingen och studera vilka former eventuella aggressiva handlingar mot vårt land kan tänkas få. Utredningen har sedan att forma ut sina förslag beträffande två huvuddelar av totalförsvaret — krigsmakten och civilförsvaret — med hänsyn till sin bedömning av sannolika aggressionsformer och de krav dessa ställer på våra försvarsanstalter under beaktande av de ekonomiska konsekvenserna och förutsättningarna. I direktiven för utredningen sägs också att det ankommer på utredningen att föreslå de principer som bör tillämpas vid bestämmandet av försvarskostnaderna. En självklar riktning härvid är att få ut största möjliga effektivitet ur de resurser som ställs till förfogande. Principerna för försvarskostnadernas bestämmande bör därför utformas så att de stimulerar till rationaliseringar och besparingar. Jag vill i sammanhanget erinra om att en icke oväsentlig rationalisering förutsatts vid bestämmandet av gällande kostnadsram för det militära försvaret. Den omständigheten att utgångspunkten för planeringen anges i en för viss tid bestämd ekonomisk ram framtvingar en fortlöpande anpassning av organisationen till realistiska ekonomiska förutsättningar. Systemet bör också stimulera myndigheterna att undvika onödiga utgifter och ta till vara alla möjligheter till rationaliseringar. Jag vill också peka på att gällande ordning förutsätter att kostnadsramen för det militära försvaret skall minskas om krigsmakten åvilande fredsuppgifter faller bort eller till följd av rationaliseringar som genomförts på statsmakternas initiativ kan lösas på billigare sätt.

I sin andra delfråga tar herr Carlsson upp försvarsviljan hos de värnpliktiga. Som interpellanten själv konstaterar är utredningen oförhindrad att ta upp även i direktiven ej särskilt nämnda frågor som den anser motiverade av kostnadsskäl eller för att vinna ökad effektivitet hos krigsmakten,

Ang. möjligheterna att sänka kostnaderna för försvaret, m. m.

civilförsvaret eller totalförsvaret i övrigt. Försvarsviljan har utan tvivel betydelse för försvarets effektivitet. Försvarsutredningen kan alltså ta upp frågor om åtgärder för att stärka försvarsviljan hos de värnpliktiga. En saklig upplysning om vårt försvars förutsättningar och möjligheter är onekligen av stor betydelse. Man får ej heller bortse från att de värnpliktigas ekonomiska och sociala förmåner kan inverka på deras vilja och förmåga att göra sin insats i det aktiva försvarsarbetet. Jag vill i sammanhanget också erinra om att jag — som jag tidigare meddelat — är beredd att låta 1965 års försvarsutredning pröva frågan, om antalet fria resor för värnpliktiga bör utökas av sociala skäl. Vissa förändringar i de värnpliktigas förmåner kan redan dessförinnan komma att aktualiseras i samband med ändringar i värnpliktsutbildningen till följd av förslag av 1960 års värnpliktsutredning.

Avslutningsvis vill jag tillägga att jag i likhet med herr Carlsson finner det värdefullt med en debatt om väsentliga försvarsfrågor. Jag kan dock inte dela interpellantens uppfattning att en sådan debatt skulle förhindras eller försvåras om man har en fixerad kostnadsram som utgångspunkt för den militära planeringen. Som exempel på frågor som debatterats under den senaste tiden vill jag nämna utformningen av totalförsvarets regionala ledning samt utvecklingen av flygplan 37 och motorkanonbåtar. För min del är jag övertygad om behovet att, oberoende av vilka principer som tillämpas för att bestämma de totala försvarskostnaderna, debattera och pröva förutsättningarna för bl. a. dylika viktiga organisations- och anskaffningsproblem.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation. Jag ber också att få rikta ett speciellt tack till statsrådet

för det uttalande han gjorde om att vi behöver en debatt om väsentliga försvarsfrågor. En dylik debatt kan ge underlag för en diskussion som kan främja rationaliseringar och effektiviseringar på den militära sidan och därmed ge utrymme för besparingar.

Det finns anledning för försvaret att lära av näringslivet, där man tvingas pressa kostnaderna och sörja för effektivitet och sparsamhet, emedan man har en konkurrens utifrån som mätare på den färdiga produkten. En sådan konkurrens finns inte på den militära sidan, men jag tror det är angeläget att man där gör klart för sig, att man lever i en ny tid och måste ta vara på alla möjligheter till rationaliseringar och besparingar. Gör man inte det, är det risk för en reaktion som innebär att militärerna återigen kan få leva under knapphetens kalla stjärna.

Försvarets uppgift är att värna vår frihet och vårt oberoende, att ge skärpa och tyngd åt vår utrikespolitik, att hävda och värna den alliansfria neutraliteten. Vårt land är på alla sidor omgivet av Öst och Väst, liksom det neutrala Finland, och detta läge ger oss självfallet speciella problem. I norr är baser och stöddepunkter vid Atlantkusten och på Nordkalotten av väsentlig betydelse för stormakterna, och i söder är tillfarterna till Östersjön genom sunden säkerligen av stort intresse för alla parter. Detta är ett par exempel på hur känsligt vårt geografiska läge är.

Från den utgångspunkten torde det stå utom allt tvivel att vi behöver ett starkt försvar, och vi har också tagit på oss en stor börda. Under kommande år ligger våra försvarskostnader vid nära 600 kronor per invånare. Det är mer än de flesta länder ger ut, och det finns knappast något land av var storlek som har så stora försvarsutgifter som vi.

Det räcker emellertid inte med att bara lägga ned stora kostnader, utan man måste också fråga sig, vilken valuta vi får för dessa kostnader och de

Ang. möjligheterna att sänka kostnaderna för försvaret, m. m.

pengar som vi här anslår. Till omfattningen har vi fått det försvar som av 1962 års försvarsberedning, av regering och riksdag bedömdes erforderligt med hänsyn till de krav som vi då ansåg oss ha råd med att tillgodose i fråga om försvarets omfattning. 1965 års försvarsberedning har nu att pröva kostnadsramen för tiden efter budgetåret 1966/67, då nuvarande långtidsperiod utgår.

Den fråga som jag här ställt gällde om statsrådet hade för avsikt att genom tilläggsdirektiv till 1965 års försvarsberedning låta utreda möjligheterna att med bibehållen effektivitet avsevärt sänka försvarskostnaderna. Man har på något håll frågat vad jag menar med »avsevärt». Det kan naturligtvis diskuteras, men jag vill endast säga att om man kunde reducera försvarskostnaderna med bara tio procent skulle det innebära en besparing på 450 miljoner kronor. Och 450 miljoner kronor måste betecknas som en avsevärd besparing med hänsyn till våra ekonomiska möjligheter.

På detta svarar statsrådet: »En självklar riktpunkt härvid är att få ut största möjliga effektivitet ur de resurser som ställs till förfogande.»

Jag delar herr statsrådets uppfattning att det borde vara så. Men, herr statsråd, är det verkligen så att man riktigt lyckats övertyga militärerna om detta? Den »högkonjunktur» som rått på det militära området alltsedan andra världskrigets slut har knappast befrämjat rationalisering, effektivitet och sparsamhet. Allt för många inkallade värnpliktiga med gott omdöme och stor erfarenhet av civil verksamhet har omvittnat den ineffektivitet, som fortfarande präglar den militära verksamheten på många områden. För att låna ett uttryck som använts i något sammanhang finns det nog här utrymme för både tidsstudier, MTM och insatser från statskontoret samt — om jag får skämta med en allvarlig sak — också från Skattebetalarnas förening.

Situationen är nämligen den att vi går mot en utveckling med minskade ungdomskullar och ökade påfrestningar på vår ekonomi. I ett sådant läge finns det anledning för 1965 års försvarsberedning att allvarligt pröva ett rationaliserings- och besparingsalternativ. Jag tolkar statsrådets svar som ett observandum till försvarsberedningen att ägna uppmärksamhet åt ett besparings- och effektivitetsalternativ.

Min andra fråga var, såsom statsrådet riktigt påpekade, en följdfråga, nämligen om försvarsviljan hos de värnpliktiga.

Statsrådet tar där upp några åtgärder till gagn för de inkallade: ökat antal fria hemresor, bättre ekonomiska förmåner o. s. v. Allt detta är viktiga frågor som nyligen diskuterats från denna talarstol. Till detta vill jag också lägga tryggheten för de hemmavarande, familjebidrag, liksom en rad åtgärder som gör att avbrottet i den civila verksamheten ej blir alltför betungande för den inkallade och hans anhöriga.

Men, herr statsråd, det finns också en rad av åtgärder på det rent militära området. Värnpliktstjänstgöring är ju beredskap i vissa skeden, men främst utbildning under militära förhållanden och under ganska lång tid. Hur bedrivs denna utbildning? Hur är det med introduktionen för den nyinryckte, hur är det med psykologien och pedagogiken i utbildningen? Hur är det med informationen om olika övningars betydelse och uppgift? Modern pedagogik är inte bara ett *hur* utan också ett *varför*.

Nåväl, nu skall ju här bli förbättringar — om jag läst dagens tidningar rätt har 1960 års värnpliktsutredning observerat dessa frågor och föreslår vissa förbättringar av utbildningen för de militära handledarna, främst bland det värnpliktiga befälet. Tyvärr tror jag att det också bland yrkesmilitärerna behövs litet mera av psykologisk och pedagogisk insikt. En utbildning som ger mening åt inkallelserna, som gör värnpliktstiden till någonting annat än

Ang. möjligheterna att sänka kostnaderna för försvaret, m. m.

»lumpen» har också möjlighet att skapa en positiv inställning till försvaret hos de inkallade. Bristande psykologiskt handlag av befäl i olika kategorier, dåligt planlagda övningar — tyvärr förekommer sådana — har skapat inte bara en kritisk inställning till försvaret utan också på många hånder en negativ inställning. En negativ inställning ger dålig effekt, en positiv inställning ger god effekt och underlag för både besparingsmöjligheter och effektivisering.

För det kommande budgetåret har svenska folket att satsa nära nog 4 500 miljoner kronor på försvaret. Det är 50 000 ungdomar, som skall fullgöra sin första värnpliktstjänstgöring, och 90 000 mannar, som skall lämna sina olika arbetsuppgifter i vardagens arbetsliv för att fullgöra repetitionsövningar. Denna insats av kapital och arbetskraft är delvis att betrakta som en försäkringsavgift. För den avgiften har vi rätt att fordra ett effektivt och rationellt försvar, där alla besparingsmöjligheter utnyttjas. Ansvaret därför åvilar de militära myndigheterna i alla instanser.

Så några ord i anledning av min tredje fråga, som gällde kraven på styrkan hos totalförsvarets olika grenar. I min interpellation motiverade jag denna min fråga med att jämsides med det militära försvaret bör också tagas i betraktande totalförsvarets möjligheter och styrka.

Totalförsvaret omfattar en rad områden — det militära försvaret, civiltförsvaret, det psykologiska försvaret, ett ekonomiskt och försörjningsmässigt försvar. Det hade varit tacknämligt om statsrådet hade velat ge några synpunkter på totalförsvarets olika grenar, främst mot bakgrunden av att direktiven till försvarsberedningen är ganska kortfattade på denna punkt. Här lägger vi för kommande budgetår 4 500 miljoner kronor på ett militärt försvar. Försvarsdepartementet har tecknat sig för en långtidsplan, »utvecklingen av flygplan 37», som drar en summa av 7 000 miljoner kronor. Vi har i år tillsatt en

»specialriksdag», därest särskilda förhållanden skulle inträda, liksom vi i fjol beslutade om en lag om kommunal beredskap att sättas i praktisk tillämpning vid ett krigshot. Alla dessa åtgärder är delar av totalförsvaret.

Ändock, herr statsråd, känner jag mig allvarligt oroad inför framtiden, med tanke på vår försörjningsberedskap på livsmedelsområdet. Vad tjänar det till med alla våra försvarsåtgärder på olika områden, om vi inte har mat? Den svagaste länken i totalförsvaret avgör ändå kedjans styrka.

Även om det andra världskriget ligger drygt 20 år tillbaka i tiden, vet vi, som var med då, vilken stor roll livsmedelsförsörjningen spelade för vårt folk under dessa år. Jag vill minnas att vid något tillfälle statsrådets företrädare från krigsåren uttalade, att utan den livsmedelsproduktion, som vi då hade inom landet, hade vi knappast ridit ut den storm som rasade omkring oss. Även om mycket förändrats i vår tillvaro har vi ingen anledning att bortse från gångna dagars lärdomar.

Till detta skall också fogas att det är viktigt att vår livsmedelsförsörjning sker inom så vida områden som möjligt. Dagens moderna teknik i förstörelsens tjänst kan lätt radiabelägga viktiga produktionsområden för vår livsmedelsförsörjning.

Det är mot den bakgrunden jag ställt min fråga om totalförsvarets möjligheter och styrka, och det är med hänvisning till vad jag senast anfört som jag upprepar min fråga till herr statsrådet: Är det inte anledning för försvarsberedningen att ordentligt pröva frågan om vårt totalförsvar, detta just med anledning av vår försörjningsberedskap på livsmedelsområdet?

Jag ber än en gång att få tacka herr statsrådet för svaret på min interpellation.

Herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Det skulle kunna bli en mycket stor försvarsdebatt efter det-

Ang. möjligheterna att sänka kostnaderna för försvaret, m. m.

ta anförande av herr Carlsson, men jag tror inte att han har avsett att den debatt om vår försvarspolitik, som vi är eniga om, skall föras just i anslutning till denna interpellation. Därför skall jag bara i korthet göra några kommentarer.

Jag skall börja med en kommentar till det sista som herr Carlsson talade om, nämligen vår livsmedelsförsörjnings roll i det svenska försvaret.

Vi följer regelbundet upp beredskapen på detta område, och den är, om jag ser på totalläget, mycket tillfredsställande. Men det är inte det herr Carlsson syftar på, utan det är naturligtvis framtiden. Då vill jag säga, att det nog i första hand inte är den sittande försvarsutredningen som skall syssla med denna fråga, utan jag föreställer mig att det, på samma sätt som det har varit under hela tiden efter det andra världskriget, är de sittande jordbruksutredningarnas sak att ta upp den frågan. I varje fall utgår jag ifrån att 1960 års jordbruksutredning också skall lägga dessa aspekter på behandlingen av jordbruksfrågan. Den ordning som vi har på jordbrukets område — i varje fall efter det andra världskriget — garanterar såvitt jag förstår vår livsmedelsförsörjning vid en eventuell avspärning. Trots det säger mig försvarsutredningens ordförande, att de här frågorna redan har aktualiserats inom utredningen. Han anser att direktiven medger, att också dessa problem tas upp där om så visar sig önskvärt. Men i första hand är det den parlamentariska försvarsutredningens uppgift att syssla med krigsmakten och civilförsvaret, ehuru naturligtvis en mängd andra s. k. totalförsvarsfrågor kommer in i bilden och enligt direktiven kan tas upp till behandling inom utredningen.

Sedan, herr talman, skulle jag gärna privat med herr Carlsson vilja gå igenom det resonemang han började sitt anförande med, nämligen att försvarets verksamhet skulle vara högst in-

effektiv i jämförelse med civil verksamhet. Sådana påståenden hör man ofta, men de bygger för det mesta på missförstånd. Man kan självklart inte jämföra försvarets verksamhet vare sig i fred eller i krig med normal civil verksamhet. Försvarets uppgift är att förbereda sig för de mest absurda och ovanliga förhållanden som tänkas kan, nämligen krig. Vi tvingas utbilda och öva svenska medborgare för deras uppträdande just under de förhållanden, som krig innebär, och det medför helt naturligt mycket ovanliga övningar. Det får slösas — som man brukar säga — med ammunition. Våra värnpliktiga måste övas med skarp ammunition, vilket kostar stora pengar, men detta är ju nödvändigt om vi skall kunna utnyttja de vapen och den ammunition vi skaffat oss, i den händelse vi skulle bli angripna. Man kan alltså inte jämföra försvarets verksamhet totalt med civil verksamhet.

Menar man då att försvarets verkstäder, förvaltningar och staber — där en jämförelse med arbetsmetoder och arbetsförhållanden på motsvarande civila områden är möjlig — skulle vara in-effektivare än sina civila motsvarigheter?

Det vill jag bestämt förneka. Jag vågar påstå att försvarets stora förvaltningar förfogar över modernare arbetsanordningar och tekniska resurser än de flesta civila. Försvaret var först med datamaskiner och har de flesta datamaskinerna i landet — försvaret arbetar alltså med de allra modernaste maskinella hjälpmedel som står att få i vår tid. Försvarets verkstäder ligger heller ingalunda efter i fråga om rationalisering. I våra underhållsverkstäder tillämpas, trots protester på sina håll bland de anställda, MTM-systemet. Genom ett otal utredningar under senare år har vi också rationaliserat vår förvaltningsverksamhet, och fortfarande pågår en mängd sådana utredningar som avser delar av försvaret.

Om herr Carlsson hade tillfälle att

Ang. möjligheterna att sänka kostnaderna för försvaret, m. m.

fa en inblick här och göra verkliga jämförelser — jag talar fortfarande om förvaltningarna — är jag alldeles säker på att han också skulle erkänna att man har gjort så mycket som för närvarande kan göras. Inget annat område av vår samhällsverksamhet är ju så påpassat av tidningar, allmänhet och riksdag som just den militära verksamheten — man utgår från att där alltid förekommer slöseri — och därför är vi ständigt pressade att vara så effektiva och rationella som möjligt.

Jag har inte möjligheter att gå djupare in i kommentaren av detta problem utan att ha fått några preciseringar, något konkret påpekande från herr Carlsons sida.

I övrigt, herr talman, tror jag inte att jag skall gå närmare in på frågor som avser de värnpliktiga, utbildningen o. s. v. Jag vågar hävda att utbildningen är så effektiv som vi i nuvarande situation kan göra den. Det råder brist på befäl, och skulle vi göra utbildningen ännu effektivare måste vi, herr Carlsson, öka antalet trupputbildare vid våra förband och därmed de totala försvarskostnaderna. Men jag har utgått från att den utvägen är stängd. Bristen på befäl är tyvärr ett faktum, och jag vill erinra kammarens ledamöter om att vi för närvarande har så många officerare, underofficerare och underbefäl i FN:s tjänst, att det motsvarar antalet trupputbildare vid två regementen. En massa regementen får varje år till FN avstå befäl som vi sedan inte har möjligheter att ersätta här hemma, utan det befäl som stannar kvar på förbanden får bära en ökad börda vid utbildningen. Jag kan erkänna att brister ibland förekommer just på det område herr Carlsson berörde, men då sammanhänger det med knappheten på befäl och till följd av att vi lånar ut så mycket befäl till FN.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Min avsikt var ju inte att vi skulle föra någon stor försvars-

debatt i detta sammanhang — därvidlag delar jag försvarsministerns syn — men vad jag ville med min interpellation var att skapa ökat utrymme inom försvarsberedningen för diskussion beträffande de problem och frågeställningar som berörs i interpellationen. Och jag tolkar statsrådets uttalande så, att dagens debatt stryker under att försvarsberedningen skall ägna dessa frågor all möjlig uppmärksamhet.

Får jag sedan beträffande min tredje fråga om vår livsmedelsförsörjning säga, att även om den ligger under jordbruksutredningen är den dock en väsentlig faktor i totalförsvaret. Frågan hur vi skall kunna klara livsmedelsproduktionen i en beredskapssituation sammanhänger nämligen med om jordbruket kommer att förfoga över tillräckligt med folk.

Jag skall här inte gå in på detaljer, men jag kan säga att när man i en kommun har fått syssla med fördelning av personal för olika uppgifter, och fått ta hänsyn till dem som är engagerade i krigsmakten och i civilförsvaret, så har man frågat sig vilka som blir kvar för att över huvud taget kunna klara den livsmedelsproduktion som är nödvändig. Det är sådana förhållanden som gör, att det finns anledning för försvarsberedningen att inom totalförsvarets ram söka samordna dessa frågor. Det gäller alltså här ingen isolerad fråga för jordbruksutredningen, utan det gäller en väsentlig fråga inom totalförsvaret. Hur man skall få den arbetskraft som erfordras inom olika produktionsgrenar måste vara en angelägenhet för försvarsberedningen.

Jag skall inte säga mera på den punkten. Låt mig bara nämna, att jag blir orolig när det pekas på att vi har ett hyggligt läge i dag. Det har gjorts prognoser om att vi under en tioårsperiod skall lägga ned ungefär 25 procent av den odlade arealen i vårt land. På skogsveckan sades det, att på tio år skall 700 000 hektar åker planteras med skog. Det innebär, om man skulle tänka

Ang. möjligheterna att sänka kostnaderna för försvaret, m. m.

sig att denna skogsplantering lokaliserar sig till ett visst område i landet, att allt jordbruk norr om Kopparbergs län, Gävleborgs län och Värmlands län skulle komma att ersättas av skogsproduktion i fortsättningen. Om man lägger ihop åkerarealen i Norrbottens län, Västerbottens län, Jämtlands län, Väster-norrlands län, Gävleborgs län, Kopparbergs län och Värmlands län, kommer man ändock inte upp i 700 000 hektar åker. Man kommer bara upp till 683 000 hektar. Det innebär att man måste plantera skog också på en del jordbruk söder om de områden jag har räknat upp. Det gör att jag är orolig för den fördelning och omfattning vi skall få av livsmedelsproduktionen i olika delar av vårt land.

Det finns en interpellation i andra kammaren som gäller frågan om Norrbottens försvar med hänsyn till en rad faktorer, bl. a. försörjningsläget. Det finns anledning att fundera på den problematiken.

Jag ämnar inte ta upp frågan om tillförseln utifrån i en avspärningssituation. Jag vill bara säga att den import som i dag diskuteras knappast finns att räkna med vid ett sådant tillfälle. Ett av de strategiskt mest viktiga områden vi har är, som jag förut sade, vid infarten till Östersjön. Vilka möjligheter kommer det i ett trängt läge att finnas för den mycket stora livsmedelsproduktion som vi har i Skåne att fungera som leverantör för landet i dess helhet?

Det är sådana faktorer som gör att jag tagit upp dessa frågor. Jag tror att det finns anledning att erinra om vad jag läste nyligen i en norsk tidning, nämligen att det kan komma dagar då både statsråd och andra kan bli glada åt att vi har ett så starkt jordbruk som möjligt just med tanke på försörjningen. Det konstaterandet är ganska väsentligt i det här sammanhanget.

Statsrådet och försvarsberedningen får inte tolka mitt inlägg på det sättet, att jag vill ge mig in på en jordbruksdebatt. Jag ser emellertid jordbruket

som en del av totalförsvaret. Jag känner mig, som sagt, allvarligt oroad, och jag anser att försvarsberedningen verkligen bör fundera på dessa frågor.

Statsrådet tog upp en rad intressanta synpunkter i fråga om effektiviteten inom försvaret. Jag vill understryka, att det finns anledning att man tar kontakt med de värnpliktiga som fullgör sin utbildning. På det sättet kan man få ganska mycket av information. Jag har försökt att pejla stämningarna bland de värnpliktiga och jag kan säga till statsrådet och kammarens ledamöter, att jag därvid har försökt akta mig för kverulans; det finns ju människor som har en avog inställning redan från början. Det finns många värnpliktiga som är verkligt intresserade och som vill utträta någonting, men som åker hem och säger att de hade väntat sig något annat. De hade väntat sig större effektivitet och att tiden skulle utnyttjas bättre. Det finns anledning att lyssna på dessa röster.

Jag tror också att kammarens ledamöter är ense om att svenskens kynne är sådant, att uniformen i och för sig inte väcker någon entusiasm hos den som bär den. Självfallet kan detta också medföra problem och svårigheter.

Låt mig sluta med att säga, att min interpellation har tillkommit — jag sade det också inledningsvis i mitt inlägg — också för att man i försvarsberedningen skall få möjlighet att diskutera dessa frågor. Med de erfarenheter vi har av att vi lever i en oviss värld behöver vi ett försvar framöver. Frågan är hur vi skall få det så starkt som möjligt utan att vi skall behöva lägga ned alltför stora kostnader på det och hur det skall utformas med hänsyn till den utveckling, som sker i vårt samhälle både befolkningsmässigt, politiskt och ekonomiskt.

Herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Jag vill bara lämna en enda uppgift.

Herr Carlsson talade bl. a. om att hålla kontakt med de värnpliktiga och ta reda på hur de tänker och hur de ser på sin situation. Det gör vi ständigt, herr talman! Vårt militärpsykologiska institut låter de värnpliktiga varje år fylla i formulär. Det förekommer också personliga samtal. De värnpliktiga får tala om hur de ser på sin utbildning, vilka önskemål de har o. s. v. Det finns en mängd utredningar och undersökningar om detta numera. Denna verksamhet har byggts upp under fem å tio år, och jag skulle tro att vi har en ganska god kontakt med de stämningar som finns bland de värnpliktiga.

Detta är, som herr Carlsson sagt, en mycket angelägen fråga, och med ledning av de resultat vi fått från undersökningarna har vi också kunnat genomföra reformer och förbättringar.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 125, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1965/66 m. m., hänvisades propositionen, såvitt anginge det procenttal av grundbeloppet, varmed statlig inkomstskatt för vissa skattskyldiga föreslagits skola ingå i preliminär skatt, till bevillningsutskottet samt i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs bankoutslottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet inkommit framställningar angående vissa lönegradsuppflyttningar m. m. från dels riksdagens justitieombudsman, dels riksdagens militieombudsman, dels ock styrelsen för riksdagsbiblioteket.

Framställningarna hänvisades till bankoutslottet.

Ang. förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 25, i anledning av väckta motioner angående förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 92, av herr Mattsson m. fl., och II: 121, av herr Nilsson i Svalöv m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte

1) antaga i motionerna infört förslag till förordning angående ändring av 2, 8 och 9 §§ förordningen den 8 april 1960 (nr 63) om rätt till förlustutjämning vid taxering för inkomst;

2) antaga i motionerna infört förslag till förordning om rätt till utjämning i vissa fall av statlig inkomstskatt i samband med inkomststegring eller inkomstminskning;

3) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att skyndsamt utredning måtte företagas om möjligheterna till en fullständig resultatutjämning, varvid i första hand borde prövas frågan om resultatutjämning genom den s. k. kontometoden, samt att förslag i detta syfte snarast måtte föreläggas riksdagen.

Det i motionerna framlagda förordningsförslaget om rätt till förlustutjämning avsåg, att såsom villkor för rätt till förlustavdrag borde räcka, att deklARATIONSSKYLDIGHET förelagat för förluståret eller för något av de två beskattningsåren omedelbart före förluståret. Därjämte hade yrkats sådana ändringar i förordningen om förlustutjämning, att i fråga om fåmansbolag rätten till förlustutjämning skulle kvarstå, om den som övertagit aktier på grund av arv, testamente eller bodelning överläte dessa till tidigare ägare av aktier i företaget. Vidare hade motionärerna förordnat, att ett av 1957 års skatteutredning framlagt förslag till förordning om rätt till utjämning av statlig inkomstskatt å mer-

Ang. förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning
inkomst i vissa fall måtte — med vissa ändringar — antagas av riksdagen.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I: 92, av herr Mattsson m. fl., och II: 121, av herr Nilsson i Svalöv m. fl., angående resultatutjämning vid beskattningen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Yngve Nilsson, Elofsson, Billman, Enarsson, Skärman* och *Magnusson* i Borås, fru *Nettelbrandt* samt herrar *Eriksson* i Bäckmora, *Boo* och *Sterne*, vilka, under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 92 och II: 121, ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

1) antaga det vid motionerna fogade förslaget till förordning angående ändring av 2, 8 och 9 §§ förordningen den 8 april 1960 (nr 63) om rätt till förlustutjämning vid taxering för inkomst;

2) antaga det vid motionerna fogade förslaget till förordning om rätt till utjämning i vissa fall av statlig inkomstskatt i samband med inkomststegring eller inkomstminskning; samt

3) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att skyndsamt utredning måtte företagas rörande möjligheterna till en fullständig resultatutjämning, varvid i första hand borde prövas frågan om resultatutjämning genom den s. k. kontometoden, och att förslag i detta syfte snarast måtte föreläggas riksdagen.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! De frågor som behandlas i detta betänkande har under många år varit föremål för riksdagens prövning men inte vunnit dess gillande. Icke desto mindre förhåller det sig så, att för personer med skiftande inkomster under olika år spelar det progressiva skattesystemet en mycket stor roll, alldenstund vederbörande på grund av progressiviteten drabbas av en hård skattebelastning. Vid olika tillfällen har

därför framförts krav på införande av resultatutjämning i beskattningen. I någon mån blev detta krav tillgodosett vid 1960 års riksdag, då ett förslag om förlustutjämning bifölls. För att avdrag skall kunna medgivas, måste emellertid deklaranten ha varit deklarationsskyldig under det år förlusten uppkommit. Motionärerna och även reservanterna anser emellertid att det borde räcka med att sådan skyldighet har förelegat under ett av de tre senaste åren.

Det har även framställts yrkande om en annan ändring i denna förordning, nämligen då det gäller familjebolagen. Det förhåller sig på så sätt, att rätten till förlustavdrag kvarstår för företaget så länge det är ungefär samma äganderättsförhållande, men om en delägare i ett sådant företag måste sälja sina aktier till en annan delägare i företaget, försvinner rätten till förlustavdrag. Det kanske inte rör sig om så många fall, men det kan vara av utomordentlig betydelse för dem som råkar bli berörda. Därför är det angeläget att få en ändring till stånd även på denna punkt.

Detta betänkande behandlar också ett förslag om progressionsutjämning, som bygger på ett utredningsförslag, vilket har lagts fram av 1957 års skatteberedning men inte blivit föremål för proposition. Den lagtext som intagits i motionerna är också hämtad från utredningsförslaget men försett med de ändringar, som föranletts av motionernas ändringsförslag. Jag vill gärna understryka att vi anser det vara synnerligen betydelsefullt och till gagn för berörda parter om ett förslag om öppen resultatutjämning mellan olika beskattningsår kunde genomföras.

Slutligen vill jag nämna, att motionärerna på nytt har fört fram frågan om en allmän öppen resultatutjämning varvid den s. k. kontometoden borde prövas. Motionerna utmynnar på denna punkt i ett utredningsyrkande och till detta har även reservanterna anslutit sig.

Jag ber med detta, herr talman, att

Ang. förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning
 få yrka bifall till den reservation som är bifogad till detta betänkande.

Häri instämde herr *Mattsson* (cp).

Herr *SKÄRMAN* (fp):

Herr talman! Samtidigt som jag ber att få instämna i herr Yngve Nilssons anförande, får jag tillstyrka reservationen.

Herr *WÄRNBERG* (s):

Herr talman! På en punkt är jag fullständigt överens med herr Yngve Nilsson, nämligen i påståendet att denna fråga har förekommit ofta i kammaren och att det inte finns så mycket nytt att tillägga. Både herr Nilssons anförande och mitt kommer väl att ungefär likna de anföranden som herr Jacobsson och jag höll vid samma tidpunkt i fjol. Man kan alltså inte klaga på motionärernas ihärdighet i denna fråga — det är väl åtminstone sjätte året i rad motionerna förekommer.

Reservanternas första punkt gäller förlustutjämning. I motsats till reservanternas hävdar utskottsmajoriteten att deklareringsplikt måste ha förelegat förluståret, d. v. s. att nuvarande bestämmelser bör stå kvar och inte liberaliseras så att deklareringskyldigheten kunnat inträffa förluståret eller något av två andra år. Utskottsmajoriteten har intagit denna ståndpunkt därför att den anser att det endast är de förvärvsverk samma, som bör komma i fråga när det gäller förlustavdrag, medan det enligt reservanternas förslag är flera människor än de yrkesverk samma, som kan komma i fråga. Vi föreslår det också därför att vi tycker att beskattningsårets slutenhet bör gälla.

Beträffande fåmansbolagen anser utskottet att förlustutjämning inte bör komma i fråga, eftersom det föreligger risk för att ett bolag i ett sådant fall kan bli en handelsvara. Man köper ett förlustbolag och använder det för att

dra av vinster från ett annat företag som man äger.

Principen om beskattningsårets slutenhet är också en orsak till att utskottsmajoriteten inte heller vill vara med om en progressionsutjämning, liksom också principen om skatt efter bärkraft. Så länge vi har ett progressivt skattesystem — och personligen hoppas jag att vi kommer att ha det så länge vi har så kolossalt stora inkomstolikheter — finns det enligt utskottsmajoritetens mening ingen anledning att ta bort denna progressivitet genom resultatutjämning. Det är man har stora inkomster har man också den större bärkraften, och progressiviteten är inrättad därefter.

Mot mitt här förda resonemang kan givetvis anföras, att en resultatutjämning redan föreligger hos företagare genom de generösa avskrivningsreglerna för maskiner och lager, där driftresultatet kan ändras genom olika stora avskrivningar under de olika åren. Jag måste dock i det fallet erinra om att meningen med lagernedskrivningarna är att skydda företagaren för prisfallsrisker och, när det gäller maskiner och inventarier, för den nedslitning som uppstår.

Beträffande det sist framförda kravet på en skyndsam utredning rörande en fullständig resultatutjämning framgår av det tidigare sagda, att utskottet inte är positivt inställt till en sådan. Den negativa inställningen kan i stort sett beskrivas i tre punkter:

1. Skatt efter bärkraft det år inkomsten förtjänas.

2. Beskattningsårets slutenhet.

3. En fullständig resultatutjämning berör i första hand företagare, och där måste frågan ses i samband med övriga skatteregler för företag. Då företagsbeskattningen ligger under utredning, bör resultatet av utredningens arbete avvaktas.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Ang. förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! Herr Wärnberg motive-
rade vad utskottet sagt med att man bör
slå vakt om beskattningsårets slutenhet.
Då vill jag erinra om att man tidigare
gjort vissa inbrytningar däri, nämligen
då det gäller skogskontona, då det gäller
ackumulerad inkomst och då det gäller
förlustutjämning. Det förslag som mo-
tionärerna och reservanterna framlagt
är egentligen ingenting annat än att vi
vill gå ett steg längre på denna väg.

Jag vågar hävda den uppfattningen,
att det skulle vara till stort gagn för alla
berörda parter om man på det sättet
kunde åstadkomma en jämnare beskatt-
ning.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Jag kan gå med på att
man på en av dessa punkter har gjort
avsteg från beskattningsårets slutenhet.
Det gäller i första hand förlustutjäm-
ningen, förlustavdragen. Men i de andra
fallen som herr Nilsson nämnde ifråga-
sätter jag om man gjort ett avsteg. När
det gäller skogskonto är det fråga om
att skjuta upp beskattning av inkomster,
men det beror på att dessa inkomster
avser mer än ett års tillväxt. Man har
alltså försökt dela upp den avverkning,
som skett under ett år, på de år under
vilka tillväxt skett. I princip är det inget
avsteg.

Vad gäller ackumulerad inkomst är
det principiellt likadant. Där kan man
inte på ett år beskatta exempelvis fem
års inkomster. Har man haft inkomster
under flera år, skall man också kunna
dela upp beskattningen på ett antal år.

Herr ELOFSSON (cp):

Herr talman! Jag begärde ordet när
jag hörde herr Wärnberg säga, att man
köper förlustbolag för att på så sätt kun-
na göra av med skatt. Det är väl ändå
en något långsökt motivering för ett av-
slag, herr Wärnberg? Jag tror ingen är
så förfärligt angelägen om att satsa på

ett företag, som inte har bärkraft, att
han vill riskera sitt eget företag genom
att köpa det. Jag anser att sådana långt-
gående spekulationer finns det inte an-
ledning att ta med i denna debatt.

Jag skall, herr talman, inte vidare
förlänga denna diskussion. Jag vill bara
yrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed
slutad, gjorde herr talmannen jämlikt
därunder förekomna yrkanden propo-
sitioner, först på bifall till utskottets
hemställan samt vidare på antagande av
det förslag, som innefattades i den vid
betänkandet avgivna reservationen; och
förklarade herr talmannen, efter att ha-
va upprepat propositionen på bifall till
utskottets hemställan, sig finna denna
proposition vara med övervägande ja
besvarad.

Herr Nilsson, Yngve, begärde vote-
ring, i anledning varav uppsattes samt
efter given varsel upplästes och god-
kändes en så lydande omröstningspro-
position:

Den, som bifaller vad bevillningsut-
skottet hemställt i sitt betänkande nr 25,
röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som
innefattas i den vid betänkandet avgiv-
na reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit
sina platser samt voteringsproposi-
tionen ånyo uppläst, verkställdes till en
början omröstning genom uppresning.
Herr talmannen förklarade, att enligt
hans uppfattning flertalet röstat för ja-
propositionen.

Då emellertid herr Nilsson, Yngve,
begärde rösträkning, verkställdes nu vo-
tering medelst omröstningsapparat; och
befunnos vid omröstningens slut röster-
na hava utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 58.

Om vidgad rätt till avsättning till investeringsfonder för konjunkturutjämning, m m.

Herr *talmannen* lät anteckna, att han, som avsett att rösta nej, å talmännens omröstningsanordningar i talmansbordet av misstag nedtryckt herr förste vice talmannens nej-knapp.

Om vidgad rätt till avsättning till investeringsfonder för konjunkturutjämning, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 27, i anledning av väckta motioner om vidgad rätt till avsättning till investeringsfonder för konjunkturutjämning, m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 206, av herr *Mattsson m. fl.*, och II: 265, av herr *Nilsson i Svalöv m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om prövning och förslag till riksdagen om sådana ändringar i förordningen om investeringsfonder för konjunkturutjämning, att rätten till avsättning till sådana fonder utsträcktes även till andra företagsformer än aktiebolag och ekonomiska föreningar;

2) de likalydande motionerna I: 310, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 368, av herr *Heckscher m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag senast till 1966 års riksdag angående rätt för rörelseidkare och jordbrukare att vid inkomsttaxeringen åtnjuta avdrag för avsättning till självfinansieringsfond i huvudsaklig överensstämmelse med av motionärerna uppdragna riktlinjer; samt

3) de likalydande motionerna I: 480, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 579, av herr *Nordgren m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om utredning angäen-

de möjligheterna att medgiva rörelseidkare rätt till skattefria avsättningar till särskilt riskkonto i enlighet med de allmänna riktlinjer som motionärerna angivit.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 206, av herr *Mattsson m. fl.*, och II: 265, av herr *Nilsson i Svalöv m. fl.*, de likalydande motionerna I: 310, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 368, av herr *Heckscher m. fl.*, samt de likalydande motionerna I: 480, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 579, av herr *Nordgren m. fl.*, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag angående rätt för näringsidkare till skattefria avsättningar till investeringsfonder för konjunkturutjämning samt till andra självfinansieringsfonder och riskkonton.

Reservation hade anförts av herrar *John Ericsson* och *Einar Eriksson*, fröken *Ranmark* samt herrar *Wärnberg*, *Tage Johansson*, *Brandt*, *Allard*, *Kärrlander*, *Engkvist* och *Asp*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 206, av herr *Mattsson m. fl.*, och II: 265, av herr *Nilsson i Svalöv m. fl.*, om vidgad rätt till avsättning till investeringsfond för konjunkturutjämning,

2) de likalydande motionerna I: 310, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 368, av herr *Heckscher m. fl.*, om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till självfinansieringsfond, samt

3) de likalydande motionerna I: 480, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 579, av herr *Nordgren m. fl.*, om rätt för rörelseidkare till skattefria avsättning till riskkonto,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Om vidgad rätt till avsättning till investeringsfonder för konjunkturutjämning, m m.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Bevillningsutskottet har kommit i den situationen att vi varje år har att behandla en serie frågor som väcks år efter år. Det är klart att det inte kan finnas möjlighet att samla kammarens intresse för dessa frågor varje år. Ibland händer det dock något nytt. En sådan nyhet är att den meningsriktning jag företräder den här gången har kommit i minoritet, men det beror på att man inom utskottet använder lottningsmetoden. Vi klagat inte över att vi nu har förlorat en lottning, ty vi har vunnit åtskilliga tidigare.

Beträffande förslagen till ändring av beskattningsreglerna för konsolidering och självfinansiering vill vi reservanter säga, att det redan finns en hel del åtgärder som verkar i den riktning som utskottet föreslår. Det finns investeringsfonder för konjunkturutjämning. Men skulle vi börja använda den metoden när det gäller fysiska personer och handels- och kommanditbolag, så kommer vi ut på helt andra vatten.

Utskottets majoritet framhåller, att »utvecklingen inom näringslivet har under senare år i många fall medfört minskade vinstmarginaler för företagen inom så gott som alla branscher».

Utvecklingen »under senare år» står det verkligen. Ärade kammarledamöter, vi har väl haft den mest lysande högkonjunktur under senare år! Minskade vinstmarginaler har ingalunda kännetecknat näringslivets utveckling. Tvärtom har man tjänat mera pengar, och i och för sig är väl alla glada över att det finns möjligheter inom vår skattelagstiftning att plöja ned delar av vinsterna i företagen och därmed få till stånd den stabilisering som motionsärerna anser vara önskvärd.

I övrigt, herr talman, skall jag bara tillägga, att hela företagsbeskattningsfrågan ligger under utredning och att det är att förvänta ett resultat från utredningen inom en inte alltför avlägsen framtid.

Jag hemställer om bifall till reservationen.

Herr ENARSSON (h):

Herr talman! Såsom herr Ericsson nyss har sagt har den borgerliga hälften av bevillningsutskottet med lottens hjälp kommit att stå för utskottets betänkande. Detta har då utmynnat i ett förslag till hemställan hos Kungl. Maj:t angående utredning och förslag om rätt för näringsidkare till skattefria avsättningar till investeringsfonder för konjunkturutjämning samt till självfinansieringsfonder och riskkonton.

Det är ju här fråga om företag som drives av fysiska personer under enskild firma, och för dessa begär utskottet nu samma rättigheter som för närvarande gäller för aktiebolag och ekonomiska föreningar.

I motionsparet I: 310 och II: 368 yrkas att man skall ge dessa förstnämnda företag rätt att ur rörelsens överskott avsätta medel till i bokföringen öppet redovisad självfinansieringsfond. Detta avdrag bör enligt vår mening medges företag som redovisar rörelsens resultat enligt bokföringsmässiga grunder, dock med en viss maximerad avsättningsmöjlighet.

Vi hyser den uppfattningen, att det ur samhällssynpunkt borde vara riktigt dels att medverka till att de producerande företagen får möjlighet till en ekonomisk konsolidering, dels att olika företagsformer blir lika behandlade ur skattesynpunkt.

I ett växande företag uppstår med nödvändighet alltid behov av kapitalinsats. Den nästan överallt fortskridande rationaliserings- och mekaniseringsprocessen verkar i samma riktning. Möjligheten att avsätta vinstmedel till självfinansieringsfond underlättar direkt en ökning av företagets eget kapital. Detta stärker också företagets rörelsefrihet, och dess möjligheter att er hålla krediter ökar. Det är ju av avgö-

Om vidgad rätt till avsättning till investeringsfonder för konjunkturutjämning, m m.

rande betydelse för långivarens bedömande, om lånatgarens vilja och förmåga att sätta in eget kapital är god. Fördelen med en sådan fond är också att den kan byggas upp, oberoende av företagets avskrivningsbara tillgångar. Speciellt för företag utan nämnvärt avskrivningsunderlag, t. ex. vissa serviceföretag och andra, är dylik fondbildning angelägen.

Vi är från högerpartiets sida inte ensamma om denna uppfattning. Finansministern har nog själv varit inne på samma tankegångar, inte minst när han i en debatt i andra kammaren i en replik till herr Heckscher bland annat sade: »Det är alldeles naturligt, att jag har anledning att uttala min tillfredsställelse, om de svenska företagen ökar sin självfinansiering. När man är medveten om hur pass besvärligt det är på den svenska kapitalmarknaden för bostadsbyggare och för kommuner, anser jag att det är ytterligt tacknämligt, om näringslivet i större utsträckning klarar sig självt och inte behöver anlita kapitalmarknaden.» Finansministern utvecklade något ytterligare dessa sina synpunkter, som jag inte här skall tynga protokollet med att upprepa.

Herr talman! Jag anser inte att det behöver vara en nämnvärt kontroversiell fråga att försöka skapa ett system, som underlättar självfinansieringen även för de företag, som f. n. drives i form av enskild firma av fysiska personer. Även inom relativt små företag förekommer i dag planering på längre sikt för såväl tillverkningen som utbyggnaden av produktionsapparaten, och i denna planering utgör ju den ekonomiska delen en viktig faktor. En avsättningsmöjlighet via självfinansieringsfonder skulle här utgöra ett väsentligt komplement till gagn inte bara för företagsägaren utan enligt vårt sätt att se även för samhället, som i dag i stor utsträckning är beroende av en väl utvecklad produktionsapparat för att kunna upprätthålla och förbättra vår standard.

Herr Ericsson anförde att denna fråga liksom flera andra, som vi har behandlat i bevillningsutskottet, har varit föremål för riksdagens prövning vid ett flertal tillfällen, och jag skall därför inte heller fördjupa mig i någon ytterligare argumentation.

Jag ber, herr talman, att med vad jag här i korthet anført få yrka bifall till bevillningsutskottets förevarande betänkande.

I detta anförande instämde herr *Stefanson* (fp).

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ericsson, John*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nejpropositionen.

Då emellertid herr *Enarsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och be-

Ang. kommunalt stöd åt ungdomens föreningsliv

funnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 52;

Nej — 66.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr *Mattsson* anmälde, att han vid den nu företagna voteringen avsett att rösta ja men av misstag nedtryckt båda voteringsknapparna.

Ang. kommunalt stöd åt ungdomens föreningsliv

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 43, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97), dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 26 februari 1965 dagtecknad proposition, nr 69, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97).

I propositionen hade föreslagits sådan ändring i barnavårdslagen, att barnavårdsnämnd uttryckligen bleve ålagd att stödja ungdomens föreningsliv. Av lagändringen följde, att kommunalt stöd i fortsättningen kunde lämnas också till de politiska ungdomsorganisationerna.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehått följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 667 i första kammaren av herr *Sveningsson* och herr *Ohlsson, Ebbe*, samt nr 787 i andra kammaren av fröken *Ljungberg m. fl.*;

2) motionen nr 788 i andra kammaren av herr *Wedén*.

I samtliga motioner hade hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om ändrad lydelse av 3 § barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97).

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen med avslag å följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 667 och II: 787 samt

2) motionen II: 788,

mätte bifalla förevarande proposition, nr 69.

Reservation hade avgivits, utom av annan, av fru *Hamrin-Thorell*, herr *Hübinette* och fröken *Wetterström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 667 och II: 787 samt

2) motionen II: 788,

mätte avslå förevarande proposition, nr 69.

Herr **HÜBINETTE** (h):

Herr talman! Den proposition, nr 69, som riksdagen i dag har att ta ställning till och som är signerad av statsrådet Ulla Lindström, innebär i sak intet överraskande. Den är ett konsekvent uppföljande av en socialdemokratisk tanke att med alla tänkbara medel säkra ett fortsatt maktinnehav.

Vi högermän har alltid reagerat mot att skattebetalarnas pengar skall gå till politisk verksamhet. Nu sker det via statsbidrag, och det har också gjorts möjligt i vissa län att kanalisera landstingsmedel till denna verksamhet. Men om man sträcker sin ambition så långt att man t. o. m. ålägger barnavårdsnämnderna ute i kommunerna att ekonomiskt stödja ungdomsorganisationerna, enkannerligen de politiska, bör vi reagera synnerligen kraftigt. Det är naturligtvis de negativa utslag som regeringsrättens ställningstagande inneburet, då den prövat kommuns rätt att

Ang. kommunalt stöd åt ungdomens föreningsliv

lämna bidrag till politiska ungdomsorganisationer, som nu kompenseras genom en ändring i en speciallag. Denna ändring har dessutom gjorts utan att lagrådets yttrande inhämtats, vilket måste anses synnerligen betänkligt.

Ingen vill väl heller göra gällande att dessa skattemedel enbart kommer att gå till — som föredragande statsrådet så fint uttrycker saken — personlighets- och samhällsfostrande arbete. Nej, sanningen är väl snarare den, att den grupp som kommer i åtnjutande av de största anslagen genom politiska tjänsteinnehavare kommer att ytterligare stärka sin position.

Statsrådet förväntar sig att stödet skall ske på objektiva grunder och att inte en viss politisk riktning gynnas. Någon uttrycklig bestämmelse härom i den omskrivna lagen har därför inte ansetts nödvändig.

När politik kommer med i spelet brukar objektiviteten många gånger få ge vika. Det finns gott om exempel på detta. Låt mig bara, herr talman, ta ett! Till 1964 års lagtima landstingsmöten förelåg en motion från socialdemokratiskt håll, inspirerad av det centrala partiorganet, om anslag till folkpensionärernas fritidsverksamhet. Men i de län där socialdemokraterna har majoritet i landstinget — och till dem hör Uppsala län — sträckte sig inte objektiviteten längre än att endast pensionärer tillhöriga den av partiet influerade och styrda organisationen erhöll hela bidraget. Alla andra pensionärer blev utan. Beslutet fattades med endast ett par rösters majoritet. Är det detta som statsrådet kallar objektivitet, då tycker jag i motsats till statsrådet att det hade behövts uttryckliga bestämmelser i det nya lagförslaget som hade reglerat detta.

En annan anmärkningsvärd sak med denna proposition är att förslaget inte har remissbehandlats i vanlig ordning. Vid utskottsbehandlingen underrättades ledamöterna om att endast underhandskontakt tagits med tjänstemän i stads- och kommunförbunden av departemen-

tet. Tjänstemännen sade sig inte ha något att invända och drog förslaget i efterhand för styrelserna. I stadsförbundets styrelse reserverade sig då högermännen. Detta har inte framkommit i propositionen eller i utskottsutlåtandet. Denna synnerligen förenklade form av remissbehandling kan vi reserverar inte acceptera.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till den vid detta utskottsutlåtande fogade reservationen.

Häri instämde herr *Ohlsson, Ebbe*, (h).

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Jag har anslutit mig till reservationen vid andra lagutskottets utlåtande nr 43 och skall därför med några ord motivera min ståndpunkt.

För att inte denna debatt skall behöva ta onödig tid i anspråk tar jag mig friheten, herr talman, att föreslå dem som eventuellt ämnar deltaga i den i fortsättningen — jag förmodar att det åtminstone blir utskottets talesman och kanske även statsrådet Ulla Lindström — att de under alla förhållanden utmönstrar ur diskussionen frågan om värdet av de politiska ungdomsorganisationerna. Vi kan utan vidare komma överens om att dessa gör en obestridligt samhällsnyttig insats, till vilket parti de än är anslutna. Ingen vill väl bestrida deras samhällsfostrande betydelse, i varje fall inte jag. Ju fler ungdomar som är anslutna till dessa organisationer, desto bättre är det, eftersom ungdomarna där fostras till allmänt samhällsintresserade individer. De fostras också till en viss politisk åskådning, eftersom en av ungdomsorganisationernas främsta uppgifter är att bedriva propaganda för den politiska åskådning de företräder. Låt oss alltså ur denna diskussion från början utmönstra värderingar av deras verksamhet, eftersom vi alla är överens på den punkten.

Jag anser det inte heller vara tillbörligt att påstå att det förhållandet att de

Ang. kommunalt stöd åt ungdomens föreningsliv

politiska ungdomsorganisationernas arbete ej bör understödjas av kommunala medel innebär att dessa organisationer diskrimineras. Då har det verkligen gått troll i ord. Att diskriminera är — om man slår upp ordet i en uppslagsbok — att behandla ogynnsamt eller särbehandla. Det gäller inte de politiska ungdomsorganisationerna i förhållande till andra ungdomsorganisationer, utan det gäller i detta fall självfallet de politiska ungdomsorganisationer som inte uppfyller villkoret att som statsrådet Ulla Lindström och även utskottet uttrycker det »vara uppbyggda och fungera enligt vedertagna demokratiska principer eller öppet tar ställning till dem». Det är dessa ungdomsorganisationer som diskrimineras. I detta förhållande har varken utskottet eller statsrådet Ulla Lindström velat göra någon ändring.

I detta sammanhang kan man också ställa frågan hur den kommun skall handha den föreslagna kompetensen att ge ett stöd, där ett parti har makt och majoritet, vilket inte självt fungerar efter demokratiska principer. Kan då minoriteten överklaga ett beslut och få rätt? Någon säkerhet för en sådan besvärsmöjlighet föreligger inte enligt kommunallagen, eftersom den nya föreskriften om stöd åt ungdomsorganisationer är inskriven i en speciallag.

Den närmaste anledningen till denna nya giv från kommunerna anses vara regeringsrättens utslag i tre besvärshandlingar rörande klander mot olika kommunala organs beslut om ekonomiskt bidrag till lokala politiska ungdomsorganisationer. I samtliga fall ansåg regeringsrätten att den kommunala kompetensen överskridits. Detta utslag kom den 20 februari 1965. Omedelbart trädde 1962 års ungdomsutredning fram med ett aktstycke som delvis är rätt intressant. Det är ställt till inrikesministern, och där framhålles som ett märkligt faktum att statens och kommunernas stöd till den barn- och ungdomsfostrande verksamheten grundar sig på skilda målsättningar, vilket

utredningen finner högst otillfredsställande och olyckligt.

Alla samhällliga insatser från statens, landstingens och primärkommunernas sida måste kännetecknas av en helhetssyn, där olika stöd- och stimulansåtgärder syftar till att komplettera varandra. Bristande samstämmighet i det grundläggande betraktelsesättet kan leda till att verkan förfelas eller uteblir. Vad menar man egentligen med detta? Ungdomsutredningen anser alltså att här måste något göras.

Inrikesministern skyndade sig att effektuera ungdomsutredningens order, och statsrådet Lindström fick plocka in stödet i barnvårdslagen — en lag som man knappast trodde ämnad för understöd åt de unga herrar och damer som nu med ofta klädsam säkerhet uttalar sig om samhällliga problem. Inget ont i det i och för sig, men jag måste säga att konstellationen med stöd enligt barnvårdslagen åt herrar Hagård, Lindencrona och Ingvar Carlsson och deras propaganda ter sig ganska märklig.

En vecka efter det att propositionen lagts fram kommer också nya direktiv för den kommunala rättskommittén att göra en översyn av reglerna om den kommunala kompetensen. Utgångspunkten för denna översyn bör vara, sägs det i de nya direktiven, att reglerna alltjämt måste vara grundade på huvudprincipen att kommunala åtgärder skall tillgodose allmänna, till kommunen knutna intressen — märk väl allmänna! Huruvida preciseringen av den kommunala kompetensen bör ske i kommunallagen eller genom specialreglering eller på båda dessa vägar får prövas av utredningen. Redan dessförinnan hade emellertid inrikesministern alltså hunnit plocka in denna nya kompetensförklaring för kommunerna i barnvårdslagen. Varför denna brådska? Det brinner väl ändå inte i knutarna så att man inte hade kunnat sansa sig något. Nu har man märkligt nog inte ens hunnit inhämta lagrådets mening.

Ang. kommunalt stöd åt ungdomens föreningsliv

Det förefaller mig också som om statens ungdomsråd anser det så självfallet att riksdagen skall ge kommunal anslagsrätt att rådet i god tid rustat sig för framtiden. I en PM rörande anslagsgivning, lokalkommunal och i landsting, för främjande av fritidsliv och fritidsfostran uppställer de sina krav. Lokalkommunalt räknar man med grundbidrag, startbidrag, rörligt bidrag etc. Jag skall inte räkna upp summorna, men de är inte särskilt snålt tilltagna.

En fråga ligger självfallet nära till hands. Om nu staten beviljar anslag till de politiska ungdomsorganisationerna, varför skall då inte kommunerna få samma kompetens? Även om man anser att ett statligt stöd är berättigat, och jag delar inte den åsikten, så är skillnaden väsentlig. I fråga om statligt stöd kan en enhetlig bedömning ske över hela landet, och någon godtycklighet behöver knappast ifrågasättas. Men, ärade kammarledamöter — nu vet jag att jag måste tassa på lätta fötter, ty ingenting är så farligt som att råka trampa på kommunala tår — är det inte förenat med all mänsklig skröplighet att ibland låta förståndet vila medan hjärtat verkar när det gäller att hjälpa sina egna? Det var väl, herr talman, ett fint uttryck för vad jag menar, att hur objektiva och renhjärtade kommunala förtroendemän vi än har i detta land, så lämnas här utrymme för ett godtycke som kan vålla betänkligheter. Redan nu kan kommunerna i skilda former stödja ungdomsorganisationerna genom studieförbunden och då gå efter principen vad som är förenligt med allmänna intressen.

Det mest väsentliga skälet för min avslutning till den reservation som avgivits är emellertid rent principiellt. Genom att stat eller kommun, i detta fall kommun, ger bidrag till ungdomarnas politiska verksamhet, har vi tagit ett steg in på en väg där vi inte kan skönja slutmålet. Det sker en bindning till de politiska partierna, vare sig de

består av unga eller äldre medlemmar från stat respektive kommun och dem som där har makten, vilken inte är ett hälsotecken i ett demokratiskt samhälle. Friheten för de politiska partierna är enligt min uppfattning en vinning som är värd att värna för all framtid. Jag anser att det enda riktiga för den som har en liberal åskådning är principen att ett politiskt parti bör stå helt fritt från understöd från stat, kommun och landsting. En beroendeställning till dem måste inverka på handlingsfriheten, och det vill åtminstone inte jag medverka till.

Det är lätt att säga att vad det nu gäller är ett litet fjät på vägen som rakt ingenting betyder. Även om gamla ordspråk sällan täcker realiteter kan jag inte underlåta att citera att om man börjar knycka en knappål så blir det snart en silverskål — för att inte erinra om ordspråket att det är bättre att stämna i bäcken än i ån! Vi bäddar för ett tillstånd av beroende och ofrihet för de politiska partierna, som är helt oförenligt med den roll som dessa skall spela i en modern demokrati, och det gör ingen skillnad vilken åskådning som det statsbärande partiet har. Om ett förslag som detta hade väckts i en tid då balansen varit en annan, hade man kunnat spekulera över utgången av dessa beslut.

Jag ber, herr talman, att få instämna i det yrkande om bifall till reservationen som redan har framställts.

I detta yttrande instämde fru *Segerstedt Wiberg* (fp) och herr *Hansson, Nils*, (fp).

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Jag kunde naturligtvis ha nöjt mig med att instämna i vad herr Hübinette och fru Hamrin-Thorell här har sagt, men då jag är motionär i detta sammanhang kan det kanske tillåtas mig att säga några ord.

Jag för min del betecknar denna fråga, som innebär att alla barnavårds-

Ang. kommunalt stöd åt ungdomens föreningsliv

nämnder i hela landet skall åläggas att lämna bidrag till de politiska ungdomsorganisationerna, som en betydelsefull och rätt stor fråga.

Det här uttrycket »åläggas», som förekommer på första sidan i den kungl. propositionen, tycker jag verkar stötande. När några, som gått med i demonstrationståget den 1 maj efteråt fick tillfälle att ställa frågor i radio till statsministern, var det, tror jag, en ung kvinna som frågade: Kan inte regering och riksdag fatta ett sådant beslut, att man ålägger kommunerna att betala ut högre bostadstillägg? Nej, svarade statsministern, ålägga kommunerna detta, det kan vi inte. Och det svaret var naturligtvis riktigt.

Men då det nu gäller att lämna bidrag till de politiska ungdomsorganisationerna är det enligt statsrådet Lindströms och regeringens förslag meningen att kommunerna skall åläggas denna uppgift.

Helt nyligen har här i riksdagen diskuterats om statligt stöd till de politiska ungdomsorganisationerna. Detta har också diskuterats vid andra tillfällen. Detta är en fråga där meningarna, såsom redan framgått, är starkt delade. Om nu kommunerna skall få tillstånd, och inte bara få tillstånd utan åläggas, att lämna bidrag till de politiska organisationerna, så är detta egentligen samma ärende som när det gäller det statliga stödet — om det är statliga eller kommunala skattemedel som här används tycker jag inte har någon avgörande betydelse.

Herr Hübinette har redan sagt att högerpartiet är motståndare till att skattemedel på detta sätt direkt skall användas i politisk verksamhet, och vi har i motion yrkat avslag på denna proposition.

Av fru Hamrin-Thorell fick vi här rådet att i den fortsatta debatten lägga alla förmånliga uttalanden om ungdomsorganisationerna åt sidan. Det var onödigt, tyckte hon, att diskutera den saken. Jag vill ändå säga att vi alla

uppskattar det arbete som våra ideella organisationer i regel utför, vare sig de är politiska eller opolitiska. Något litet undantag kan ju förekomma, men i stort råder inga delade meningar. Dessa organisationer bedriver, som statsrådet Lindström anser, en personlighetsutvecklande och samhällsfostrande verksamhet.

Vad som här kan tyckas anmärkningsvärt, ja rent av upprörande, är att när man vill ändra den kommunala kompetensen, föreslår man inte en ändring i kommunallagen utan går en omväg och föreslår en ändring i 3 § barnavårdslagen. Förslaget är utarbetat i kanslihuset. Det har blivit alltmer vanligt att det går till på det sättet utan utredning utanför kanslihuset och utan remissbehandling i vanlig ordning.

En sak kan vi vara överens om: det finns en hel del ungdom, som av stat och kommun behöver uppmärksammas. Den är missanpassad, har sparat ur eller är på väg att spåra ur. Den är på väg ut i samhällets träskmarker, och det är en stor uppgift att här rädda vad som räddas kan. Visst har samhället stora besvär och många bekymmer med den missanpassade ungdomen. Men även om nu riksdagen öppnar vägen för bidrag av kommunala skattemedel till de politiska ungdomsorganisationerna, är jag inte säker på att den insats ungdomsorganisationerna här kan göra kommer att få någon nämnvärd betydelse för att vägleda den missanpassade ungdomen. När det gäller värdet och resultatet kanske det med detta förslag inte blir mycket bättre än med den hårt utvattnade raggparagraf, som statsrådet Lindström lämnade förslag till riksdagen om för något år sedan. Den gången var det ju, som vi vet, kanske inte statsrådet Lindström som var orsaken till att den paragrafen blev så utvattnad. Det var andra krafter i rörelse vid detta tillfälle.

Även om våra politiska och opolitiska ungdomsorganisationer blir halvstatliga eller halvkommunala organ för att

Ang. kommunalt stöd åt ungdomens föreningsliv

klara av den uppgift som samhället hittills inte lyckats klara av, har jag ingen större förhoppning om att det därav blir ett betydelsefullt resultat. Jag är ganska tveksam om dessa organisationer ens med kommunalt stöd kommer att orka med att påverka och ta hand om missanpassad ungdom i någon större omfattning.

Denna min uppfattning är grundad på att dessa missanpassade ungdomar som befinner sig i eller är på väg ut i samhällets träskmarker inte har något spår av politiskt intresse, inte har några som helst ideella intressen och inte sätter värde på verksamhet av det slaget.

När det gäller att finna en motive-ring för detta förslag har regeringen i den kungl. propositionen skrivit, som vi har sett så många gånger förr, att vårt samhälle är byggt på folkstyre och att barnavårdsnämnderna och kommunerna därför bör få den här hjälpen. Men även i ett samhälle med folkstyre kan makten missbrukas, och även i ett sådant samhälle fordras lagbestämmelser och riktlinjer för att människorna skall trivas i sin tillvaro och i sin samvaro med varandra.

Det kan även framhållas — såsom också redan har gjorts — att det säkerligen inte är många kommuner som inte indirekt lämnar stöd till ungdomsorganisationerna genom att ordna möteslokaler, genom att stödja studiearbete och på många andra sätt.

Det finns de som anser det vara självklart att allmänna medel skall användas även i våra politiska organisationer. Inom högerpartiet har vi kvar den uppfattningen att direkt ekonomiskt stöd till politiska organisationer inte är en kommunal angelägenhet. En gräns som bör bibehållas är att skattemedel inte skall användas till politiskt arbete. Av den orsaken har vi inom högerpartiet, såsom jag redan har sagt, yrkat avslag på detta förslag, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! I andra lagutskottets utlåtande nr 43 med tillstyrkan av proposition 69 om ett tillägg till barnavårdslagen presenteras egentligen inte någon nyhet. Frågan gäller närmast om de beslut som kommuner har fattat om stöd åt ungdomsverksamhet och i vilka man inte gjort någon åtskillnad mellan politiska och andra ungdomsorganisationer skall vara lagliga eller inte.

Som det redan har framgått av debatten har regeringsrätten i tre fall vid prövning av dylika beslut, med anledning av besvär, funnit att den nuvarande lagstiftningen inte formellt medger beslut av den innebörden. De kommunala fullmäktigeförsamlingarna har å sin sida genom sina ställningstaganden visat att det reellt finns en bred opinion för att inte undanta någon ungdomsverksamhet från kommunernas stöd.

Jag tycker det är en naturlig och riktig reaktion. När man har att bedöma behovet av speciella kommunala insatser för att den ungdom, som växer upp inom kommunens gränser, på sin fritid skall finna sig till rätta och utvecklas till så goda samhällsmedborgare som möjligt, finner man att föreningslivet är den säkraste vägen att först satsa på, och då graderar man inte ungdomsföreningarna efter deras målsättning, utan som huvudregel får gälla att söka uppnå en så rik differentiering av föreningslivet inom kommunen som möjligt, liksom att i den mån resurser står till förfogande tillgodose föreningarnas behov av ekonomiskt och annat stöd. Verksamheten inom ungdomarnas olika organisationer har därför från skilda utgångspunkter alltmör kommit att betraktas som en uppgift, vilken det är angeläget att på olika sätt stimulera. Varken stat eller kommun har därvid velat undandra sig sitt ansvar.

Nu önskade fru Hamrin-Thorell att vi skulle föra frågan om de poli-

Ang. kommunalt stöd åt ungdomens föreningsliv

tiska ungdomsorganisationernas betydelse ut ur debatten, men herr Svenningssons uppfattning var närmast den, att de politiska ungdomsorganisationerna inte skulle kunna utträta särskilt mycket positivt för gruppen ungdomar med svårigheter att anpassa sig till samhället, och därför dristar jag mig ändå att ta upp frågan om ungdomsorganisationernas arbete.

De snabba och genomgripande förändringar som ger karaktär åt vår samhällsutveckling påverkar inte minst attitydbildning och allmän inställning bland de unga gentemot väsentliga grunder i vårt på demokrati uppbyggda samhällsskick. Den utvecklingen ger i sig två anledningar till överväganden om hur ungdomens fritid i och utanför dess egna organisationer skall kunna ges ett så rikt innehåll som möjligt.

Det första motivet till övervägande är vetskapen om att organisationstillhörighet kan vara personlighetsdanande och är kamratfostrande. Den antyda snabbheten i utvecklingen på olika områden gör att föreningslivet måhända är mindre attraktivt nu än förr och framför allt i konkurrens med inaktiva fritidsförströelser svårare att bedriva nu än tidigare.

Det andra motivet för att utifrån stimulera till aktivitet och fostran bland ungdomen under dess fritid är helt enkelt att debatten, informationen och åsiktsbrytningarna kring själva den idé som vårt samhällssystem bygger på och de idéströmningar som ryms därinom särskilt bör uppmärksammas i en tid av snabb föränderlighet.

Herr talman! Vill man vara med om att verkligen bygga upp olika samhällsfunktioner under dessa förutsättningar, då får man ta hänsyn till de faktiska förhållanden som råder och räkna med att det finns behov av såväl allmänt förebyggande åtgärder och individuellt anpassade insatser som möjliggörande av en fördjupad, målmedvetet inriktad ungdomsfostran inom organisationerna.

Redan då den nuvarande barnavårdslagen antogs 1960 fanns det i över 300 av landets kommuner särskilda organ tillsatta för att ta hand om denna verksamhet, att administrera och organisera kommunernas stöd till ungdomsföreningarna och andra aktiviteter inom ungdomarnas fritidsverksamhet. Sedan dess har den typen av lokal organisation vidgats, liksom stödet i allmänhet har byggts ut.

I barnavårdslagen infördes 1960 en bestämmelse att det är en primärkommunal uppgift att svara för »den allmänt förebyggande verksamheten». Statsrådet uttalade då att även om uttrycket inte var riktigt adekvat, så ingick i detta även »omsorgen om den normala, den friska ungdomen».

I högermotionen har man nu den uppfattningen att det förekommer en tendens till att genom statliga beslut och direktiv försvaga den kommunala självstyrelsen. Det är motionärernas uppfattning att kommunerna själva skall få bestämma vad de anser vara kommunens åligganden, och därför yrkar man avslag på propositionen. Nu är emellertid förhållandet det att de kommuner, som ansett det vara förenligt med deras åligganden att stödja alla slag av ungdomsverksamhet och även beslutat därom, fattat beslut som inte är lagliga. Denna slutsats har ju regeringsrätten vid prövning kommit till, då man ansett att stöd till de politiska ungdomsorganisationerna ligger utanför den kommunala kompetensen. Inte kan väl den kommunala självstyrelsen försvagas därför att beslut, som nästan undantagslöst i olika kommuner fått samma innebörd, nu genom det föreslagna tillägget till barnavårdslagen inte bara återspeglar kommunernas uppfattning utan också har stöd i lagtexten; härvidlag har lagreglerna kommit att släpa efter den utveckling som ägt rum.

Den andra motionen, väckt av en enskild medlem av folkpartiet, har en inte särskilt uttömmande motivering. Yr-

Ang. kommunalt stöd åt ungdomens föreningsliv

kandet är detsamma. Man vill inte ha stöd från kommunerna till politiska organisationer. Tillägget till barnavårdslagen gäller faktiskt stöd till ungdomsorganisationer över lag, och motionen är sålunda inte särskilt väl anpassad till propositionen, även om den trots sin knappa motivering uttrycker en principiell uppfattning.

Jag utgår emellertid från att precis som fru Hamrin-Thorell antydde reservanternas avslagsyrkande innebär att även de vill främja de politiska ungdomsorganisationernas verksamhet, inte försvåra eller omöjliggöra den. Men vad jag då inte kan förstå är vilka faror man ser i att kommunerna stöder de lokala organisationerna, liksom staten stöder de centrala. Det blir ju som regel fråga om en rad olika former för att stödja ungdomsarbete av skilda slag, utan att man fördenskull från kommunens sida kräver någon motprestation. Om andra villkor än det att verksamheten skall bedrivas uppställas och om dessa villkor skulle innebära att kommunen skulle vilja ha ett inflytande över de enskilda föreningarnas verksamhet och inriktning, är jag övertygad om att anlagen fick stå outtagna.

När reservanterna nu önskar bryta den praxis som råder i flertalet av de kommuner som beviljar anslag till ungdomsarbete av olika slag, så innebär det att man ställer en stor grupp av ungdomar utanför möjligheterna till en fritidsverksamhet för vilken de är intresserade, eller i varje fall betydligt försvårar denna för dem. Det har beräknats att genom idrottsrörelsen när man varannan ungdom i åldern 12—25 år, genom de kristna organisationerna var tredje och genom de politiska och nykterhetsorganisationerna var sjätte ungdom. Detta anger angelägenheten i förslaget.

Det har även framförts kritik mot det sätt varpå lagändringen presenterats. Både herr Sveningsson och herr HübINETTE har vänt sig mot att lagrådets yttrande över detta tillägg ej inhämtats.

Såvitt jag förstår finns det ingen formell erinran mot det föreslagna tillägget. Det strider inte i något avseende mot andra bestämmelser i lagen, i vilken själva principen dock finns angiven. Som jag redan påpekat infördes nämligen i den nya barnavårdslagen i motsats till 1924 års lag ett stadgande av mera förpliktande karaktär beträffande kommuns skyldighet att svara för »allmänt förebyggande verksamhet». Statsrådets uttalande liksom stadgandet i detta avseende har granskats av lagrådet. Det förtydligande — eller låt oss kalla det för den mera detaljerade beskrivning av innebörden i detta avsnitt — som nu föreslås infört är sålunda inte något egentligt nytt, varför det icke nödvändigtvis måste underställas lagrådet.

Nu har andra lagutskottet i sitt utlåtande med hänsyn till dels vad som anfördes 1960 och dels med hänsyn till att den utveckling beträffande den lokala organisationen, som då kunde uppmärksammas, har fortsatt, upprepat att det icke nödvändigtvis behöver vara barnavårdsnämnden som svarar för den lokala organisationen av kommunernas stöd till ungdomsföreningarna. Det står helt i överensstämmelse med statsrådets uttalande i propositionen såväl 1960 som nu. Att uttalandet införts är närmast för att understryka att vad som här föreslås är mera ett fastställande av praxis än en förändring av denna.

Herr talman! Jag nöjer mig i denna omgång med det anförda och ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Fru Hamrin-Thorell gav oss rådet att för att spara tid inte upprepa argumenten om de politiska ungdomsorganisationernas värde. Det talades mycket riktigt åtskilligt om den saken när vi för ett år sedan dryftade statsbidraget till politiska ungdomsorganisationer. Men då diskuterades också samma invändningar som har framförts i dag; dessa bemöttes, varefter

Ang. kommunalt stöd åt ungdomens föreningsliv

statsbidraget beslöts av en stor majoritet i denna kammare, med hela — jag har just tittat i trycket — 101 röster mot 32. Man skulle ju då kunna tycka att vi kunde spara tid i dag även genom att inte upprepa samma invändningar som sist framfördes. Men det vore väl för mycket begärt, och jag vill självfallet inte medverka till att den fria debatten inskränkes utan deltar gärna i den. Jag skall emellertid villfara fru Hamrin-Thorells önskan att inte upprepa vad jag redan sagt i propositionen om ungdomsorganisationernas utomordentliga värde.

Jag har begärt ordet för att ta upp några av de sakfrågor som har förts fram i den för övrigt ganska känsloladdade debatt som förekommit här i denna fråga. Ett par av reservanterna har i sina anföranden sagt att de funnit det anmärkningsvärt att inte lagrådets yttrande har inhämtats om detta nya lilla tillägg till 3 § i barnavårdslagen. De anser att det inte bara hade varit angeläget, att lagrådet hade hörts, utan finner det — som herr Hübinette sade — synnerligen »betänkligt» att så inte skett, eftersom den föreslagna lagändringen anses begränsa både den kommunala självbestämmanderätten och den kommunala besvärsrätten.

Jag kan ju erinra om att vid barnavårdslagens tillkomst inhämtades yttrande från lagrådet över lagen i dess helhet. Lagrådet avstyrkte den gången — till det stora flertalets förvåning — att barnavårdslagen över huvud taget skulle föreläggas riksdagen. Lagrådet gjorde det på vissa rent formella grunder, som riksdagen strax efteråt underkände då den med enighet i allt väsentligt antog och stadfäste lagen. En av de få punkter där det av riksdagsdebatten den gången framgick att en klarare skrivning hade varit önskvärd gällde just barnavårdsnämndernas samarbete med de lokala ungdomsorganisationerna. Man ville särskilt betona vikten av att nämnderna tar väl vara på de erfarenheter och frivilligkrafter som dessa

organisationer förfogar över samt att kommunerna ger organisationslivet ett praktiskt stöd. Huruvida lagrådet i dagens läge skulle av formella grunder ha någon invändning att göra mot denna paragraf kan jag inte bedöma, men jag tror inte att rådet skulle ha det, eftersom ändringsförslaget — såsom herr Larsson fullt riktigt framhöll — ligger i linje med den tidigare debatten om lagens innehåll. Vad jag anser vara viktigare i detta sammanhang ur det praktiska livets synpunkt är att de två berörda kommunförbunden, Svenska stadsförbundet och Svenska kommunförbundet — vad herr Hübinette här har sagt beträffande interiörer vid remissbehandlingen inom dessa förbund känner jag inte till — har gett sin anslutning till den ståndpunkt som propositionen och även utskottsmajoriteten intar. Även dessa förbund vill alltså undanröja de hinder som ansetts föreligga för kommunalt stöd åt de politiska ungdomsorganisationernas verksamhet. De betraktar inte förslaget som något statligt förmynderskap över kommunerna. Att ett dylikt *undanröjande* av eventuella hinder av reservanterna kallas för *begränsning* av den kommunala självbestämmanderätten förefaller åtminstone mig att vara ett uppochnedvändande av begreppen. Det är ju ändå inte fråga om att tvinga kommunerna att ge bidrag till politiska ungdomsorganisationer. Man har här ondgjort sig över ordet »ålägga» när det är fråga om att stödja ungdomens föreningsliv. Det är ett mycket allmänt åläggande att stödja ungdomens föreningsliv. Ingen kommer att tvinga någon kommun att ge understöd åt politiska ungdomsorganisationer. Det är endast fråga om att ge kommunerna rätt att besluta om sådana anslag, om det inom kommunen finns en stark opinion för detta och en majoritet i de kommunala beslutande församlingarna som önskar det. I propositionen sägs det f. ö., att man lämnar öppet för kommunerna att själva välja och anpassa det stöd, som kommunerna vill ge till loka-

Ang. kommunalt stöd åt ungdomens föreningsliv

la ungdomsorganisationer, efter behoven på orten och efter kommunens resurser att kunna hjälpa. Men om kommunerna skulle förhindras att stödja de politiska ungdomsorganisationerna, medan staten nu får möjlighet att ge dessa organisationer stöd, kan stödeffekten bli ganska förvirrad. Mot dessa praktiska skäl till förmån för lagändringen står bara de formella skäl, som reservanterna beskriver så, att en utvidgning av den kommunala kompetensen principiellt inte bör ske genom en ändring i en speciallagstiftning.

Herr Sveningsson talade om att »gå en omväg» över barnavårdslagen, alltså över en speciallagstiftning, när man vill vidga denna kompetens, och han tyckte mena att det var särskilt anmärkningsvärt att göra så. Jag vill ju säga att visst regleras den kommunala kompetensen rent allmänt i kommunallagstiftningen, men denna kompetens är ingalunda uttömmande behandlad där, och på en lång rad områden har kommunerna tillagts uppgifter och befogenheter just genom speciallagstiftning. Jag behöver bara peka på de sociala vårdlagarna: nykterhetsvårdslagen, socialhjälpslagen och, som här, barnavårdslagen. Vad som nu föreslagits i propositionen innebär därför ingenting principiellt nytt i det avseendet. Jag vill återigen betona att det redan nu åligger barnavårdsorganen att stödja det frivilliga föreningslivet. Detta har kommit till klart uttryck i förarbetena till barnavårdslagen. Och som nämnts i propositionen lämnas faktiskt kommunalt stöd till ungdomens föreningsliv i stor utsträckning.

Enligt min mening är det här bara fråga om en precisering med anledning av regeringsrättens praxis i de tre fall som redovisats i propositionen, och jag tycker att man inte skall behöva diskutera denna sak så vidlyftigt och med så långa tentakler som skett här, då man börjat tala om »makthavande partis positioner som skall bevaras» etc. Här rör det sig om en konsekvens av fjolårets

beslut angående statsstöd till ungdomsorganisationer, och jag tycker att man skulle kunna se frågan på det sättet.

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Det var ju ett ganska intressant uttalande av statsrådet Lindström att ordet »ålagd» på första sidan i propositionen inte skall fattas som ett åläggande utan bara så att det ger kommunerna rätt att bevilja anslag till de politiska ungdomsorganisationerna. Men är detta meningen hade det ju varit fullt ut lika bra att skriva på det sättet i propositionen.

När det gäller den kommunala kompetensen tycker jag för min del att detta är en mycket viktig fråga och att det rör sig om en stor avvikelse från den uppfattning som tidigare rått. Jag tror inte att det i varje fall under första hälften av 1950-talet, alltså vid den tidpunkt då nu gällande kommunallag antogs, hade varit möjligt att få med i den kommunala kompetensen en rätt att lämna bidrag till politiska organisationer. Ur den synpunkten finner jag att det hade varit riktigare att här begära — om man nu vill ha det på detta sätt — en ändring i kommunallagen.

Jag begärde närmast ordet för att i någon mån bemöta herr Lars Larssons synpunkter. Jag tror att vi allesammans skulle kunna tala mycket vackert om ungdomsorganisationerna och lovsjunga deras arbete. Men det vore oneligen av intresse att här också få höra någonting om vilka resultat man räknar med av den möjlighet som nu skall ges åt kommunerna. På den punkten har vi inte fått någon klarhet.

Herr Larsson gjorde sig skyldig till ett felaktigt uttalande — jag sade i mitt första inlägg ingenting om att det var min uppfattning att detta ärende borde ha remitterats till lagrådet. Jag delar uppfattningen — även om det tyvärr har blivit sagt något annorlunda i den motion jag lämnat — att någon

Ang. kommunalt stöd åt ungdomens föreningsliv

formell skyldighet i det avseendet kanske inte föreligger; och om jag är kvar i konstitutionsutskottet nästa år kan jag nog lova statsrådet Lindström att det inte kommer att bli någon dechargeanmärkning på den punkten.

Herr Lars Larsson sade att det här bara gäller att genom en lagändring godgäna vad kommunerna redan tillämpar. Ja, det skulle vara intressant att få veta, vid detta tillfälle liksom i en del andra sammanhang, hur långt man vill driva den linjen. Skall vi ha en sådan ordning här i landet att när kommunerna fattar olagliga beslut som blir upphävda därest de överklagas, då rusar man omedelbart åstad och vill ändra kommunallagen? I så fall, herr Larsson, är det ju enklare och bättre att avskaffa kommunallagen. Men det tror jag att han lika litet som jag vill vara med om — hur vackert vi än talar om demokrati och folkstyre måste vi ändå ha en lagstiftning som ingående reglerar olika förhållanden i det sammanhanget; detta säger oss en omfattande erfarenhet.

Jag anser vidare för min del att man inte på något sätt stärker den kommunala självstyrelsen genom att ge kommunerna denna rättighet. Även talet om kommunal självstyrelse kan uteslutas ur den här debatten.

Om tiden medger det, herr talman, vill jag återkomma till att varken jag eller någon annan torde vänta några underverk eller eljest några storslagna resultat om kommunerna får rätten att lämna direkt ekonomiskt stöd till ungdomsorganisationerna.

Vilka resultat kan man räkna med? Jag har ställt den frågan tidigare, och jag ställer den om igen. Vad har man för garantier för att det blir resultat av värde? Räknar man verkligen med att ungdomsfylleriet, ungdomsbrottsligheten, narkotikamissbruket och andra fula vanor, som missanpassade ungdommar har i så stor utsträckning, skall minska? Kommer det att ha väsentlig betydelse i dessa avseenden att ung-

domsorganisationerna får den här möjligheten? Jag tror inte att vi får tillfälle att konstatera det, när vi framdeles kommer att diskutera den här saken.

Herr LARSSON, LARS, (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sveningsson har haft vänligheten att ställa några frågor till mig, och jag skall försöka besvara åtminstone ett par av dem.

Det står i högerns motion att »grundtanken i vår kommunala självstyrelse är att kommunen skall tillåtas att självständigt sköta vad som kan anses vara kommunens åliggande». Jag tolkade faktiskt det uttalandet så att då man i kommunerna utifrån barnavårdslagens bestämmelser har velat stödja ungdomens föreningsverksamhet och ungdomens fritidsfostran, så har man handlat med den utgångspunkten att all ungdomsverksamhet har samma betydelse och att det därför är viktigt att den ges det stöd som behövs. När kommunerna har fattat beslut och inte undandragit de politiska ungdomsorganisationerna beslutets innehåll, har man alltså, enligt vad regeringsrätten kommit fram till, fattat beslut som inte stämmer överens med lagstiftningen i övrigt. Om man försöker få lagen att stämma mot praxis, betyder det ju inte att lagstiftningen drivs så att säga från kommunernas synpunkt, utan jag tycker att man gör en naturlig justering.

Det ger svaret på herr Sveningssons andra fråga, nämligen vad man tänker vinna härvidlag. Vad kommer att ske när man gör det möjligt att ge bidrag? Enligt min uppfattning sker inte särskilt mycket. De flesta kommuner har ju redan utövat den här verksamheten. I tre fall har det förekommit att ledamöter i kommunen har besvärat sig över besluten och att besluten undandröjts. I alla större kommuner — jag vill påstå i över 80 procent av samtliga — finns ett eller flera speciella or-

Ang. kommunalt stöd åt ungdomens föreningsliv

gan som handlägger uppgifter rörande ungdomens fritidsliv eller fritidsfost-
ran. Det beräknas att i hela landet,
Stockholms stad ej medräknad, satsas i
år från kommunernas sida ungefär 300
miljoner kronor på denna verksamhet.
1961 var motsvarande siffra 171 miljo-
ner kronor. Siffrorna visar att kommu-
nerna har funnit denna verksamhet vär-
defull och nödvändig.

Jag kan inte ge annat besked till herr
Sveningsson om vad man kommer att
vinna än att om riksdagen skulle bifal-
la den reservation som herr Svenings-
son förordar så kan man sannolikt utgå
ifrån att de politiska organisationerna
framgent inte längre kommer att nå var
sjätte person i åldern 12—25 år utan
färre.

Herr SVENINGSSON (h) kort gen-
mäle:

Herr talman! Bara några få ord!

Jag kan inte vara med på vad herr
Larsson läser ut ur vår motion när han
säger att vi har föreslagit kommunerna
att bryta mot gällande kommunallag.
Inte heller går det att uttolka ur mo-
tionen att vi begär ändring av den
kommunala kompetensen.

Herr HJORTH (s):

Herr talman! Vid förra årets vårses-
sion frågade jag i en interpellation in-
rikesministern om han var beredd att
genom en lagändring ge kommunerna
möjlighet att ekonomiskt stödja även
de politiska ungdomsföreningarna.
Statsrådet ansåg för sin del i sitt svar
att kommunala bidrag borde kunna ut-
gå till all ungdomsverksamhet. Han sig-
nalerade därvid en utvidgning av den
kommunala kompetensen för att möj-
liggöra detta.

Bakgrunden till min interpellation var
dels de då föreslagna ändrade grunder-
na för den statliga bidragsgivningen till
ungdomsorganisationernas centrala
verksamhet, dels regeringsrättens un-

derkännande av kommunala beslut om
bidrag till politiska ungdomsorganisa-
tioner. Jag ansåg att det principiellt
inte borde vara någon skillnad i be-
dömningen mellan de statliga och kom-
munala anslagen.

Genom den nu föreliggande proposi-
tionen angående ändring i barnavårds-
lagen får kommunerna möjlighet att
stödja ungdomens föreningsliv, däri in-
räknat de politiska organisationernas
ungdomsverksamhet.

Jag hälsar den föreslagna ändringen
med stor tillfredsställelse, och jag no-
terar också med glädje andra lagutskot-
tets positiva och framsynta inställning
i frågan. Man blir dock beklämd när
man läser vad reservanter men främst
motionärer anför som skäl för ett av-
slag på propositionen. Den principiella
grundsyn som där förs fram är inte
mörkblå, den är snarare svartblå, om
det över huvud taget finns någon ljus
nyans i detta aktstycke. I motionen II:
787 säger man på ett ställe mycket rik-
tigt: »Grundtanken i vår kommunala
självstyrelse är att kommunen skall till-
lätas att självständigt sköta vad som kan
anses vara kommunens åliggande.» I
meningen före klagas dock över att den
kommunala självstyrelsen uttunnas ge-
nom statliga direktiv och ålägganden.
Tvärtom vill jag säga, vilket herr Lars
Larsson också framhållit, att här får
kommunerna själva bestämma om ett
eventuellt stöd till sina ungdomsför-
eningar utan att någon enstaka höger-
man kan kullkasta beslutet med sitt
överklagande. Vidare sägs i nämnda mo-
tion: »Inom ramen för nuvarande kom-
munala kompetens har betydande stöd-
åtgärder i olika former åt ungdomens
föreningsliv kunnat ske.»

»Gällande lagstiftning», sägs det vi-
dare i motionen, »har således inte lagt
något hinder i vägen för ett kommunalt
stöd till föreningslivet — utom i fallet
politiska organisationer.» Just det ja,
»utom i fallet politiska organisationer».
Nu kan man fråga sig varför just de
skall sättas i stryckklass. De utför ett

Ang. kommunalt stöd åt ungdomens föreningsliv

minst lika värdefullt ungdomsfostrande arbete som någon annan ungdomsförening. Kommunerna har också all anledning att värdesätta den medborgarskolning som ungdomsklubbarna utför. Det är ju nästan barockt att kommunerna skall anses överskrida sina befogenheter genom att bevilja politiska ungdomsorganisationer anslag. Den kommunala verksamheten bygger ändock på de politiska partiernas verksamhet.

Vad är man då rädd för? De fall som regeringsrätten i februari i fjol ansåg ligga utanför den kommunala kompetensen gällde hyresbidrag, bidrag till ungdomsverksamhet samt anslag till en förenings allmänna ungdoms- och fritidsverksamhet. Det kan väl inte ligga något farligt och samhällsomstörtande i detta? För den som har sysslat både med ungdomsverksamhet och kommunalt arbete verkar det hela verklighetsfrämmande. Här talas ju så mycket om ungdomens fostran och om alla de åtgärder som bör sättas in i förebyggande syfte för att motverka asociala tendenser, för att inte tala om alla de ungdomar som av olika orsaker har kommit på glid och är i behov av särskilda tillrättaförande åtgärder från samhällets sida. Sedan skall det enligt reservanterna inte vara rätt att kommunerna ger ett handtag åt en idogt arbetande ungdomsorganisation. All aktivitet ifrån ungdomen bör enligt min mening vid behov understödjas. Den har större värde än kanske många tror.

Riksdagen undanröjde förra året de politiska ungdomsorganisationernas särställning i bidragshänseende. Det gällde då deras centrala verksamhet. I år fullföljdes denna tanke i fråga om utbildning av ungdomsledare, och därigenom har den tidigare diskrimineringen av de politiska ungdomsföreningarna upphört. Det är på tiden att dessa hinder faller bort även på det kommunala planet. Jag noterar tacksamt att det kommunala stödet inte enbart knytes till barnavårdsnämndernas bestämmandesfär. I en rad kommuner handhas nämligen ungdoms-

frågorna av andra organ såsom ungdomsnämnd, fritidsnämnd, idrottsstyrelse o. d. Det är ordnat på olika sätt ute i kommunerna och det är ju bra om den inrättade organisationen får fortsätta att handlägga även denna form av ungdomsfrämjande verksamhet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till andra lagutskottets förslag.

De yttranden som nu har fällt av herr Hübinette och herr Sveningsson, emot den föreslagna ändringen av barnavårdslagen, vittnar väl knappast om någon större kännedom om de politiska ungdomsföreningarnas verksamhet. Det rent politiskt agitatoriska arbetet utgör ju dock en mindre del av deras mångsidiga aktivitet. Man försöker engagera medlemmarna i studier, diskussioner, kamratlig samvaro och en god fritidssysselsättning. De får lära sig den demokratiska styrelseformen och självständigt handlande. De får ta ansvar och lära sig samarbete och hänsyn. De politiska ungdomsföreningarna utför ett synnerligen värdefullt bildnings- och upplysningsarbete i fråga om samhällskunskap, något som vi har anledning att vara tacksamma för.

Det demokratiska samhället måste stödja demokratisk fostran. Jag vill understryka att de politiska föreningarnas verksamhet är likartad den som förekommer inom andra ideella föreningar än de politiska, alltså en rent allmän ungdomsverksamhet. Vi får heller inte glömma bort organisationernas egenvärde såsom kultur- och bildningsfaktor i samhället. Jag tror att vi lugnt kan överlämna till kommunerna att själva bestämma om föreningsstödet åt sina ungdomsorganisationer. Kommunerna känner de lokala förhållandena och kan se till att bidragen följes av en aktiv insats. Det blir även en stimulans för de ungdomsledare som offerar större delen av sin fritid för denna ideella verksamhet, kanske i huvudsak med arbete genom lotterier o. d. för att kunna finansiera det hela. Att ge stöd till de aktivt arbetande ungdomsorganisa-

Ang. kommunalt stöd åt ungdomens föreningsliv

tioner som verkligen gör en samhällsinsats av betydelse måste vara en angelägen uppgift för kommunerna. Riksdagen bör ge kommunerna förtroendet att på egen hand sköta denna angelägenhet.

Herr Hübinette trodde att det var fråga om ett medel för att säkra ett socialdemokratiskt maktinnehav, och han tvivlade på objektiviteten. Han kom även in på folkpensionärerna, vad det nu har med barnavårdslagen att göra. Jag vill endast säga att landstingsbidraget, som han berörde, har givits till den organisation som har verksamhet över hela länet, och det gäller pensionärernas fritidssysselsättning. Det bör väl inte ge anledning till sådan misstänksamhet som den som herr Hübinette gav uttryck åt.

Jag skall inte polemisera med fru Hamrin-Thorell utan vill endast beklaga och säga att det gör mig ont, att min bänkkamrat har hamnat i detta sällskap.

Högerns representanter säger sig av principiella skäl vara emot anslag till politiska partier. Med särskilt stort intresse lyssnade jag på debatten för ett par veckor sedan om det statliga ungdomsstödet. I fråga om bidraget till utbildning av ungdomsledare, där de gällande särbestämmelserna för de politiska organisationerna togs bort, yrkade högermannen herr Schött t. o. m. bifall till reservationen om högre bidrag. Vid omröstningen röstade, såvitt jag kunde uppfatta det, alla övriga högerledamöter för utskottet. Både utskottets förslag och reservationen innefattade emellertid bidrag även till de politiska ungdomsorganisationerna.

I fråga om anslag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet vidhöll man däremot de föregående år uttalade betänkligheterna och röstade mot denna form av bidrag till de politiska ungdomsorganisationerna. Jag kan inte finna någon konsekvens i så olika uppfattningar i två i stort sett likartade frågor. Om högern är så prin-

cipfast som den säger sig vara, borde den ha reserverat sig mot båda dessa ungdomsanslag. Det kanske ändå är så att högern håller på att ge upp sitt motstånd. I så fall betraktar jag detta — trots invändningarna av herrar Hübinette och Sveningsson — som ett hälso-tecken.

I herr Hjorths anförande instämde herrar *Paul Jansson* (s), *Dahl* (s) och *Rönnerberg* (s).

Herr HÜBINETTE (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag trodde att jag i mitt första anförande tydligt hade klarlagt för herr Hjorth min inställning till detta problem, så att det inte hade behövt föreligga något missförstånd. Jag har aldrig sagt att de politiska ungdomsorganisationerna eller ungdomsorganisationer över huvud taget inte sköter sin verksamhet ordentligt. Det gör de visst. Vad jag har gått emot är den bristande objektivitet som jag tror många gånger vidlåder de beslutande församlingarna. Jag tog ett exempel, och herr Hjorth förvånade sig över att jag blandade in folkpensionärer i sammanhanget. Jag tyckte att det var ett likartat fall, där man tydligt kunde visa att det brast i objektiviteten. Jag har flera exempel, som jag kan lämna under hand så att vi slipper ta upp kammarens tid.

De talare som varit uppe från socialdemokratiskt håll har skjutit in sig på föreningsarbetets kvalitet och sagt att detta är så bra att vi till varje pris måste stödja det. Nej, tänk i stället litet på vad som kan beslutas i församlingarna och hur man ibland gör. Som fru Hamrin-Thorell sade är det så att man många gånger kopplar av hjärnan och låter hjärtat tala. Det är ingen tvekan om det. Det tycker jag att herr Hjorth som gammal pålitlig kommunalman kunde verifiera. Visst är det väl så att ni koppar bort hjärnan ibland när det gäller anslag till era egna organisationer?

Ang. kommunalt stöd åt ungdomens föreningsliv

Herr **HJORTH** (s) kort genmäle:

Herr talman! Det sista som herr Hübinette sade om att koppla bort hjärnan får stå helt för hans egen räkning.

Sedan tycker jag att det är en allvarlig anklagelse mot våra landstingsmän och kommunalmän att säga att de brister i objektivitet.

Herr **SÖRENSEN** (fp):

Herr talman! Sedan jag i höstas hade äran att träda in i denna illustra församling har jag tvingats att mera på nära håll begrunda aktuella politiska problem. Jag har då upptäckt att jag ur politisk synpunkt har en mycket besvärande ålder. Jag är tillräckligt gammal för att ha upplevt ett tidigare skedes syn på hur organisationer och politiker skall bedriva sitt arbete, d. v. s. den grund som de skall arbeta på. Jag fångades själv i min ungdom av tanken att det i en demokrati skall finnas män och kvinnor som, drivna av ideal, tro och offervilja, är beredda att gå in i organisationslivet och samhällslivet och där offra tid och pengar för att samhället skall leva fritt och sunt och starkt. Jag kan aldrig glömma den synen. Utan den tror jag att en demokrati är dömd till undergång.

Å andra sidan är jag tillräckligt ung — även om jag inte är särskilt ung — för att uppleva den enorma strukturförändring som har ägt rum och som äger rum i vårt samhälle. Och jag har levat tillräckligt nära arbetet i ungdomsorganisationer för att veta vilka enorma problem som det är att i ett modernt samhälle, i så hög grad bestämt av ekonomiska synpunkter och värderingar som vårt är, med bortseende från sådana skäl driva ett någorlunda effektivt arbete. Här saknas inte idealitet eller offervilja. Många av ledarna i våra ungdomsorganisationer utför i dag en föredömlig gärning, men den allmänna situationen är sådan att kostnaderna, svårigheterna att klara lokalfrågor och liknande är så stora att

man inte längre på rent frivillig grund kan komma till rätta med dessa problem. Det är mot denna bakgrund som jag varit beredd att gå på en något annan linje än den motion som emanerar från en representant för det parti som jag tillhör.

Här har talats om vikten av arbete bland unga människor genom organisationerna i vårt land. Där om skall jag inte orda. Men det finns en sak som jag har behov av att vid detta tillfälle säga.

Jag har länge känt mig ganska störd av den mentalitet som varit rådande, att de som kommer i åtnjutande av samhälleligt stöd för allt i världen inte får överträda sina gränser. De får inte vara för aktiva när det gäller att vinna ungdomen eller andra för det som de egentligen arbetar för. Nej, de skall hålla tillbaka! Det är en felaktig inställning ur demokratisk synpunkt. Har vi en gymnastikklubb, skall den fostra bra gymnaster. Har vi en nykterhetsförening, vill den fostra ungdomen till kunnighet och ansvar i nykterhetspolitiskt avseende. Har man en kristen organisation, vill den vinna människor för kristen livssyn och kristen tro. Har man en socialdemokratisk eller folkpartistisk eller annan ungdomsorganisation, vill den naturligtvis vinna ungdomen för de ideal som den arbetar för. Vad är det för fel i det? Är det inte riktigt att det i vårt samhälle existerar olika tankelinjer, olika idéer, olika synpunkter? Är vi inte glada över att det finns organisationer som är beredda att med tro och hängivenhet satsa på detta? Jag förstår inte denna objektivitetsinställning, som återspeglas på så många områden i vårt samhälle — som om det skulle vara något fel att demokratien fungerar fullt ut. Om den fungerar tillfredsställande, skall staten då inte stödja den? Jag tycker det är riktigt att vi stöder både en kristen ungdomsorganisation som studerar bibeln och en politisk ungdomsorganisation som studerar sina politiska doktriner, ty vi ser ett grundläggande vär-

Ang. kommunalt stöd åt ungdomens föreningsliv

de i att ungdomen inte bara hänger på popkonserter — som i och för sig kan vara intressanta — utan i sitt personliga liv på något sätt också blir engagerade för väsentliga värden i vårt samhälle. Jag tycker att det är riksdagens och kommunernas uppgift att se till att detta personliga engagemang genom fri åsiktsbildning verkligen kommer till stånd. Jag tycker att enkel generositet kräver att man här inte drar gränser mellan det ena och det andra. Mot denna bakgrund menar jag, att det inte finns någon anledning att undanhålla de politiska organisationerna samhällets stöd.

Här har framförts en synpunkt som jag inte tar lätt på. Herr Hübinette har upprepade gånger drivit den, likaså herr Sveningsson, och min ärade partikollega fru Hamrin-Thorell har varit inne på den tankegången: Är det tänkbart att man kan räkna med objektivitet när det gäller att fördela de anslag det kan bli fråga om?

Jag har varit i kommunalt arbete tillräckligt länge — för övrigt i den förkättrade staden Stockholm — för att sannerligen inte ha någon ljusblå optimism angående människans väsen. (En sådan optimism stämmer f. ö. inte med min kristna grundsyn, men det hör inte hit.) Jag kan emellertid inte komma ifrån något som för mig är centralt i det demokratiska spelet och det demokratiska livet, och det är frågan om ömsesidig respekt och tro på varandra och framför allt tron på att moralisk integritet verkligen kan upprätthållas i samhället. Om vi går omkring och ständigt misstänker att de maktavande har om inte mer eller mindre skumma avsikter så dock avsikter som ligger på gränsen till det icke tillåtna, tror jag att vi hamnat i ett klimat där det blir mycket svårt att på ett skapande sätt bedriva ett framgångsrikt arbete i vår demokrati.

Kommunalmän och andra är sannerligen inte några idealmänniskor och att de är renhjärtade är inte heller säkert.

Visst förekommer det övertramp. Herr Hübinette har påvisat ett fall, och jag skulle kunna bidra med många sådana. Men vi skall av den anledningen inte säga att vi skall ha en paragraf som ser till att det inte blir några övertramp. Då är det i stället en uppgift för män och kvinnor som känner ett socialt ansvar att träda fram och skapa opinion för att på den vägen åstadkomma en reaktion mot de övertramp som förekommer. Jag tror att det demokratiska livet blir mycket friskare, om vi på detta personliga plan kan få fram en högre nivå såväl i det riksdagsmässiga arbetet som i det arbete som bedrivs på det kommunala planet. Jag menar alltså att de missgrepp som vi har att räkna med även i fortsättningen, när denna lag blir antagen, skall korrigeras mindre genom nya lagar och förordningar än genom att de män och kvinnor som sitter i de olika kommunala instanserna med inre kraft, klokhets och övertygelse och med stark förankring i känslan av vikten och betydelsen av sanning och renhet och enkel redbarhet skall träda fram och se till att dessa värden skapas och får verka i samhället.

Jag vill också säga ett par ord till herr Sveningsson. I två anföranden har han frågat vad som kommer att hända genom detta beslut. Han frågar om ungdomsfyllerister, narkotikamissbrukare o. s. v. nu kommer att försvinna ur vårt samhälle. Jag vill svara att det vet jag inte. Jag tror inte att så många av dem kommer att fångas upp av vare sig politiska eller andra organisationer. Jag har varit med tillräckligt mycket för att veta vilken oerhörd problematik som inryms i frågorna om de missanpassade i vårt samhälle. Å andra sidan skulle jag vilja fråga: Är det bara dessa som är vår ungdom och är det bara dem det nu gäller? Vi har ju den stora gruppen av sunda, normala och riktiga ungdomar, som brottas med stora svårigheter i våra organisationer för att kunna bedriva sitt arbete. Är det inte

Ang. kommunalt stöd åt ungdomens föreningsliv

ett fullt legitimt krav att ett rimligt stöd till dessa ungdomar kommer till stånd?

Jag tycker att den frågeställning som har aktualiserats av herr Sveningsson är oriktig. Det är att föra åt sidan en väsentlig del av det förslag som det här är fråga om att genomföra. Jag skulle vilja tillägga, att varken herr Sveningsson eller jag eller någon annan vet vad som indirekt kan komma att ske genom ett starkare föreningsarbete. Det kan hända att man därigenom kan fånga upp än fler ungdomar, som på det sättet inte hamnar i miljöer och situationer där de missförhållanden som herr Sveningsson talade om blir akuta och aktuella. Jag har alltså svårt att förstå den negativa hållning som talar ur herr Sveningssons kommentarer i detta avseende.

Herr talman! Det vore mycket mer att säga, men jag vill inte tala alltför länge. Jag nöjer mig med att mot denna bakgrund yrka bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herrar *Dahl* (s) och *Kilsmo* (fp).

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Efter detta anförande kan man nästan ifrågasätta om herr Sörenson har läst propositionen och motiveringen till densamma. Jag har fattat hela motiveringen så att detta stöd skall vara en hjälp till ungdomsorganisationerna att ge stöd åt den missanpassade ungdomen, och det var med den utgångspunkten som jag efterlyste vad detta stöd skulle komma att leda till. Skall vår sunda och friska ungdom, som är i så stor majoritet, verkligen behöva kommunalt stöd för att hålla liv i ungdomsorganisationerna? Då tycker jag uppriktigt sagt att läget är beklagligt.

Herr HÜBINETTE (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sörenson sade omedelbart han kom upp i denna talar-

stol, att han var tillräckligt ung för att stå nära ungdomen eller barnen. Men jag blev förskräckt när han hade sin barnatro kvar på all politisk verksamhet.

Herr SVENSSON, AXEL, (s):

Herr talman! Av herr Hübinettes första anförande kunde jag inte förstå annat än att han byggde hela sin motivering på någonting som han tyckte var maktfullkomlighet. Han nämnde också vad den bestod av, nämligen av ett beslut i landstinget om ett anslag till folkpensionärernas fritidsverksamhet. Just från hans hemlän har vi fått ett överklagande. I alla övriga län, där ärendet har behandlats, har man sluppit överklagande. Jag tycker det är något besvärande för det fina län som det här är fråga om att behöva skilja sig från mängden av län i övrigt genom detta överklagande.

Vad är det nu som har hänt, herr HübINETTE? I många år har vi haft ett kommunalt anslag till våra föreningsverksamhet för fritidsändamål. Vi har byggt ut detta och gått till landstinget för att få hjälp. Landstinget har beslutat att anslaget skall användas för alla pensionärer, oavsett om de tillhör våra föreningar eller icke. I herr HübINETTES hemlän har man tydligen ändrat det förslag som en gång framfördes, ty i alla övriga län är motiveringen att anslaget skall användas för alla pensionärer, och vi har hälsat dem välkomna till vår verksamhet, i varje fall så långt jag är underrättad.

Nu menar herr HübINETTE att man skall ta detta som intäkt för att någonting nu skall hända med den föreslagna ändringen i barnavårdslagen. Jag tycker att vi åtminstone hade kunnat bli besparade att detta exempel skulle inblandas i ett ärende som gäller barnavård. De gamla har icke någon traktan att i någon diskussion komma in i det sammanhanget. Jag hoppas att herr HübINETTE medverkar till att undanröja

Ang. kommunalt stöd åt ungdomens föreningsliv

de besvär som är inlämnade till lands-tinget i oktober månad. Ärendet har ännu icke behandlats, medan verksamheten är i gång i alla övriga län. Ni ståtar ensamma med att på grund av detta överklagande icke kunna bedriva verksamheten.

Herr HÜBINETTE (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall upplysa herr Axel Svensson om att detta anslag inte gick till alla folkpensionärer utan till dem som herr Svensson från denna talarstol kallade »våra» pensionärer. Dessutom vill jag framhålla, vilket jag också försökte tidigare, att detta var en ren maktfråga. Jag skall inte ta upp tiden med att i detalj redogöra för den, men jag kan tala om, herr Axel Svensson, att socialdemokraterna här spelade ett högt maktspel, och det är ingen tvekan om att de tog hem potten. Överklagandet kommer naturligtvis att undanröjas, och herr Svenssons pensionärer får säkert de 30 000 kronor som föreslogs i motionen. Vi från borgerligt håll föreslog 40 000 kronor under villkor att de skulle gå till alla pensionärer. Det är den bleka sanningen, herr Axel Svensson!

Fru NILSSON (s):

Herr talman! Jag ber först att få instämma i vad herrar Lars Larsson och Hjorth sade samt även tacka herr Sörenson. Det herr Sörenson sade har vunnit anklag hos många, även över partigränserna. Jag tror att den anda han tog fram finns hos många av oss som arbetar inom barnvården och ungdomsvården.

Efter att ha lyssnat till vad högerpartiets representanter och även till en del av vad fru Hamrin-Thorell har sagt, blir man bekländ, ja, man blir förskräckt. Det verkar som om de ser spöken på ljusan dag. Ungdomsföreningarna, naturligtvis de socialdemokratiska, är som ett rött skynke för dem. Jag

tycker det är tråkigt att man har den inställningen, ty dessa föreningar är i alla fall demokratiska ungdomsorganisationer som vill något för framtiden och som skall kunna ta vid i det arbete vi lämnar efter oss.

Om den proposition och det lagförslag som vi i dag diskuterar har det sagts mycket, och det mesta av det behövs jag inte upprepa. Jag blev mycket glad och tacksam över att den nya paragraf som här föreslås kom. Det har från denna talarstol sagts många ord om att det inte görs något för den förvildade ungdomen. Så kommer det ett förslag, som ger kommunerna det handtag som de länge har väntat på för att kunna göra någonting. Som ordförande i en barnvårdsnämnd i många år vet jag vad det betyder för den, om den vill arbeta och göra vad den egentligen är satt till att göra.

I mitt hemlän har vi under ett tiotal år överträtt våra befogenheter i detta fall. Det var fråga om ett förslag som vi ansåg måste genomföras, och vi var alla ense därom. Alla demokratiska partiriktingar fanns också representerade. Förslaget gick ut på att vi i vårt statförslag upptog en summa för den ungdomsvårdande verksamhet som vi skulle handha. Under de senaste tio åren har också sådan verksamhet bedrivits. Vi har kunnat ge anslag till ungdomsorganisationer, som tagit hand om tonåringar och ungdomar. Det första anslaget vi gav var till idrottsföreningen, som fick 1 000 kronor för att iordningställa en ishockeybana för tonåringar. Det skrevs ganska mycket om den saken, men detta vårt beslut blev inte överklagat. Däremot var det många som sade att det var ett bra tag. Jag vet att barnvårdsnämnderna kommer att kunna göra mycket mera i och med att denna proposition, som jag innerligt hoppas, blir antagen i dag.

Man bör inte tro, som det verkar här, att ungdomsorganisationerna utan vidare kan rekvirera pengar — några hundra kronor eller en tusenlapp eller vad

Ang. kommunalt stöd åt ungdomens föreningsliv

det är de önskar — till ett ändamål som inte är godtagbart för en ungdomsverksamhet. De pengar som skall lämnas till ungdomsorganisationerna lämnas, som jag tänkt mig, genom barnavårdsnämnderna, och barnavårdsnämnden måste naturligtvis godkänna det ändamål för vilket pengarna avses. Därigenom tror jag att medlen kommer till nytta för oss alla. Jag tycker faktiskt att det är vår skyldighet att försöka hjälpas åt inom alla partier, så att ungdomsvården och ungdomsorganisationerna får möjlighet att fostra ungdomarna till ett bättre liv än det som vi dagligen kritiserar dem för.

Jag vill, med dessa ord yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Det var aldrig min avsikt att delta i den här debatten, men jag tycker att det var litet skuggor, inte från fornstora men från forna dagar, som här kom fram. Jag har när denna fråga diskuteras alltid samma känsla av att när man vill diskriminera en politisk verksamhet, då kackar man i eget bo här i huset, ty detta är ju ändå det politiska arbetets högborg. Det är hit vi skall försöka få dem som arbetar i våra politiska ungdomsorganisationer. Det är närmast orimligt om man skall diskriminera den ungdom, som arbetar i det arbete vi själva är försvurna till. Jag vill säga att om det hävdas att man i landsting och kommuner kopplar bort hjärnan genom att syssla med sådana saker, tycker jag — om jag får använda ett milt uttryck — att skam går på torra land. Det innebär att vi som här utför vår dagliga gärning och tror att vi representerar den högsta politiska kunskapen, plötsligt skulle när vi kommer till vår hembygd ha förlorat vårt omdöme att behandla dessa frågor. Det sågs mycket orimligt här i kammaren, men detta är något av det mest orimliga jag hört.

Vad är det för problem vi brottas med

i våra kommuner och i våra länsavdelningar i dag? Jo, det är frågan om rekryteringen. Det är ett mycket stort problem att intressera ungdomen för kommunal verksamhet och att vända deras håg åt det hållet. Var skall det ske någonstans? Jo, det skall ske i de ungdomsorganisationer, där de är politiskt verksamma. Kan det inte vara värt att ge dessa organisationer en hacka? Vad är det för andra rekryteringsproblem vi har? Jo, vi har rekryteringsproblem till all annan verksamhet ute i byggena.

Nu säges det här att man beskär den kommunala självstyrelsen, men vad gör man egentligen? Jo, man ger kommunerna frihet. Är detta att beskära den kommunala självstyrelsen? Här har många kommuner gett pengar till ungdomsorganisationerna i förvisningen att göra en god och hugnesam gärning — men det är lagstridigt! När man söker undanröja dessa hinder, skulle detta då innebära att den kommunala självstyrelsen minskas? Det har sagts många orimligheter här, men detta är det mest orimliga över huvud taget.

Jag trodde, herr talman, att vi hade vuxit ifrån en debatt som denna, men det har vi tydligen inte gjort, och jag beklagar djupt detta faktum. Det är sällan jag med så stor glädje yrkar bifall till ett utskottsförslag som till det som här föreligger.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Jag hade bestämt mig för att rösta med utskottsmajoriteten, och jag skall göra det trots något inlägg från socialdemokratiskt håll, som jag tycker varit alltför ljusblått när det gäller objektiviteten i anslagsgivningen. Jag skall be att med ett par ord få motivera min uppfattning.

Jag har under tio år suttit som ordförande i ett riksstudieförbund och har fått uppleva de svårigheter som föreligger att verkligen skilja på det som man enligt de dåvarande bestämmelserna

Ang. kommunalt stöd åt ungdomens föreningsliv

skulle få ge även till de politiska ungdomsorganisationerna när det gäller deras verksamhet. Man skulle få informera om de ämnesområden som berörde ungdomsorganisationen. Men frågan var, som herr Sörenson sade, om man verkligen kunde tala om vad det var man ville med organisationen. Det var inte ett politiskt studieförbund som jag var ordförande i utan ett studieförbund av annan karaktär, nämligen Frikyrkliga studieförbundet. Man fick inte tala om vad som låg utöver det rena kunskapsmeddelandet, men alla som sysslade med detta, oavsett vilket riksstudieförbund det var fråga om, kom snart fram till att det var omöjligt att på detta sätt spalta upp en organisations verksamhet. Ekonomien är ju ett kommunicerande käril, och om man fyller på på ett håll, fyller man därigenom också på på det andra hållet. Det finns ingen möjlighet, herr talman, att spalta upp en organisations arbete på detta sätt.

I fjol tog också riksdagen — som statsrådet Lindström anförde — konsekvensen av detta genom att ge direkta bidrag även till de politiska ungdomsförbunden. Enligt min erfarenhet förhåller det sig på precis samma sätt på det kommunala planet.

Det är fråga om ett antingen — eller. Jag skulle inte ha röstat med utskottsreservanterna, om man här hade velat göra gällande att inga anslag över huvud taget skall kunna ges till politiska ungdomsorganisationer. Jag hade röstat emot detta, men, herr talman, jag hade haft mycket större förståelse för den argumentering, som skulle ligga bakom ett sådant yttrande, än för denna argumentering, som går ut på att det finns möjligheter att skilja på en organisations verksamhet när det gäller det kommunala stödet. Den argumentationen förstår jag inte, och det beror kanske inte framför allt på intellektuella svårigheter utan på min erfarenhet från tio års arbete på detta område. Man kan inte, om man skall vara hederlig,

säga att jag ger pengar till detta men att det inte påverkar en annan del av organisationens verksamhet, t. ex. den politiska. Om man över huvud taget skall ha någon respekt för sig själv, har man ingen möjlighet att säga: Nu har jag gjort den riktiga fördelningen här, och det jag gör på den ena kanten verkar inte på den andra.

Mot den bakgrunden, herr talman, har jag samma uppfattning som utskottet, och jag kommer alltså att rösta på utskottsmajoritetens förslag.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Det vore mycket att säga från min sida, eftersom jag har intagit en ståndpunkt som avviker även ifrån en del av mina partikamraters, men jag skall försöka att fatta mig kort.

Till herr Larsson vill jag säga, att nog är det väl ändå en egendomlig inställning, att en kommun först fattar ett beslut och anslår pengar och sedan tar reda på om beslutet är lagligt! Är inte det en märklig ordning? Om sådant blev vanligt, skulle det leda till ganska egenartade konsekvenser.

I anledning av statsrådet Lindströms anförande vill jag säga, att det är klart att barnavårdsnämnderna skall byggas ut och få större resurser för att stimulera ungdomsorganisationerna till att kunna ta hand om sina egna. Men det är ju inte detta det gäller. Den saken kan vi göra redan nu, och det finns väl ingenting som hindrar att man höjer anslagen om så behövs. Jag tycker att diskussionen har förts långt utöver de gränser inom vilka detta förslag ryms. Ingen har väl ifrågasatt att inte ungdomsorganisationerna skall ha stöd för sin verksamhet. Det är här fråga om de *politiska* ungdomsorganisationerna. Det är inte ens fråga, om de har utträtt ett bra arbete eller inte. Vi är alla överens om att de utträtt ett bra arbete.

Ang. kommunalt stöd åt ungdomens föreningsliv

Det är ändå inte så enkelt att se detta beslut som en konsekvens av fjolårets beslut. Försiktigtvis har varken statsrådet eller någon annan i denna diskussion gett sig in på om det är en riktig utveckling, att de politiska ungdomsorganisationerna kommer i ett direkt beroende av stat och kommun. Om en ungdomsorganisation bedriver ett arbete som inte passar vederbörande kommunalmän eller kommunalkvinnor, drar man in anslaget då? I en annan kommun kan samma ungdomsorganisation bedriva samma arbete och få ett anslag. Man måste fråga sig, om inte ett visst godtycke kan komma in. Jag kan inte förstå att min fridsamma bänkkamrat herr Hjorth blir så sittlich entrüstet över att jag ifrågasätter om alla kommunala beslut är absolut objektiva. Vi har i alla fall sett exempel på bristande objektivitet, som gör oss mycket betänksamma. Jag skulle vilja citera ännu ett ordspråk; det står i Gamla Testamentet: Allt kött är hö. Det täcker just den mänskliga skräplighet som även finns hos kommunalmän.

Jag kan inte förstå att herr Andersson i Brämhult blir så ytterligt upprörd över att man ifrågasätter om alla beslut är absolut objektiva, som fattas i kommunerna. De beslut vi fattar här i huset är inte heller alltid objektiva, eftersom vi allesammans har subjektiva värderingar, som återspeglar sig i de beslut vi fattar.

Dessutom måste jag be att få på det bestämdaste protestera, när herr Hjorth stämplar reservanterna som mörkblå. Jag skulle vilja citera Carl Jonas Love Almquist: »Så jag målar, donna Bianca, ty så roar mig att måla». Jag känner mig mer mörkröd än mörkblå, och jag finner det ytterst egendomligt, att inte några i socialdemokratiska partiet vill kämpa för en princip, som jag tycker vi inte får rubba på, den att de politiska partierna — vare sig de vänder sig till unga eller gamla — skall stå oberoende av stat och kommun, vilka politiska åskådningar som än är företrädda

i staten eller kommunen. Det är denna principiella inställning som gör att jag sällar mig till reservanterna, även om jag kanske inte till fullo delar de motiveringar som kommit fram här i diskussionen. Det hindrar ändå inte att jag tycker principen är riktig, att man inte skall skapa en beroendeställning emellan de politiska partierna och stat och kommun.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! Flera talare har stått upp och frimodigt bekänt, ifrån vilka utgångspunkter de fattar beslut i lands ting och andra kommunala församlingar. Den bekännelsen får väl stå för deras egen del. Emellertid har inte inläggen tillfört debatten så mycket, att jag vill ta upp dem på nytt och därigenom riskera att debatten ytterligare förlängs.

Fru Hamrin-Thorell ställde en direkt fråga till mig, och jag har funnit anledning att försöka besvara den. Hon sade att hon fann det vara en bakvänd ordning att kommunerna först fattade beslut, som de sedan fann olagliga, och därefter begärde att lagen skulle ändras. Kritiken mot det framlagda lagförslaget har bestått i att kommunernas organisationer inte har fått höras i tillräcklig omfattning i detta sammanhang. Kommunerna har helt enkelt fattat sina beslut från den utgångspunkt som jag angav i mitt första anförande, nämligen att man där anser att all ungdomsverksamhet, oavsett om den sysslar med politiska ting, idrott, religiös verksamhet, scoutverksamhet eller nykterhet, är väsentlig, betydelsefull och nyttig.

I det sammanhanget vill jag slutligen säga att jag har förvånats över att debatten om att det skulle saknas objektivitet när man skall göra fördelning av anslag har förts in på dessa spår, därför att all erfarenhet säger ju — och i en replik gav jag några siffror som uppenbarligen har gått talarna efter

Ang. arbetsgivares uppgifts- och uppbördsskyldighet

mig förbi — att i 80 procent av landets kommuner har man särskilda organ som handlägger dessa ärenden, antingen under barnavårdsnämnden eller fullmäktige. Jag har i min bänk en knippe regler för bidrag från olika kommuner. Dessa regler har fastställts av fullmäktige, men verkställigheten ligger hos särskilda organ eller hos barnavårdsnämnderna. I fullmäktige fattar man inte beslut punkt för punkt, utan detta är ting som uppdrages åt nämnderna — barnavårdsnämnder eller andra särskilda organ — att behandla. Vi vet var och en att i de kommunala styrelserna och nämnderna har man en sammansättning som återspeglar den politiska situationen i kommunerna. Är inte det nog för att man skall åstadkomma objektiva bedömanden?

Med detta, herr talman, vill jag än en gång yrka bifall till andra lagutskottets utlåtande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmanen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan samt vidare på godkännande av den av fru Hamrin-Thorell m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmanen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Hamrin-Thorell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 43, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av fru Hamrin-Thorell m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmanen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Hamrin-Thorell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 27.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. arbetsgivares uppgifts- och uppbördsskyldighet

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 30, i anledning av väckta motioner angående arbetsgivares uppgifts- och uppbördsskyldighet.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 346, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 416, av herr *Nordgren m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag beträffande samordning och förenkling av de uppgifts- och uppbördsskyldigheter, som av det allmänna ålades företagen, samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag till bestämmelser, genom vilka arbetsgivare medgaves rätt till ersättning för de uppbörds- och uppgiftsskyldigheter till det allmänna, vilka för närvarande icke vore ersättningsgrundande.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

Ang. arbetsgivares uppgifts- och uppbördsskyldighet

1) att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 346 och II: 416 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning beträffande samordning och förenkling av de uppgifts- och uppbördsskyldigheter, som av det allmänna ålades företagen, samt

2) att motionerna i övrigt ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Eric Gustaf Peterson* och *Nyman*, fru *Hultell* samt herrar *Blomquist*, *Rimås*, *Börjesson* i Glömminge, *Nilsson* i Bäste-kille, *Hyltander* och *Thylén*, vilka ansett, att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t i anledning av motionerna I: 346 och II: 416 i motsvarande del måtte anhålla om utredning och förslag genom vilka arbetsgivare medgäves rätt till ersättning även för de uppbördsskyldigheter till det allmänna, vilka för närvarande icke vore ersättningsgrundande.

Herr **PETERSON, ERIC GUSTAF**, (fp):

Herr talman! Efter den mycket intressanta debatt som nyss avslutats har vi nu att övergå till att tröska s. k. serie-motioner. I nu föreliggande motioner hemställas för det första om utredning och förslag beträffande samordning och förenkling av de uppgifts- och uppbördsskyldigheter som av det allmänna ålägges företagen, och för det andra om utredning och förslag till bestämmelser genom vilka arbetsgivare medgives rätt till ersättning för de uppbörds- och uppgiftsskyldigheter till det allmänna, vilka för närvarande icke är ersättningsgrundande. I utskottets hemställan punkt 1 har utskottet yrkat bifall till motionärernas krav. I punkt 2, som gäller ersättningen, har dock utskottet yrkat avslag.

I motionerna meddelas att företagare har att erlägga avgifter vid inte mindre än 17 olika tillfällen varje år. Till detta kommer redovisning för eventu-

ell kvarskatt. Vidare framhåller motionärerna, att det för branscher med punktskatter tillkommer därav betingade redovisningsterminer, för guldsmedsvor varje månad. Vidare skall uppgifter lämnas till socialstyrelsen angående omsättningen, till kommerskollegium angående industristatistik, till riksförsäkringsanstalten beträffande löneuppgifter m. m. Uppgifter skall också lämnas till taxeringsmyndigheter, länsarbetsnämnder, sjukkassor m. m.

Alla dessa uppgifter, vilka det enligt lag och författning åvilar företagarna att lämna, är mycket tidsödande och kostnadskrävande. Särskilt gäller detta de mindre företagen. För uppbörd av allmän varuskatt erhålles viss ersättning, men för de övriga åliggandena utgår ingen som helst ersättning.

Riksskattenämnden har i sitt remissvar till utskottet bland annat sagt: »Emellertid har viss ersättning tillerkänts företagarna för redovisning och uppbörd av varuskatt, och det ter sig därför i viss mån inkonsekvent att någon ersättning icke utgår för redovisning och uppbörd av källskatt och kvarstående skatt. Nämnden finner de skäl som talar för sådan ersättning starkare än de skäl som talar för ersättning för bestyret med den allmänna varuskatten». Riksskattenämnden avstyrker trots detta kravet på ersättning.

I den till utskottets utlåtande knutna reservationen hemställas om bifall även till motionskravets andra del, och jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag under punkt 1 och till reservationen under punkt 2.

Herr **CARLSSON, OSCAR**, (s):

Herr talman! Som herr Peterson alldeles riktigt påpekade är utskottet ense på den första punkten i de föreliggande motionerna. Vi har med andra ord vitsordat, att den företagarna åliggande skyldigheten att lämna en rad uppgifter till olika myndigheter kan

Ang. arbetsgivares uppgifts- och uppbördsskyldighet

föra med sig vissa besvärligheter, speciellt för mindre företagare, som inte har särskild arbetskraft avdelad för detta ändamål. Vi är också fullt överens om att man må göra vad som göras kan för att förenkla uppgiftsskyldigheten och rationalisera bort det som kanske inte är helt nödvändigt.

Vad beträffar den andra delen i yrkandet har utskottsmajoriteten nu liksom tidigare avstyrkt bifall. Jag vill erinra om att detta inte är någon ny fråga. Den diskuterades i riksdagen 1961, 1962, 1963 och 1964. År 1963 gällde motionsyrkandet endast ersättning, men då avstyrkte ett enhälligt beredningsutskott bifall till motionen. Nu har vi dock yrkat avslag endast på den sista delen av den föreliggande motionen.

Herr Peterson citerade en del av riksskattenämndens yttrande. Jag kan också citera ur riksskattenämndens yttrande: »Beträffande ifrågasatt ersättning framhåller nämnden, att det föreligger en skillnad mellan skyldigheten att lämna uppgifter och skyldigheten att för det allmännas räkning tjänstgöra som uppbördsmän. Uppgiftsskyldigheten torde allmänt betraktas som en medborgerlig plikt».

Utskottet har med hänsyn till detta sagt att företagen erhåller en viss ersättning för uppbörd av varuskatt och att denna ersättning torde komma att stiga, om man följer de beräkningsgrunder som hittills har gällt. Man kan väl också säga, som riksskattenämnden påpekar, att en viss ersättning utgår även för uppbörd av källskatt, eftersom företagen under en viss tid disponerar dessa skattemedel och kan göra dem räntabla.

Vi har sålunda inte funnit skäl att tillstyrka den punkt i motionen där det yrkas på utredning angående ersättning. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Båda förslagen i dessa motioner är viktiga. Jag har dock vid utskottsbehandlingen inte kunnat ansluta mig till reservationen. Anledningen är att vi under många år har begärt att få till stånd en utredning om blanketterseriet, men detta krav har inte gått igenom vid votering i denna kammare. När man nu i utskottet kunnat få till stånd en majoritet på denna punkt, har vi ansett att det är viktigt för företagen att få en utredning beträffande samordning och förenkling av de uppgiftsskyldigheter som åligger företagen, och den utredningen kan kanske också komma in på frågan om förenkling av blanketterna. När denna utredning är klar får man sedan komma tillbaka till problemet hur företagen skall gottgöras för de uppgiftsskyldigheter, vilka för närvarande icke är ersättningsgrundande.

Jag kommer således, herr talman, att under punkt 2 avstå från att rösta för reservationen. Skälet är helt enkelt att jag tror att jag genom mitt ställningstagande medverkar till att den andra viktiga frågan hänskjuts till en utredning.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talman, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkten 1 hemställt.

Därefter gjorde herr förste vice talman i enlighet med de rörande punkten 2 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talman, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig

Ang. de mindre och medelstora företagens finansieringsproblem

finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Peterson, Eric Gustaf*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad allmänna beredningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 30 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Peterson, Eric Gustaf*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 48.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. de mindre och medelstora företagens finansieringsproblem

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckta motioner angående de mindre och medelstora företagens finansieringsproblem.

I två till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 493 i första kammaren av herr *Sundin m. fl.* och nr 594 i andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en utredning av de mindre och me-

delstora företagens finansieringsproblem med särskild hänsyn till självfinansieringen och dess effekt på investeringsviljan samt om möjligheterna till en mera fullständig och kontinuerlig statistik beträffande kapitalanskaffningen i dessa företag i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I: 493 och II: 594 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Hilding, Gustaf Henry Hansson, Mattsson, Lundberg, Berglund, Regnéll, Larsson* i Umeå och *Börjesson* i Glömminge, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 493 och II: 594 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning av de mindre och medelstora företagens finansieringsproblem med särskild hänsyn till självfinansieringen och dess effekt på investeringsviljan samt om möjligheterna till en mera fullständig och kontinuerlig statistik beträffande kapitalanskaffningen i dessa företag.

Herr **MATTSSON** (cp):

Herr talman! Kapitalfrågorna för näringslivet har under de senare åren flera gånger varit föremål för riksdagsbehandling. Det skall villigt erkännas att kapitaltillförseln till de mindre och medelstora företagen har förbättrats. Särskilt tillkomsten av AB Industrikredit och AB Företagskredit har verksamt bidragit till bättre lånemöjligheter. Tyvärr är för tillfället väntetiden på lån i AB Företagskredit och AB Industrikredit troligen på grund av organisatoriska problem mycket lång. Man får hoppas att det skall kunna ordnas så att väntetiden vid behandlingen av låneansökningar och utbetalande av lån skall kunna förkortas.

Ang. de mindre och medelstora företagens finansieringsproblem

Ökad kännedom om företagarföreningarnas lånemöjligheter har väl också verksamt medverkat till att företagens finansieringsproblem underlättats.

Jag vill också ge ett erkännande till affärsbankerna för det sätt på vilket de nu samarbetar med företagarföreningarna. Man hade kanske tidigare den erfarenheten att samarbetet mellan affärsbankerna och företagarföreningarna inte var så bra som det borde vara, men min erfarenhet är att detta samarbete numera fungerar på ett synnerligen tillfredsställande sätt.

I motionerna har vi tagit upp de mindre och medelstora företagens kapitalfrågor och finansieringsproblem med särskild hänsyn till självfinansieringen och effekten på investeringsviljan i dessa företagstyper. Vi begär i motionerna att dessa frågor skall utredas. Vi tror att detta är mycket viktigt inte bara för företagen själva utan för hela samhället. Det råder nämligen inom denna företagstyp stor okunnighet på detta område, och detta kan kanske många gånger påverka företagens investeringsvilja.

Många remissinstanser har också vitsordat önskvärdheten av att få till stånd en fullständig statistik över företagens olika finansieringsmöjligheter. Gävle handelskammare påpekar angelägenheten av att en upplysningsbroschyr upprättas över befintliga stöd- och lånemöjligheter. Redan 1962 beslutade riksdagen på bankoutskottets förslag att ge regeringen i uppdrag att låta utarbeta en sådan broschyr. Intresset tycks dock ha varit ganska svalt, ty någon sådan broschyr har ännu inte kommit företagen till handa. Enligt vad jag under hand erfarit, pågår i kommerskollegium ett arbete med broschyren och jag hoppas, herr talman, att den äntligen skall bli klar — den skulle säkert fylla ett mycket stort behov.

Jag vill därför yrka bifall till reservationen vid bankoutskottets utlåtande, i vilken anhålles om en utredning av de

mindre och medelstora företagens finansieringsproblem och om en fullständig och kontinuerlig statistik beträffande kapitalanskaffningen i dessa företag.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Det framgår mycket klart av skrivningen i bankoutskottets föreliggande utlåtande nr 23 angående de mindre och medelstora företagens finansieringsproblem, att de flesta remissinstanserna avstyrkt den utredning som man har begärt i motionen. Riksbanksfullmäktige understryker i sitt remissyttrande behovet av en förbättrad statistik just över de mindre och medelstora företagens finansieringsförhållanden — även herr Mattsson nämnde det i sitt anförande — och utskottet delar fullmäktiges uppfattning. Statistiska centralbyrån arbetar emellertid redan med denna statistik och bedriver även ett utvecklingsarbete som bl. a. tar sikte på en förbättrad information när det gäller företag av den mindre storleken. Enligt utskottets uppfattning bör detta arbete få fortsätta, men det bör fortsätta inom statistiska centralbyrån.

Med det påpekandet, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Mattsson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Om främjande av de mindre företagens exportmöjligheter

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Mattsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 49.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr *talmannen* lät anteckna, att han, som avsett att rösta nej, å talmännens omröstningsanordningar i talmansbordet av misstag nedtryckt herr förste vice talmannens nej-knapp.

Om främjande av de mindre företagens exportmöjligheter

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckta motioner om främjande av de mindre företagens exportmöjligheter.

Till bankoutskottet hade hänvisats två likalydande motioner, nr 219 i första kammaren av herr *Mattsson m. fl.* och nr 272 i andra kammaren av herr *Sjönell m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning angående de mindre företagens möjligheter att tillgodose behovet av exportkrediter samt beträffande småföre-

tagens möjligheter till en aktiv försäljningspolitik å exportmarknaderna i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 219 och II: 272 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Mattsson* och *Börjesson* i Glömminge, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 219 och II: 272 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående de mindre företagens möjligheter att tillgodose behovet av exportkrediter samt beträffande småföretagens möjligheter till en aktiv försäljningspolitik på exportmarknaderna.

Herr **MATTSSON** (cp):

Herr talman! Med hänvisning till motiveringen i motionerna och i reservationen av undertecknad och herr *Börjesson* i Glömminge vill jag yrka bifall till denna reservation. Jag vill särskilt framhålla angelägenheten av att Småindustriens exportbyrå och kommerskollegium tar kontakt, så att den i tidigare ärende nämnda broschyren kommer att lämna företagens upplysning om de råd byrån kan ge företagen i alla exportangelägenheter.

Herr **STÄHLE** (s):

Herr talman! Jag ber att få inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen

Ang. den enskilda handelns kreditförsörjning

på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mattsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Mattsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 16.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. den enskilda handelns kreditförsörjning

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner angående den enskilda handelns kreditförsörjning.

I två till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 491 i första kammaren av herr *Sundin m. fl.* och nr 596 i andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning av möj-

ligheterna till en snabb förbättring av den enskilda handelns kreditförsörjning i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 491 och II: 596 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits, utom av annan, av herrar *Mattsson, Berglund, Larsson* i Umeå och *Börjesson* i Glömminge, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall motionerna I: 491 och II: 596 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning av möjligheterna till en snabb förbättring av den enskilda handelns kreditförsörjning.

Herr **MATTSSON** (cp):

Herr talman! Hur intressant det än skulle vara att hålla ett anförande om en för den enskilda handeln så viktig angelägenhet som denna skall jag avstå från att göra det. Jag vill bara uttrycka den förhoppningen att kammarens ledamöter har läst de positiva remissyttrandena i detta ärende, där man framhåller angelägenheten av att denna fråga uppmärksammas.

Förra året hemställde vi att den då arbetande utredningen om företagarföreningarnas organisationsformer skulle få i uppdrag att behandla även frågan om rätt för enskild handel att låna genom företagarföreningar. Denna hemställan vann inte bifall.

Jag hoppas nu att kammaren skall bifalla den av mig m. fl. avgivna reservationen, som jag ber att få yrka bifall till.

Herr **STAHLÉ** (s):

Herr talman! De motioner som behandlas i bankoutskottets utlåtande nr 25 utmynnar i yrkande om en skynd-

Om inrättande av en statlig utlåningsfond för tillgodoseende av kommunernas investeringsbehov för vatten- och avloppsanläggningar

sam utredning beträffande möjligheterna till en snabb förbättring av den enskilda handelns kreditförsörjning.

Flertalet av remissorganen avstyrker motionärernas förslag. Riksbanksfullmäktige pekar i sitt yttrande på den utbyggnad av kreditmarknaden som numera har skett. Härvidlag må i första hand nämnas tillkomsten av AB Industrikredit och AB Företagskredit. Under senare tid har vidare Lantbruksnäringsnärings Sekundärkredit AB begynt sin verksamhet, som också i icke ringa mån bidrar till en förbättring av kreditläget för de institutioner som det här är fråga om. Samtliga nämnda kreditinstitut företar upplåning i bland annat allmänna pensionsfonden och har handeln som sin huvudsakliga kundkrets. Vidare torde kunna nämnas de särskilda kreditinstitut som bildats på initiativ av olika branscher inom handeln, såsom AB Handelskredit, AB Järnhandelskredit och AB Textilkredit. Som flera remissinstanser framhållit synes dessa olika institut verksamt bidra till en smidig kreditförsörjning även för detaljhandeln.

Med hänvisning till den utveckling som sålunda ägt rum ber jag, herr talmann, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Mattsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Mattsson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Mattsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr Mattsson begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 32.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av väckt motion angående användningen av allmänna pensionsfondens medel; och

nr 27, i anledning av väckt motion angående Aktiebolaget Företagskredits utlåningskapacitet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om inrättande av en statlig utlåningsfond för tillgodoseende av kommunernas investeringsbehov för vatten- och avloppsanläggningar

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckta motioner om inrättande av en statlig utlåningsfond för tillgodoseende av kommunernas investeringsbehov för vatten- och avloppsanläggningar.

Om inrättande av en statlig utlåningsfond för tillgodoseende av kommunernas investeringsbehov för vatten- och avloppsanläggningar

I två till bankoutsiktet hänvisade likalydande motioner, nr 8 i första kammaren av herrar *Johan Olsson* och *Wikberg* samt nr 18 i andra kammaren av herr *Eriksson* i Bäckmora *m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en utredning rörande möjligheterna att inrätta en statlig utlåningsfond i syfte att underlätta tillgodoseende av kommunernas investeringsbehov i fråga om vatten- och avloppsanläggningar.

Utsiktet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I: 8 och II: 18 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Wikberg* och *Börjesson* i Glömminge, vilka ansett, att utskiktets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskiktet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 8 och II: 18 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande möjligheterna att inrätta en statlig utlåningsfond i syfte att underlätta tillgodoseende av kommunernas investeringsbehov i fråga om vatten- och avloppsanläggningar.

Herr **WIKBERG** (cp):

Herr talman! Jag skall inte bli mångordig. Den fråga som har behandlats i bankoutsiktets utlåtande nr 28 har varit uppe till behandling under tidigare riksdagar. Dess handläggning i bankoutsiktet i år visar ju att positionerna tycks vara helt låsta.

Jag skall därför inte upptaga tiden med något längre inlägg utan nöjer mig med att yrka bifall till den reservation som är fogad till utlåtandet.

Herr **STÄHLE** (s):

Herr talman! Jag ber att få inskränka mig till att få yrka bifall till utskiktets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskiktets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av bankoutsiktets utlåtande nr 29, i anledning av väckt motion om anslag till utvidgning av verksamheten hos Sällskapet riksdagsmän och forskare, bifölls vad utskiktet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo bankoutsiktets memorial:

nr 30, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om motionsvis väckta förslag om utredning rörande servicestöd till befolkningen i vissa glesbygder.

Lades till handlingarna.

nr 31, med förslag till ändrad lydelse av § 1 reglementet för Nordiska rådets svenska delegation.

Vad utskiktet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo första lagutskiktets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckt motion angående utställande av check utan täckning; samt

nr 24, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 9 juni 1950 (nr 272) om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Vad utskiktet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om översiktlig riksplanering av kusttrakterna

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss staten tillhörig fast egendom, m. m. jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 10, angående departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar av viss staten tillhörig fast egendom.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1964/65, såvitt propositionen avser jordbruksärenden, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om översiktlig riksplanering av kusttrakterna

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 29, med anledning av dels § 21 i riksdagens revisorers berättelse över den år 1964 av dem verkställda granskningen av statsverket, dels väckta motioner om översiktlig riksplanering av kusttrakterna.

Under kommunikationsdepartementet, § 21, beträffande planering för fritidsändamål, hade revisorerna föreslagit, att möjligheterna för upprättande av en översiktsplan för landet eller för stora delar därav, innefattande en uppdelning mellan olika intresseområden, skulle tagas under övervägande.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling upptagit de vid riksdagens början väckta, till allmänna beredningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 111, av herrar *Skärman* och *Eric Gustaf Peterson*, samt II: 137, av fröken *Elmén m. fl.*, i vilka motioner

hemstälts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag rörande en översiktlig riksplanering av i första hand våra kusttrakter.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen i anledning av dess revisorers ifrågakvarande uttalande samt de likalydande motionerna I: 111 och II: 137 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört.

Herr **SKÄRMAN** (fp):

Herr talman! När jag vid förra årets vårriksdag i en enkel fråga efterhörde, när kommunikationsministern tänkte taga initiativet till en översiktlig riksplanering, fick jag såsom svar en hänvisning till att planeringsinstitutet i huvudsak var en kommunal angelägenhet med byggnadslagens regionplan som överbyggnad till den kommunbegränsade generalplanen. Man hade dock bl. a. i fråga om vägväsendet, den högre undervisningen och sjukvården tvingats gå över till en mer landsomfattande riksplanering.

När jag i år återkommer tillsammans med ett antal medmotionärer med en anhållan om utredning och förslag rörande en översiktlig riksplanering av i första hand våra kusttrakter, sker det av flera skäl. Främst har jag under ett tredjedels sekel såsom tjänsteman inom lantmäteriet kommit i kontakt med dessa frågor och de många gånger onödiga, men alltid hårda motsättningarna mellan olika intressen, som har uppstått när den enskilde, som kanske har satsat allt sitt intresse, sin fritid och sina besparingar på en fristad för sig och sin familj undan jäktet, plötsligt finner allt grusat av mäktigare intressen, vilka pockar på sin företrädesrätt med ekonomiska eller samhällseliga motiv. Jag har själv varit personligt engagerad i fråga om pansarskjutfältet vid Ravlunda i det skånska Österlen. På nära håll

Om översiktlig riksplanering av kusttrakterna

har jag följt striderna nere i Bohuslän och Halland, där motsättningarna varit och fortfarande är mycket hårda. Jag behöver endast nämna namn som Stenungsund, Kode, Hisingen, Tjolöholm, Värö och nu senast Biskopshagen för att alla skall veta vad det rör sig om.

Det är därför synnerligen uppmuntrande, att riksdagens revisorer, med utgångspunkt från det alltmer ökade fritidsintresset och människornas behov genom ett ökat välbstånd och större frihet av att ha någon plats att ty sig till, även har tagit upp dessa frågor till skärskådande.

Ännu mer uppmuntrad blir man av att läsa raden av tillstyrkanden från myndigheter, som beretts tillfälle att yttra sig. Arbetsmarknadsstyrelsen är positiv och förutsätter att fritidsutredningen tar hand om saken. Naturvårdsnämnden betonar de självklara svårigheterna med att åstadkomma och framför allt att genomföra en planering av detta slag men tillstyrker oreserverat utredning. Svårigheter är ju till för att övervinnas. Byggnadsstyrelsen är positiv men vill avvakta fritidsutredningens betänkande. Svenska naturskyddsföreningen tillstyrker livligt och framhåller det självklara i att en sådan planering inte får motverka sig själv genom att gå in i detaljrotande. Samfundet för hembygdsvärd är litet mer konturlöst i sitt ställningstagande, men talar om att en vidare överblick numera är nödvändig, då planerna ofta skär över flera län. Man betonar att det dock framför allt är samordningen som för dagen är mest önskvärd, och det är ju detta som är ett av huvudargumenten för den avsedda riksplaneringen. Alltså föreligger även här en klart positiv inställning.

Vad sedan beträffar utskottets utlåtande framgår det därav att även utskottet »finner påkallat att samhällsin-satser inriktas på att snarast möjligt få till stånd en översiktlig riksomfattande planering för fritidsändamål, som samordnas med annan samhällsplanering i

syfte att vägleda den fortsatta bebyggelseplaneringen».

Utskottet kommer sedan in på propositionen nr 97 med förslag om en gemensam organisation för naturvården, vattenvården och luftvården och talar om »goda organisatoriska förutsättningar för en framtida planering för fritidsändamål och för en därmed samordnad samhällsplanering av kusttrakter och andra delar av landet».

Har måhända av tekniska skäl ordet »framtida» här hamnat fel? Det är ju *nu* en explosionsartad utveckling håller på att ske. Skall jästen, som så ofta sker i sådana här sammanhang, kastas efter i ugnen? Skall inte i stället planeringen ske *nu* för framtida ändamål?

Jag trodde — som sagt — att ordet »framtida» hade hamnat i fel ände tills jag kom till utskottets slutkläm, där jag som resultat av utskottets alla positiva uttalanden fann att utskottet »anser sig icke böra tillstyrka motionärernas förslag om utredning», men hemställer att riksdagen skall sätta upp motionen på allmänna beredningsutskottets exklusiva lista över tillkännagivanden. Då förstod jag att ordet »framtida» *inte* kommit fel.

Herr talman! Efter övervägande har jag beslutat mig för att fatta utskottets utlåtande så, att man anser de av riksdagens revisorer och motionärerna framförda synpunkterna så angelägna, att man utgått ifrån att Kungl. Maj:t utan vidare beställning kommer att gå i författning om denna angelägna riksplanering. Det är därför man blott menlöst »givit till känna». Jag skall underlåta att ställa ett, som erfarenheten visat mig, lika menlöst säryrkande utan låter ärendet ha sin gilla gång.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Jag tycker att herr Skärmans yttrande var onödigt pessimistiskt. Utskottet har behandlat motionen mycket tillmötesgående, och i

Ang. företagshälsovård m. m.

sakfrågan har motionärerna nått sitt väsentliga syfte därigenom att utskottet besvarat statsrevisorernas och motionärernas hemställan mycket positivt.

Att utskottet inte vill tillstyrka den särskilda utredning, som motionärerna hemställer om, beror dels på att ett betänkande alldeles nyligen, i februari månad, avgivits av fritidsutredningen och att där bl. a. behandlas den översiktliga planeringen av fritidsbebyggelse och fritidsanläggningar, dels på att en organisatorisk reform för naturvården, vattenvården och luftvården föreslås i proposition 97.

Utskottet har framhållit att dessa frågor är under behandling av Kungl. Maj:t och inom kort kommer att avgöras, och utskottet har ansett att det i detta läge inte finns motiv för att tillstyrka en särskild utredning. Vi har alltså förutsatt att de önskemål statsrevisorerna och motionärerna uttalat kommer att positivt prövas.

Med detta hemställer jag om bifall till utskottets utlåtande.

Herr SKÄRMAN (fp):

Herr talman! Jag kanske kan hålla med herr Möller om att det är min ovana vid allmänna beredningsutskottets formuleringar, som gör att jag ser litet pessimistiskt på detta utlåtande. När man gjort en framställning som tillstyrkes över hela fältet hade man tänkt att det skulle resultera i en positiv beställning av en utredning. Riksdagsrevisorerna talar ju mest om fritidsförhållandena, om fritidsbebyggelsen, men vi alla som sysslar med planeringsfrågor vet att allt hänger samman. Man kan knappast utreda den ena saken utan att samtidigt utreda eller i varje fall binda andra problem i samband med en vettig användning av markområdena.

Det gamla vanliga skrivsättet från beredningsutskottet att »för Kungl. Maj:t giva till känna» betraktar jag alltså som litet negativt, när alla andra frågor har

behandlats så positivt. Jag fattade kanske inte riktigt vad som menas med att »för Kungl. Maj:t giva till känna». Kungl. Maj:t har, som vi vet, ganska goda kontakter med riksdagen, och om man inte tydligt säger vad man vill, blir tillkännagivandet ett rätt menlöst uttryck.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Jag vill gärna skriva detta sista yttrande på herr Skärmans relativa obekantskap med dessa formuleringsfrågor och med relationerna mellan de två statsmakterna. Det finns ingen anledning från riksdagens sida att nedvärdera betydelsen av ett uttalande i form av en skrivelse från riksdagen till Kungl. Maj:t; det är en allvarlig hemställan som icke på något sätt skall nedvärderas.

Herr SKÄRMAN (fp):

Herr talman! Jag tackar för den förklaringen. Den kanske säger en hel del om de yttranden som man får från allmänna beredningsutskottet — man skall inte tolka dem efter ordalydelsen utan mera som en vänlig gest.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. företagshälsovård m. m.

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 31, i anledning av väckta motioner om åtgärder för att förbättra företagshälsovården, angående företagshälsovård, yrkeshygien och yrkesmedicin samt om åtgärder mot yrkesskador och yrkessjukdomar.

I de likalydande motionerna I: 109, av herr *Lundström m. fl.*, och II: 139, av herr *Ohlin m. fl.*, hade föreslagits,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om förslag för

genomförande av i utredningen »Arbetsforskning» inom statens medicinska forskningsråd framlagda mest angelägna projekt jämte erforderliga anslagsäskanden därför, samt

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om utredning beträffande organiserat samarbete mellan statliga, landstingskommunala och övriga institutioner för yrkesmedicin, yrkeshygien och företagshälsovård inom landet.

I de likalydande motionerna I: 594, av herr *Sundin m. fl.*, och II: 695, av herr *Hansson i Skegrie m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla

1) om skyndsam prövning och förslag angående en sådan förstärkning av resurserna för den vetenskapliga forskningen, att förhållanden, som framkallade yrkesskador och yrkessjukdomar inom olika yrkesområden, kunde effektivt motverkas;

2) om vidtagande av sådana åtgärder, att ökad utbildning i företagshälsovård snarast möjligt komme till stånd i fråga om såväl läkare som övrig erforderlig personal;

3) om vidtagande av åtgärder, som kunde befinnas möjliga för sådan samordning inom företagshälsovården samt mellan denna och övrig sjukvård och arbetsvård, att hela näringslivet och därmed även mindre företag, jordbruk och skogsbruk m. fl. kunde få möjligheter till en god företagshälsovård; samt

4) om skyndsamt vidtagande av åtgärder, som kunde befinnas möjliga och lämpliga i syfte att genom radio och TV samt genom undervisning vid yrkesskolor och annan kursverksamhet öka upplysningen om yrkesskadors och yrkessjukdomars förebyggande och botande.

I en inom andra kammaren väckt motion II: 21, av herr *Holmberg m. fl.*, hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till

Ang. företagshälsovård m. m.

Kungl. Maj:t skulle hemställa om en skyndsamt utredning rörande åtgärder i syfte att öka utbildningen respektive vidareutbildningen av läkare och sjuksköterskor för företagshälsovårdens behov, samt om att åtgärder måtte vidtagas med syfte att omedelbart börja utvidga landstingens och de landstingsfria städernas hälso- och sjukvård i enlighet med synpunkterna i motionen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motion II: 21, de likalydande motionerna I: 109 och II: 139 samt de likalydande motionerna I: 594 och II: 695 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits, utom av annan, av herr *Nyman*, som ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motion II: 21, de likalydande motionerna I: 109 och II: 139 samt de likalydande motionerna I: 594 och II: 695 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte giva till känna vad i reservationen anförts.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Till detta utlåtande från allmänna beredningsutskottet har fogats en enmansreservation, som jag här ber att få närmare motivera.

Arbetet är det centrala i livet för de flesta av oss. Trots detta kanske man kan säga att arbetsforskning här i landet är ganska eftersatt, men vi hoppas att det skall bli en ändring och att det nu så småningom skall bli bättre fart på denna forskning.

Ett flertal vetenskapligt arbetande institutioner i vårt land är visserligen sysselsatta med arbetsforskning, men endast tre av dem har forsknings- och utredningsarbete som huvuduppgifter. Inom näringslivet föreligger emellertid ett mycket starkt behov av kunskaper på detta område. Det gäller arbetshygien, arbetsmedicin, arbetsfysiologi och

Ang. företagshälsovård m. m.

arbetspsykologi. Till arbetspsykologien hör frågor som berör arbetsanpassning, anställningsproblem, arbetsanalyser, stressfaktorer och deras orsaker, frågor som berör den äldre arbetskraften, för att nämna några exempel.

De motioner som behandlats i allmänna beredningsutskottets utlåtande har bl. a. gällt nämnda arbetsforskning samt utbildning av personal för företagens hälsovård och ett organiserat samarbete och en bättre samordning inom områdena för yrkesmedicin, yrkeshygien och företagshälsovård.

Utskottet har i sitt utlåtande framhållit att de rådande förhållandena inte kan anses i alla avseenden tillfredsställande, men det har pekat på de utredningar som finns, bl. a. arbetarskyddsstyrelsens utredning om företagshälsovårdens och utredningen om ett arbetsmedicinskt institut, för vilken i dagarna lagts fram riktlinjer i ett betänkande.

Utskottet anser att frågan om arbetsforskning, utbildning och samordning på ett tillfredsställande sätt i framtiden kommer att lösas genom dessa utredningar och de åtgärder, som skall vidtas med anledning av dem. Vad som skiljer utskottets majoritet och reservantens är emellertid att den senare inte är lika säker därpå utan velat ge till känna att samordningen av företagshälsovård och övrig samhällelig hälsovård är en synnerligen angelägen fråga, som inte tillräckligt beaktats.

Därvid stöder sig reservanten på ILO:s rekommendation nr 112. Jag skall inte närmare gå in på vad den säger. När det gäller forskning hänvisas till det särskilda institut för arbetshygien och arbetsfysiologi, som vi väntar framöver. Reservanten vill därvid åberopa vad det tekniska forskningsrådet yttrat i sitt remissvar när det gäller detta institut. Rådet har nämligen funnit, att institutet inte planterats för den forskningskapacitet som är erforderlig vare sig för forskningen inom den egna institutionen eller när det gäller resur-

ser för uppdragsforskning. Rådet menar att frågan borde bli föremål för kompletterande utredning.

Jag vill också peka på att LO sagt, att man i framtiden vid detta institut bör inrätta en avdelning för arbetspsykologi och arbetssociologi. Det är med andra ord mycket som återstår att göra.

Herr talman! Jag har med detta anförande velat yrka bifall till min reservation.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Vad som skiljer reservanten och utskottets majoritet är närmast att reservanten önskar att riksdagen nu skall begära en kompletterande utredning om forskning i arbetshygien och arbetsfysiologi.

Utskottsmajoriteten har inte ansett sig kunna tillstyrka detta. Under fjolåret blev den särskilda utredning klar, varom reservanten nyss talat, och den föreslog att man skulle upprätta ett särskilt institut för arbetshygien och arbetsfysiologi. Vad resultatet av utredningens förslag blir är ännu inte avgjort, men det har fått ett mycket gynnsamt mottagande vid remissbehandlingen och är f. n. föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

När så är fallet skulle det se egendomligt ut, om riksdagen skulle hemställa om en kompletterande utredning just nu, innan huvudfrågan är avgjord. Det kan inte vara en rationell arbetsprocedur att så förfara.

Reservanten har byggt upp sin hemställan på statens tekniska forskningsråds remissuttalande. Jag anser inte att detta är något avgörande skäl för att man skall följa förslaget. I övrigt har utskottet intagit en mycket positiv hållning till dessa frågor i vad det gäller dels arbetsforskningen och dels frågan om företagshälsovårdens uppbyggnad. Riksdagen kan med gott mod och god tillförsikt anta utskottets utlåtande, till vilket jag yrkar bifall.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Det var en synpunkt till, som inte herr Möller nämnde och som jag ansåg vara mycket väsentlig, nämligen samordningen av företagshälsovården och övrig sjuk- och hälsovård. Denna fråga är synnerligen angelägen. Nu kanske man kan hoppas att arbetarskyddsstyrelsens utredning skall ta upp den. Jag har själv sökt komma underfund med om detta är avsikten, men har inte kunnat få ett tillfredsställande svar.

Sedan har jag också tagit upp arbetsforskningen i remissyttrandet för att peka på att mycket återstår där att göra. Man kan därför inte vara säker på att allt är välbeställt. Denna reservation får därför betraktas som ett tillkännagivande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkandens propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nyman vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om en utbyggnad av Vindelälven

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 32, i anledning av väckta motioner angående Vindelälvens utbyggnad och angående ifrågasatt reglering av Vindelälven.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 254, av fröken *Stenberg m. fl.*, och II: 316, av herr *Larsson* i Umeå *m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att frågan om Vindelälvens utbyggnad måtte göras till föremål för utredning inom 1964 års naturresursutredning.

Om en utbyggnad av Vindelälven

Vidare hade i de likaledes till allmänna beredningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 599, av herr *Åkerlund*, och II: 705, av herr *Nilsson* i Agnäs, föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamt utredning angående möjligheterna att för framtiden bevara Vindelälven oreglerad samt att, i avvaktan på utredningen, förbud skulle meddelas för ingrepp i det berörda naturområdet.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återropade grunder hemställt, att de likalydande motionerna I: 254 och II: 316 samt de likalydande motionerna I: 599 och II: 705 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Rimås* och *Nilsson* i Agnäs, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 254 och II: 316 samt de likalydande motionerna I: 599 och II: 705 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning beträffande frågan om en utbyggnad av Vindelälven; samt

2) av herrar *Enarsson* och *HübINETTE*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Fröken STENBERG (h):

Herr talman! Allmänna beredningsutskottet har i sitt utlåtande nr 32 behandlat ett par motioner beträffande utredning av frågan om utbyggnad av Vindelälven, och det är med anledning av först och främst motionsparet I: 254 och II: 316 som jag begärt ordet.

Det är med glädje jag som motionär konstaterar, att utskottet understryker sin förståelse för problemställningen — alltså avvägningen av behovet av elkraft mot behovet av naturområden för fritidsverksamhet och vetenskaplig forskning. Jag är också tacksam för att problemkomplexet av utskottet förut-

Om en utbyggnad av Vindelälven

sättes bli upptaget till förnyad överläggning mellan vattenfallsstyrelsen och naturvårdsnämnden. Men när utskottet sedan i princip, efter vad jag förstår, ansluter sig till utbyggnadsplaneringen och skriver, att denna förutsättes ske med beaktande av de olika därav berörda intressena, anser jag vara på sin plats att ge kammarens ledamöter en liten orientering i frågeställningen.

Det har hänt en hel del i den här frågan, men historiken skall bli kortfattad. Vindelälven, som är 45 mil lång och den åttonde i storleken av de sydligaste fjällälvarna, som ännu ej byggts ut, är den älv som 1955 enligt vattenfallsstyrelsens representanter ej skulle byggas ut bl. a. på grund av älvens värde för vandringsfisk — särskilt lax. Älven föreslogs ändå enligt vattenfallsstyrelsen 1957 byggas ut med tio stationer, och år 1961 vid den s. k. »freden i Sarek» träffades en överenskommelse mellan vattenfallsstyrelsen och naturvårdens representanter beträffande den framtida utbyggnaden av vattenkraften i vissa norrländska vattensystem, vilket innebar en kompromiss mellan vattenfallsintresset och naturvårdsintresset. Detta betydde att älven från Storvindeln och nedåt kustlandet skulle lämnas ut till utbyggnad. I juni 1962 kom vattenfallsstyrelsens regionplan på utbyggnad, som skulle betyda investeringar på 900 miljoner kronor. Det är den plan som avstyrktes av Norrbottens länsstyrelse beträffande Laisälvens reglering.

I början av april innevarande år ingavs ansökan till vattendomstol för utbyggnad av det första kraftverket i Vindelälven, Långforsen.

Det allmänna intresset kring vattenutbyggnadsfrågor är ju alltid stort, och i detta fall visar detta sig bl. a. genom den kommitté med representanter för vetenskap, naturvård, turism och fiske som i november 1964 bildades. Med anledning av Vindelälvens eventuella utbyggnad inlämnades en framställning till statens naturvårdsnämnd om skynd-

samma överläggningar för justering av 1961 års överenskommelser. Detta avtal har tio punkter, och punkt 6 lyder så här: »Vattenfallsstyrelsen och naturskyddet reserverar sig beträffande verkan av denna överenskommelse för helt oförutsedda omständigheter, som väsentligen förändra den allmänna avvägningen som varit syftet med överenskommelsen. Inträffar fall som i denna punkt avses skall förnyade överläggningar äga rum.»

Vad är det då för nytt som inträffat som motiverar en justering av överenskommelsen? Bland annat har inträffat, att konventionell ångkraft ger elenergi billigare än vad tidigare beräknats, vilket framhållits av såväl teknisk som ekonomisk expertis. Ett flertal storförbrukare går ju också enligt uppgift över till egna ångkraftverk — vattenfallsstyrelsen har ju byggt ut Stenungsund till 600 megawatt. Som jämförelse kan nämnas att vårt största vattenkraftverk, Stornorrfors, ger 375 megawatt. Utan regleringsmagasin för den planerade Långforsen i Vindelälven kan enligt uppgift tas ut 50—70 megawatt vid full vattenföring. En utbyggd Vindelälv skulle ge ett effektuttag av 600 megawatt för 900 miljoner i anläggningskostnad — enligt uppgift alltså ungefär hälften av Karlshamnsverkets utbyggda anläggning. Kan det mot den bakgrunden anses att — utan förnyad förutsättningslös utredning — fortsatt exploatering av ännu en fjällälv, en av de fyra sista stora, är en väl avvägd åtgärd?

I denna avvägning kommer också atomkraften in. Den har väl framtid i Sverige liksom t. ex. i USA. Jag såg nyligen en uppgift om att under 1980-talet kommer just i USA atomkraftverk att svara för 13—14 procent av landets elkraftproduktion, vilket får ses mot bråkdelen av 1 procent i dag.

I diskussionen har det också pekats på den vetenskapliga betydelsen av att spara värdefullt biologiska och geografiska forskningsobjekt — inte minst för det nya universitetet i norr. I det fallet

har älven av en rad svenska och utländska forskare karakteriserats som omistlig.

Fiskesynpunkterna bör också beaktas. Vindelälven är ju erkänd som en fin laxälv och är ytterst betydelsefull för regenerationen av lax och havslaxöring. Sverige har en miljon fritidsfiskare enligt 1962 års fritidsutredning, som ju också gjort vederligt att svenska folket lägger ner 10 miljarder kronor på sin fritid. Då gäller det också att ha rekreatiomsråden med levande vatten — Sverige och inte minst Norrland har låtit tala om sig som snart sagt det enda naturreservatet för Europa. Och turistströmmen mot norr ökar stadigt. Och i detta sammanhang kan väl också lokaliseringpolitiska synpunkter anläggas.

Detta skulle alltså vara några av de skäl, som skulle motivera en utredning beträffande dels en justering av 1961 års överenskommelse mellan vattenfallsstyrelsen och representanter för naturvården, dels vad som här är aktuellt och en följdverkan av 1961 års överenskommelse, nämligen en utredning av frågan om utbyggnad av Vindelälven. Denna fråga har inte bara ett riksintresse — på den kan också anläggas internationella aspekter ur såväl forsknings- som turistsynpunkt.

Det är också mycket intressant att ta del av remissutlåtandena. De är alla — med undantag av vattenfallsstyrelsens — helt positiva till ett bevarande av Vindelälven såsom en ej utbyggd älv. Utlåtandena finns ju också i sammandrag i utskottsutlåtandena, men det må tillätas mig att understryka vad statens naturvårdsnämnd, inrättad den 1 juli 1963 och obunden av 1961 års överenskommelse — »freden i Sarek» — anför, nämligen att skälen för att bevara Vindelälven enligt nämndens mening är så starka, att man bör välja en investering i värmekraft för att erhålla motsvarande effekt, även om en sådan investering blir ekonomiskt ofördelaktigare. Nämnden anser att en närmare utredning är värdefull och ifrågasätter även, huruvida

Om en utbyggnad av Vindelälven

det inte vore lämpligt att avvakta en sådan, om den nu kommer till stånd, innan vattendomstolens prövning av tillåtligheten. Nämnden vill också livligt förorda en utredning i det syfte motionärerna anger.

Svenska naturskyddsföreningen har också i ett utlåtande framhållit, att den i flera sammanhang behandlat frågan om Vindelälvens utbyggnad, och understryker bl. a. att total utbyggnad av de stora älvarna med hänsyn till bl. a. turisträningen kan bli ett katastrofalt misstag. Man menar att älvens undantagande från utbyggnad skulle — om vattenfallsstyrelsen och staten kunde medverka därtill — innebära en storartad manifestation av öppet sinne för nya värderingar.

I detta ärende finns också många fler framställningar än som presenterats i utskottsutlåtandet. Konsistoriet vid Umeå universitet har t. ex. uttalat sig för statens naturvårdsnämnd och bl. a. framhållit, att älven ger rikt material till botanisk, zoologisk, mikrobiologisk, geografisk och geologisk forskning, inte minst i fråga om jämförande biologiska undersökningar av den snart helt reglerade Umeälven — undersökningar om vattenregleringens biologiska effekter. Konsistoriet talar för ytterligare uppskov av Vindelälvens reglering och önskar en allsidig utredning som även beaktar den biologiska och geografiska forskningens intressen.

Norrlandsförbundet har i detta ärende till statens naturvårdsnämnd bl. a. anfört: »I den spänning som uppstår mellan företagsekonomiska och vetenskapliga intressen anser förbundet att i detta fall företräde bör ges åt de sistnämnda. Det kan inte sägas vara klok politik att redan före starten undergräva möjligheterna till vetenskaplig forskning vid ett nyupprättat universitet.»

Västerbottens läns naturvårdsråd anför i en promemoria med förslag till framställningar till länsstyrelsen, kammarkollegiet och statens naturvårdsnämnd bl. a. följande: »Enligt 1963 års

Om en utbyggnad av Vindelälven

riksdagsbeslut skall de nya naturvårdsorganen säkra naturobjekt för framtiden». De anser också att detta bör göras inom en tioårsperiod. Detta har alltså igångsatts i Västerbotten, och länets naturvårdsråd anser att en exploatering av Vindelälven i stort sett tillför bygden endast:

»1. Tillfälliga arbetsinkomster i den mån bygdens folk får arbete i utbyggnaden, vilket kan vara tveksamt.

2. Tillfälligt uppsving i bygdens affärer under arbetstiden.

3. Engångsersättning för skador å fastigheter och dylikt.

4. Skatteinkomster för kraftverkskommuner — dock begränsat till att det här rör statliga kraftverk.»

Naturvårdsrådet säger vidare, att som en nackdel av exploateringen, bestyrkt av erfarenheter från Vojmån, Ume älv och Skellefte älv, kommer att framstå den skadade och befolkningsmässigt uttunnade bygd som lämnas efter genomförd exploatering. Direkta verkningar är alltså för bygdens närings- och samhällsliv kortsiktiga fördelar, som följs av långsiktiga nackdelar.

Indirekta verkningar blir det för fisket och turismen. Vindelälven är en av rikets bästa laxälvar, och älven följes i hela sin längd på nära avstånd av allmänna vägar och kronoparker. Goda rekreatiomsområden omger den på många ställen, och vattnet är ovanligt litet förorenat på grund av den glesa bebyggelsen.

Eftersom naturvårdsråden alltså borde kunna handla förutsättningslöst, har Västerbottens naturvårdsråd anlagt bl. a. följande synpunkter, nämligen att Vindelälven är det enda orörda vattendraget av betydelse i länet. Så gott som hela värdet i älven tillhör staten, som enligt naturvårdens principer i högre grad än den enskilde skall beakta samhällets behov av hushållning med naturen.

Om exploatering av Vindelälven underlåtes, motverkas inga enskilda eller kommunala intressen av betydelse. En

utbyggnad innebär däremot att fiske- och turistintressena helt kommer att lamslås. Naturrådet anser sig därför böra företa en aktion för bevarandet av Vindelälven som naturvårdsobjekt inför stundande ansökan om utbyggnad av Långforsens kraftverk i älvens nedre del. Naturvårdsrådet framför också betänkligheter mot ett sådant beslut om utbyggnad och säger, att det för rådet framstår som ett klart avsteg från den lagfästa naturvårdspolitik.

Kungl. Vetenskapsakademiens naturskyddskommitté har också till statens naturvårdsnämnd bl. a. framhållit beträffande reglerings- och utbyggnadsobjektet Långforsens kraftstation, där forssträckan inspekterats av utsänd vetenskapsman, att sedan alla övriga syd-ländska älvar av denna typ exploaterats, torde denna en halv mil långa sträcka vara unik i vårt land samt att det är särskilt önskvärt att bevara minst en nordlig och en sydlig norrlandsälv. Vetenskapsakademien understryker slutligen, att om den i oktober 1961 haft kunskap om Vindelälvens stora naturvärde, skulle den ha hävdat älvens undantagande från utbyggnad.

Västerbottens länsstyrelse slutligen tillstyrker en allsidig och förutsättningslös utredning beträffande frågan om Vindelälvens utbyggnad och reglering, innan man påkallar vattendomstolens prövning av tillåtligheten av att bygga Långfors kraftstation. I utredningen föreslås ingå representanter för bl. a. kraftverksföretag, kommuner, vetenskap, naturvård och turism.

Trots alla dessa för ett förnyat utredningsförfarande inställda remissutlåtanden och framställningar — det finns många fler sådana också av internationellt ursprung — så håller vattenfallsstyrelsen på 1961 års överenskommelse och avstyrker ett ganska rimligt utredningsyrkande.

Herr talman! Naturresursutredningen, som också ställer sig positiv till förslaget om en outbyggd Vindelälv, har ansett att det faller utanför dess kom-

petens att göra en avvägning av Vindelälvens bevarande gentemot samhällsin-tresset och hänvisar till statens natur-vårdsnämnd, som också klart säger ifrån, att dess strävan är att få utbyggnaden av Vindelälven uppskjuten i av-vaktan på bl. a. ytterligare kännedom om utvecklingen av de ekonomiska för-utsättningarna för värmekraft och atomkraft i förhållande till vattenkraft. Detta är ju och för sig glädjande ur motionärernas synpunkt. Men utskottet talar dock om utbyggnadsplanering, och ansökan om utbyggnad är inlämnad och deldom är begärd. Det synes mig därför troligt att ett riksdagsutta-lande om utredningsförfarande i detta fall även rent allmänt skulle vara av värde för naturvårdsnämndens fortsatta strävanden att verkställa de arbets-uppgifter som den givits av riksdagen.

Det må till slut — så här i maj — tillåtas mig att citera en tysk veten-skapsman, professor Steiniger, som skrivit om fågellivet i den dalgång som nu står inför utbyggnad: »Jag känner många naturområden i hela Europa, Afrika och främre Asien, men Vindel-dalen och Laisadalen har tjugat mig mest!»

Jag kan inte kommentera detta utta-lande på annat sätt än genom att understryka, att ett kultursamhälle bör slå vakt om omistliga värden som skall förvaltas till kommande släkten.

Herr talman! Jag ber att få yrka bi-fall till den reservation som är fogad till allmänna beredningsutskottets utlå-tande nr 32.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! För något år sedan pre-senterades en ställig utredning angående energiförsörjningen i Sverige. Jag kan inte säga om dessa siffror gäller lika bra i dag som då, men det har sitt stora intresse att utredningen konsta-terar, att energiförbrukningen per in-vånare i Sverige var betydligt lägre än

Om en utbyggnad av Vindelälven t. ex. i England och framför allt i För-enta staterna. Man förmodade i utred-ningen att det kommer att bli en kraf-tig ökning av energiförbrukningen i vårt land, och så gjorde man prognoser om hur energiförsörjningen skulle kun-na ordnas i framtiden. Man kom till re-sultatet, att även när vi har byggt ut all vår vattenkraft, så kommer detta ändå inte att ge mer än ungefär 14 procent av all den energi som vi behöver.

Det finns alltså ingen som helst möj-lighet för oss att på den vägen bli själv-försörjande i fråga om energi i fram-tiden. Vi måste förlita oss på andra energikällor, om det nu blir olja eller något annat. Jag skulle tänka mig att man från svensk synpunkt närmast kan sikta på att atomkraften kommer att betyda mest.

Inför dessa perspektiv blir man ännu mer betänksam. När vi ändå inte kan förse vårt land med på långt när till-räcklig energi genom vattenfallens ut-byggande, borde vi vara litet försiktiga när det gäller att bygga ut alltför myc-ket. Det betyder ändå inte så stor del av hela vår energiförsörjning.

Jag väckte tillsammans med en del riksdagskamrater en motion för några år sedan, där vi just påpekade att man inte borde gå alltför hastigt fram och eventuellt förstöra naturvärden, som man sedan inte gärna kan återställa. Därför har jag förmodat, att man när det gäller Vindelälven kommer att ta hänsyn och diskutera frågan noga. Även om jag tycker att reservationen inte gått så särskilt långt i sina krav, anser jag dock att den bättre fyller anspråken på den försiktighet man bör ha i fråga om utbyggandet av några av de sista äl-varna vi har i vårt land.

Herr talman! Jag ber att få yrka bi-fall till reservationen.

Herr SÖRLIN (s):

Herr talman! När jag lyssnade till fröken Stenberg fick jag närmast in-

Om en utbyggnad av Vindelälven

tryck av att det skulle inträffa en naturkatastrof i vårt land om Vindelälven skulle utbyggas. Och fröken Stenberg är inte ensam om att dramatisera denna fråga och göra gällande, att det är en så värdefull älvdal att man bör bevara den för framtiden.

Det konstaterande som görs nu av fröken Stenberg och andra har varit enahanda då det gällt andra norrländska älvar. När man byggde ut Ångermanälven och Umeälven kom representanter för de åsikter, som här företrätts, bl. a. av fröken Stenberg, och förklarade att det också då skulle hända en nationell olycka, inte minst för de människor som bodde i de berörda bygderna. Det skulle komma något av en flodvåg och skölja bort dem till evig olycka i framtiden.

När nu utbyggnaderna för de här närliggande älvdalarna är klara kan jag konstatera att befolkningen är tillfredsställd. Befolkningen har funnit att utbyggnaden har gett mycket goda arbetsinkomster under en lång följd av år, och de ingrepp i naturen som skett genom utbyggnaden har inte besannat de pessimistiska tongångarna för framtiden om att bygden därmed skulle förlora väsentliga ting av det vackra och värdefulla i naturen.

När det gäller Vindelälven, som är aktuell i föreliggande utskottsutlåtande, är det bara att konstatera, att inom det området råder en mycket stor svårighet för människorna att få arbete och därmed inkomster. De människor som frågar efter arbete och inkomster och därmed daglig försörjning kan inte leva på att titta på de forsar som porlar som de har gjort sedan årtusenden tillbaka. Dessa människor vill få en sysselsättning och en inkomst, och vattenfallsstyrelsen räkna med att genom utbyggnaden kommer flera hundra man att sysselsättas under en lång följd av år.

Riksdagen beslutade i december månad 1964 om en aktiv lokaliseringspolitik. Fruktarna av den lokaliseringspolitiken har ännu inte börjat tränga ige-

nom i de norrländska bygderna, men vi som bor där är tämligen övertygade om att efter hand som åren går så kommer vi att få dra fördel av den beslutade lokaliseringspolitiken. Kan man genom denna utbyggnad sysselsätta dessa människor under en följd av år och bereda dem trygghet under den tiden, så hoppas och tror vi att nya företag sedan skall ta vid och ge människorna sysselsättning och inkomster.

Det är bara att konstatera att den berörda ortsbefolkningen i allmänhet är positivt inställd. Det är berörda kommuner också. De som talar mest i frågor som gäller utbyggnad av en älvdal är i regel människor, som bor på mycket långa avstånd från älvdalen. Jag kan väl förstå, att människorna i vårt land gärna vill ha tillgång till orörd natur, men å andra sidan måste ortsbefolkningens intressen också i görli-gaste mån tillgodoses.

Jag skulle här vilja fråga dem som talar emot denna utbyggnad: Vad vill fröken Stenberg och herr Bengtson ge denna bygd i stället?

Vi kan bara konstatera att i de älvdalar som tidigare utbyggtas frodas turismen på ett alldeles utomordentligt sätt just nu. Turismen är en enorm tillgång, och turisterna kommer trots denna utbyggnad. Det visar sig t. o. m. att många av de anläggningar som vattenfallsstyrelsen har byggt uppe i norr har precis samma skönhetsvärden som älven hade på den tiden då den porlade i sin ensamhet.

Jag vill erinra om att överläggningar pågår mellan vattenfallsstyrelsen och statens naturvårdsnämnd. Det finns för riksdagen inte anledning att på detta stadium fatta beslut på sätt som förordats i de här föreliggande motionerna.

Utskottet har för sin del med mycket stark majoritet avvisat dem och hemställt att de icke skall föranleda någon riksdagens åtgärd, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken STENBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sörlin talar om naturkatastrof, men om någon sådan har jag inte talat. Jag har velat understrika att remissinstanserna över lag varit positiva till en utredning. Bland dessa är Västerbottens länsstyrelse, och man får väl ändå utgå ifrån att Västerbottens länsstyrelse menar, att den uttalar sig till det bästa för sitt län. Länsstyrelsen säger, att det fordras en påtaglig samhällsnytta för att materiella intressen skall gå före ideella, och den säger vidare, att turismen och fisket för närvarande representerar och i framtiden säkerligen kommer att representera ett betydande ekonomiskt värde även om detta är svårt att beräkna någorlunda exakt.

Herr Sörlin talade också om kommunerna. Det är klart att dessa frågor kan vara i viss mån kontroversiella. Men det gäller att avväga kortsiktiga fördelar mot långsiktiga nackdelar. Man måste naturligtvis ta ställning och sedan ta kritiken.

I Sorsele 1962 var det ungefär 200 närvarande på ett informationsmöte. Där fanns säkerligen många kommunrepresentanter också, men man var i alla fall föga entusiastisk för utbyggnad.

Vid ett informationsmöte i Umeå 1964 sade en representant för inlandskommunerna, att vi i dagens läge måste räkna med att turismen blir en betydande industri för framtiden, men för att utnyttja den fordras att vi har någonting att ge turisterna.

Herr Sörlin talar vidare om arbetskraft och lokaliseringspolitiska synpunkter. När det gäller arbetskraften vill jag citera vad länsstyrelsen säger: Byggandet av kraftverk och regleringsdammar bereder endast en temporär sysselsättning även om denna i och för sig är värdefull.

Vattenvärnet har i sin skrivelse till Konungen den 5/2 1965 sagt: Känt är att sysselsättningen under anläggnings-tiden troligen skulle bli så ringa att

Om en utbyggnad av Vindelälven

inte stort fler än verkets fast anställda personal kan tänkas få arbete.

Sedan frågar herr Sörlin vad vi kan ge i stället. Jag skulle vilja satsa mer på turismen. Tillgången på orörd natur drar turister upp till Norrland, och de stora älvarna är en mycket väsentlig del av landskapsbilden. Sverige betraktas på kontinenten inte bara som ett socialt högtstående land, utan också som exotiskt med tillgång till orörda marker och strövområden. En kraftstation lockar till ett besök eller kanske två, men till forsarna kommer man alltid igen.

Man skulle kunna säga mycket om turistnäringen. Det är i alla fall en näringsgren, som ligger på åttonde plats som exportnäring. Enligt riksbanken gav den 1963 inte mindre än 630 miljoner kronor från utländska turister — det året en 11-procentig ökning. Jag tycker att detta låter som någonting som man kan satsa på. Det är intressant att se hur turistbeläggningen uppe i Ammarnästrakten, där källsjöarna ligger, enligt statistiken på gästnätter har sexdubblats på ett decennium. Det är ett mycket stort antal utländska gäster — ornitologer och fiskare — som har kommit och kommer igen.

Herr SÖRLIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Fröken Stenberg åberopar det remissvar som länsstyrelsen i Västerbottens län avgivit. Men, fröken Stenberg varför inte tala om vad det remissvaret egentligen innehåller? Det går närmast ut på en *förutsättningslös* utredning. Denna förutsättningslösa utredning skulle närmast syssla med vårt lands framtida behov av elkraft.

Det tycks i detta sammanhang vara på det sättet, att det bara är kungl. vattenfallsstyrelsen som inte förstår detta problem. Alla andra organ och föreningar, som fröken Stenberg citerade i sitt tidigare anförande, förefaller vara trädde på ett och samma snöre. Jag

Om en utbyggnad av Vindelälven

undrar vad vårt lands industriproduktion skulle ha stått om de representanter, som ständigt motverkat utbyggnaden av vattenkraften, skulle ha vunnit framgång för sina yrkanden? Man har ständigt och ideligen ställt avslagsyrkanden från en rad sådana institutioner för vattenvård och fritid, eller vad de nu kan heta. Man har ansett att vattnet skall rinna såsom det alltid har gjort. Varifrån skulle vi då ha tagit elkraften, fröken Stenberg?

Det finns, i varje fall såsom allmänna beredningsutskottet sett saken, ingen anledning att i dag från riksdagens sida begära en utredning om Vindelälvens framtida exploatering. Utskottet har vid sin behandling övertygats om att de berörda parterna, vattenfallsstyrelsen och statens naturvårdsnämnd, håller på att förhandla om och penetrera frågorna. Parterna bör komma fram till en uppgörelse. Så småningom kommer riksdagen att presenteras förslag till en utbyggnad av Vindelälven. Vid det tillfället är det ju möjligt att återkomma och ställa avslagsyrkande beträffande den föreslagna utbyggnaden av Vindelälven.

Herr HÜBINETTE (h):

Herr talman! För att i någon mån ge en bakgrund till den av herr Enarsson och mig avgivna blanka reservationen vill jag säga att frågan för oss på intet sätt förefaller enkel och entydig. Det ligger säkert en hel del i vad en norrlandstidning skrev i veckan, nämligen att »Vindelälven ligger tydligen alltför långt borta från Helgeandsholmens horisont för att problematiken kring dess exploatering skall kunna göras fattbar på riksdagsspråket». Här har vi å ena sidan naturvårdsintressen att beakta, men å andra sidan har vi de för vårt fortsatta välstånd så viktiga kraftkällorna att ta hänsyn till.

Ja, herr talman, jag vill på intet sätt ånyo dra upp en debatt om den objektivitet som sägs föregå beslut både i detta hus och ute i kommunerna, men

nog tycker jag mig ha funnit mycken subjektiv påverkanskonst i denna Vindelälvsfråga.

För att nu inte falla offer för något som vi inte är absolut säkra på har vi funnit det relativt tillfredsställande, att vattenfallsstyrelsen och statens naturvårdsnämnd har överläggningar om hur Vindelälven i framtiden skall komma att se ut. Vi har ju tillskapat en naturvårdsnämnd och får väl lita på dess objektivitet.

Herr talman! Det är mot bakgrunden av detta som vi inte har ställt något särskilt yrkande utan bara lämnat en blank reservation.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Jag skall be att med ett par ord få motivera varför jag motionerat i denna fråga.

Utbyggnaden av vattenkraften i de norrländska älvarna var inte så långt framskriden för 30 år sedan. Då rann älvarna ganska fritt. Det var andra världskriget och dess brist på kol och olja som gav den verkliga skjutsen åt utbyggnaden, och det har väl varit utvecklingens ofrånkomliga krav att det skulle bli en utbyggnad. Man skall dock inte bortse från att denna utbyggnad betytt ingripanden och säkerligen också personligt lidande för många av de människor som blivit berörda av kraftstationernas tillkomst och vattenregleringarna. Å andra sidan kan det väl sägas att många arbetstillfällen och goda förtjänster följt med utbyggnaden.

Utbyggnaden har fortgått under hela efterkrigstiden, kanske till dels av egen tyngd. Jag misstänker att det redan finns kraftstationer, vilkas ekonomi inte är särskilt stark och som kanske inte tål en närgående företagsekonomisk granskning. Jag har emellertid inga bevis för min misstanke. Insynen i de statliga affärsverken är som bekant inte särskilt välkommen.

Nu finns det av de norrländska älvarna kvar egentligen bara Pite, Kalix

och Torne älvar, vilka inte utbyggts, förmodligen för att de ligger så långt norrut så att avsättningen är besvärlig för elkraften. Sedan är det Vindelälven. Den ligger inte så långt bort från avsättningsorterna, och det är möjligt att den kan utbyggas med ekonomiskt tillfredsställande resultat. Vad som talar mot utbyggnaden är å andra sidan naturvårdsintressena. Det är en vacker dalgång det gäller med geologiskt, arkeologiskt och kulturellt intressanta inslag. Fisket har också ett betydande värde, såsom fröken Stenberg här sade. Därtill kommer turistintressena. Skadan och nyttan av bygge i vatten skall enligt vattenlagen prövas av vattendomsstol, men lagen är ju ganska diffus när det gäller utbyggnad av detta slag. Det är inte lätt att i kronor värdera en sådan sak som turism, naturskönhet, kulturvärden och dylikt. Vattenfallsstyrelsen har därför här faktiskt ett visst övertag.

I medvetande — skulle jag tro — om detta förhållande har också en överenskommelse träffats mellan vattenfallsstyrelsen och naturvårdsintressena, ehuru meningarna nu går i sär om vad den ena och den andra parten har lovat. Jag skall inte gå in på den tvistiga frågan.

I korthet uttryckt tycker jag kanske — men det är bara ett tyckande, ingenting annat — att vi kan ha råd med att ha en älv kvar i mellersta Norrland i dess naturliga skick, oregerad och outbyggd, eftersom det finns möjlighet att erhålla en tillfredsställande kraftförsörjning i dagens läge på andra vägar. I varje fall borde en utredning vara motiverad. Det är inte förrän i mitten på 1970-talet som elkraft från Vindelälven skulle behövas, och det finns därför tid att ta sig en funderare på saken. Det är väl i och för sig inte så farligt om riksdagen skulle begära att få en sådan utredning till stånd.

Herr Sörlins rekommendation att vi skall återkomma med ett avslagsyrkande när anslag begärs till kraftstationen

Om en utbyggnad av Vindelälven

är väl inte särskilt realistiskt. Skall man få någon ändring till stånd eller någon annan inriktning av utbyggnadsprogrammet, måste man nog ta upp saken i god tid. När en gång förslag föreligger med begäran om pengar är det ganska säkert att alla positioner är låsta, och då är det inte mycket att göra åt saken.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! Jag hade inte planerat att delta i den här diskussionen, men när jag nu råkar vara den ende i riksdagen som är bosatt i denna underbara älvdal, kanske det ändå kan tillåtas mig att säga några ord.

Vindelälven har ett gynnsamt geografiskt läge och är lättillgänglig för turister och andra, och den är synnerligen välbelägen som strövområde, fritidsområde och framför allt som studieområde för den expanderande universitetsstaden Umeå.

Frågan är emellertid i hög grad kontroversiell, och jag vill för min personliga del gärna medge att den är synnerligen svårbedömd. Många aspekter kan läggas på den. I anledning av vad herr Sörlin har sagt vill jag medge att de arbetsmarknadspolitiska synpunkterna för all del inte är betydelselösa i sammanhanget, men vi bör komma ihåg att det gäller tillfälliga arbets- och inkomstmöjligheter, och man bör väl ändå inte företa så betydande ingrepp i naturen, som det här är fråga om, enbart med sikte på tillfälliga fördelar och tillfälliga möjligheter att skaffa arbetsinkomster.

När man haft tillfälle att följa pressdebatten och den lokala diskussionen i denna oerhört kontroversiella fråga, förstår man hur starkt meningarna bryter sig mot varandra. Detta tycker jag för min personliga del är ett skäl till att man bör noga överväga frågan och

Om en utbyggnad av Vindelälven

grundligt utreda olika aspekter innan man fattar ett slutligt avgörande.

Fröken Stenberg har redan återgivit vad länsstyrelsen i Västerbottens län har sagt, att det inte är möjligt att jämföra de ideella intressena och materiella värdena, eftersom det är svårt att mäta dessa storheter och ställa dem emot varandra. När länsstyrelsen fortsätter och säger, att en förutsättningslös utredning bör komma till stånd, så tycker jag det är en sak som vi har anledning att fästa avseende vid.

Utskottet säger: »Mellan vattenfallsstyrelsen och statens naturvårdsnämnd, vilken tillkommit efter det överenskommelsen träffades, pågår emellertid sedan en tid överläggningar angående den planerade utbyggnaden. Överläggningarna lär ännu icke ha lett till något slutgiltigt resultat, men enligt vad utskottet erfarit är dörren öppen för vidare förhandlingar.»

Det är bra att man där har en möjlighet till ytterligare prövning, men jag vill nog ifrågasätta, huruvida vi kan våga anta att en sådan prövning i det läge vari frågan nu befinner sig blir helt förutsättningslös. Utskottet säger att det har erfarit, att vattenfallsstyrelsen redan har lagt ned omkring 16 miljoner på projektering och planering för den utbyggnad av Vindelälven som man räknar med. Vidare har vattenfallsstyrelsen redan ingivit ansökan till vattendomstolen om den första utbyggnads-etappen. Jag vill därför starkt sätta i fråga, om vi har anledning anta att den vidare utredning, som väl vattenfallsstyrelsen i huvudsak skall verkställa, kan anses bli helt förutsättningslös. Jag tror att frågan har kommit i det läget, att vattenfallsstyrelsens ställning är låst och att styrelsen i fortsättningen inte kommer att ägna något avgörande intresse åt de synpunkter som har framlagts på olika håll.

Jag är ingalunda blind för att det kan förebringas samhällsekonomiska och företagekonomiska skäl som talar för en utbyggnad. Å andra sidan finns det så

många andra starkt vägande skäl som talar emot en utbyggnad, att jag tycker att en grundlig och förutsättningslös utredning är nödvändig för att alla parter skall kunna känna att frågan verkligen har ägnats den uppmärksamhet och den grundliga beredning som ett ärende av denna art förtjänar. Jag kommer därför att vid en eventuell votering rösta för reservationen, även om jag kanske inte är beredd att till alla delar underskriva reservationens formulering.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Vi ägnade i denna kammar rätt mycket tid åt att diskutera jordförvärvslagen. Det talades då om riskerna av att enskilda och bolag här och där i vårt land skulle få förvärva en liten plätt jord och skog. Man ansåg det oerhört riskabelt att släppa loss den möjligheten. Men när det gäller detta område är det ingen som talar om någon jordförvärvslag, och det behövs inte heller. Här uppträder nämligen en ockupationsmakt som inte frågar efter hur mycket man lägger beslag på och hur mycket man förstör. Det är ju så typiskt här — herr Jacobsson var inne på den saken — att vattenfallsstyrelsen redan har lagt ned 16 miljoner kronor på förberedande arbeten. Innan styrelsen har haft några som helst kontakter och fått tillstånd att tillträda detta område har den, i detta fall liksom i alla andra fall då det har gällt kraftverksbyggen, betraktat sig som en ockupationsmakt som har rätt att bestämma utan att fråga de människor som bygger och bor i dessa trakter vad de tycker.

Här har det talats om turism och fiske och allt möjligt, men man glömmer i detta sammanhang bort en sak, som jag tycker är rätt viktig, nämligen de människor som av hävd har rätt till dessa marker. Här har vi de finaste renbetesmarker som finns i detta land. De människor som har utnyttjat dessa mar-

ker under många hundra år struntar man i. Man frågar inte efter vad som händer dem när man gör ett sådant här ingripande.

Herr Sörlin gjorde gällande att det här inte var fråga om någon naturkatastrof, men det är just vad det är. Det är fråga om en naturkatastrof när många hundra kvadratkilometer bygd sätts under vatten. Jag skulle tro att om Ångermanälven steg så att man på herr Sörlins fastighet i Åsele bara såg skorstenen skulle han betrakta det som en naturkatastrof. När de människor som bor i dessa trakter inte längre har tillgång till de visten, som de sedan långliga tider har innehaft, är det i varje fall för dem något av en naturkatastrof.

Om herr Sörlin skulle skaffa sig nr 10—12 av »Samefolket» skulle han där kunna läsa vad en mycket sakkunnig person, Susanna Kuhmunen i Vaisaluokta, skriver. Hon berättar om hur det var när hon var flicka och var ute på vandringar och vad som hände när kraftverksbyggare började härja i dessa trakter. Det värsta är ju inte att det försvinner några vackra forsar, utan det verkligen ohyggliga i detta sammanhang inträffar när alla dessa stora områden sätts under vatten. Hon talar om hur skönt det var på den tiden, men så omkring 1940 inträffade naturkatastrofen. Hon skriver: »Vattnet stiger. Allt blir annorlunda. Den vackra skogen försvann. Björkskogen, som skyddade landet (kåtaplatsen, hjortronmyrarna), som man hittade raka, släta kåtastänger i, som hade slöjdvirket, som hade det fina nävret för kåtabygget» o. s. v. När hon efter denna naturkatastrof vandrade i dessa marker hade det bildats en jättestor sjö. Förr räckte det med att man i älven lade ut ett par, tre bomullsnät för att få sin försörjning — herr Sörlin talar ju så mycket om betydelsen av försörjningen — men nu, säger hon, lägger man ut 20—30 nylonnät, och ofta blir en hel del av dessa nät kvar därför att man ju dränkt björkskogen och

näten fastnar i denna skog i botten på sjön.

Jag vidhåller alltså att det är fråga om en naturkatastrof för de människor som drabbas av dessa intrång.

Jag anser, och det har sagts tidigare här i dag, att vi har all anledning att tänka en smula på framtiden; att vi, som har så många älvar, ändå skall få ha en enda älv kvar där inte vattenkraftsbyggarna har fått härja. Jag hade förmånen att för ett par år sedan kunna resa till Island. Där hade också svenska vattenkraftsbyggare varit och byggt, men gudskelov hade de inte samma fria händer där, utan på Island fanns fortfarande kvar många tjusiga forsar och fall att visa upp för turisterna. Om vi, som sagt, får en enda älv kvar, är det väl inte för mycket begärt.

Herr Sörlin påstår att befolkningen i dessa bygder har varit så nöjd och är så nöjd. Jag tycker det verkar mycket egendomligt då man har läst om alla protester från befolkningens sida i de bygder som har råkat ut för dessa upp-dämningar. Det förhållandet att det kommer dit några hundra man, oftast utifrån, som under ett par år bor i hus som vattenfallsstyrelsen slår upp och som tas ned när bygget är färdigt tror jag inte är till något större gagn för den kommun som det gäller.

Vi har en sång som handlar om Norrland, där det påstås att det var ljus dit upp vi skulle sprida; folk skulle komma söderifrån och göra det. Sången slutar med orden: »... och vid dina älvar strida stå som skyddsvakt stolt och stark». Ja, vattenfallsstyrelsen har i varje fall inte varit någon skyddsvakt för Norrlands älvar strida — den har tagit bort det strida i älvarna och i mycket stor utsträckning dränkt tjusiga trakter under vatten. Jag har själv i 32 år både vandrat och rott i och flugit över just de här trakterna av Västerbotten och tycker att det skulle vara synd om inte folk i framtiden fick möjlighet till samma fantastiska skönhetsupplevelser som jag har haft i denna älvdal.

Om en utbyggnad av Vindelälven

Herr SÖRLIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Sedan herr Andersson, Axel, nu har biktat sig för kammaren i sina känslöstämningar tillåter jag mig konstatera att nog var väl hans anförande ändå fyllt av rätt mycket dramatik — jag tror att protokollet kommer att ge vittnesbörd om detta.

Men nu till sakfrågan: jag förstår inte varför man skall kritisera vattenfallsstyrelsen så kraftigt här. Förutsättningen för att Vattenfall skall kunna ge industrien mer elkraft är ju en utbyggnad i våra vattendrag. Här tycks man resonera så att vi skall bygga ut kraftverken men ändå ha våra älvar orörda — det är ju en praktisk omöjlighet. Vill vi ha fram mer vattenkraft i landet måste den tas någonstans. Nu är det fråga om Vindelälven, som ligger nära till. Varför då inte se över det hela? Jag har under hand fått den upplysningen att Vattenfalls ledning har ett starkt intresse av att vid sina förhandlingar med statens naturvårdsnämnd nå fram till en rimlig lösning.

Herr Andersson talade också om mig och min hembygd. Nu kanske herr Andersson och jag skulle haft enskild överläggning om de problemen i fortsättningen, herr talman, men det må vara hänt: jag kan försäkra herr Andersson att vårfloden i Ångermanälven före utbyggnaden vållade stora översvämningar i min hembygd så att många gårdar blev kringflutna av vatten, men tack vare Vattenfall har topparna numera kommit bort — vi har fått en någorlunda jämn och rimlig vattenföring. När herr Andersson, Axel, nästa gång kommer till min hembygd skall jag gärna visa honom på de uppenbara fördelar som utbyggnaden av vattenkraften där har medfört.

Till allra sist ber jag att få citera slutet av utskottets yttrande: »Utskottet, som anser det kunna förutsättas att utbyggnadsplaneringen sker med beaktande av de olika därav berörda intressena, får med hänvisning till det ovan anförda hemställa», och så kom-

mer avslagsyrkandet. Är inte detta tillräckligt för att bevisa att i vart fall utskottet inte vill vara med på några oskäligheter i detta sammanhang? Det skall gå till här ungefär som i andra sammanhang — allting skall ske med lag och rätt i detta vårt land.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sörlin var tydligen ledsen över att det fanns så mycket dramatik i vad jag hade att säga. Men min avsikt var just att visa att detta är ett drama för de människor som drabbas. Det är en naturkatastrof för dem när de platser där de brukat bo och de marker där de brukat ströva omkring sätts under vatten. För dem är det ett dramatiskt skeende, sannernligen ingenting av en behaglig upplevelse.

Herr Sörlin säger att det tack vare Vattenfall har blivit bättre i hans trakter just vid vårfloden i Ångermanälven. Ja, om man sätter stora områden ovanför Åsele under vatten genom att bygga dammar som samlar upp vattnet och man sedan släpper fram det på lämpligt sätt så måste detta självklart innebära en fördel för de traktar som ligger nedanför de nybildade stora sjöarna; det medger också jag. Men jag talade för de människor som får obehag av utbyggnaden, inte för dem som hade gagn av den.

Herr HANSSON, NILS, (fp):

Herr talman! Jag vet ju inte om en person från andra änden av landet vågar yttra sig i denna fråga — herr Sörlin sade att de som bor längst bort från Vindelälven tycks ha största intresset för denna sak, och det ligger kanske något i detta — men jag skulle ändå gärna vilja säga några ord i anledning av debatten, som jag har följt med stort intresse.

Vad jag i första hand skulle vilja

reagera mot är talet om att man har tid att vänta, att man kan ta tid på sig för ett ställningstagande, o. s. v.

Såvitt jag kan bedöma, är det nu i allra sista stund som riksdagen har tillfälle att ingripa till skydd för Vindelälvens eller andra norrländska älvars bestånd. Projekteringen beträffande Vindelälven har hunnit så långt, att vattenfallsstyrelsen redan har begärt deldom rörande Långforsens utbyggnad. Kammaren vet kanske att av många älvar återstår bara fyra oexploaterade, nämligen Torne-Muonio, Kalix och Pite älvar samt Vindelälven. Skall vi för framtiden bevara några älvar oexploaterade, är det hög tid att vi verkligen beslutar om att så skall ske och vilken älv vi skall ägna oss åt. Torne älv är ju gränsälv med speciella förhållanden. Den är bara till hälften svensk, så den skall vi kanske lämna åt sidan vid diskussionerna. Då återstår Muonio, Kalix och Pite älvar samt Vindelälven. Jag vill visst inte göra anspråk på att kunna bedöma dessa fyra älvars värde, men jag vill säga, herr Sörlin, att jag har följt Vindelälven förbi Sorsele upp till Ammarnäs och källorna i fjällen där omkring. Jag vågar nog säga — jag har även sett de andra älvarna — att jag förstår att man sätter ett mycket stort värde på denna rika och vackra älvdal och att man vill bevara den även ur rent geografisk synvinkel, d. v. s. därför att den är lättillgänglig. En annan sak är att den ligger inom räckhåll för vårt nya universitet i Umeå. För vetenskap och forskning samt såsom demonstrationsobjekt är den speciellt lämpad.

Naturskyddsföreningen säger — det har fröken Stenberg anført — att en total utbyggnad av Norrlands älvar skulle med tanke på inkomsterna från turismen vara ett totalt missgrepp. Jag tror att detta påstående är riktigt. Herr Sörlin skakar på huvudet, men jag har kanske en viss erfarenhet, herr Sörlin. Vi har i Blekinge län en älv som heter Mörrumsån. Det är kanske för mycket

Om en utbyggnad av Vindelälven

att kalla den älv, men den har många vattenfall, vilka till mycket stor del är exploaterade. — Vi skall, inom parentes sagt, naturligtvis inte kritisera Vattenfall eller andra företag för att de exploaterar vår vattenkraft. Det är ju helt naturligt att så måste ske. Hela vårt välstånd grundar sig ju till stor del just på detta. Där ligger inte problemet, utan frågan är: Skall vi ha råd att bevara en älv och är det ekonomiskt riktigt?

Jag talade alltså om Mörrumsån. För några år sedan stred vi som ni vet rätt mycket om den, inte minst med vår landshövding. Han ville exploatera även de sista fallen ned mot havet. Det blev dock inte så. Man åberopade även då sysselsättningssynpunkten o. s. v. Nu efteråt kan vi säga att det var en välsignelse att exploateringen inte blev av, ty Mörrumsåns fria nedre fall betyder så mycket för länet och dess invånare. Läser ni något om Blekinge i svensk rikspress eller i utlandspressen kanske bortåt hälften av artiklarna handlar just om Mörrumsån, om dess fiske och skönhet!

I utskottsutlåtandet åberopas de överläggningar som pågår mellan statens naturvårdsnämnd och vattenfallsstyrelsen. Det sägs att frågan bör avgöras vid dessa överläggningar. Jag vågar dock påstå att det är en utopi att tro att statens naturvårdsnämnd såsom ett mindre, statligt verk skall kunna hävda sig mot den stora och mäktiga vattenfallsstyrelsen. Naturvårdsnämnden behöver ett stöd vid det betydelsefulla avgörandet om en svensk älv skall bevaras i sitt ursprungliga skick eller inte. Sedan freden i Sarek ingicks, har, som naturvårdsnämnden framhåller, frågan kommit i ett annat läge. Jag tror därför att en förutsättningslös utredning, som länsstyrelsen i Västerbotten begär och som nästan alla remissmyndigheter anser befogad, är synnerligen angelägen. Jag vill därför, herr talman, även om jag inte bor i dessa bygder, ge min bestämda uppfattning till känna, näm-

Om en utbyggnad av Vindelälven

ligen att en förutsättningslös utredning bör ske. Jag kommer följaktligen att instämma med reservanterna.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Jag har anslutit mig till utskottsmajoriteten, men eftersom jag vågar påstå att jag har betydande naturvårdsintressen ber jag att få förklara mitt ställningstagande.

Såsom anförts i vattenfallsstyrelsens remissyttrande, träffades 1961 mellan vattenfallsstyrelsen och dåvarande främsta företrädare för landets naturvårdsintressen en överenskommelse, enligt vilken man från naturvårdshåll gick med på att Vindelälven skulle utbyggas mot att man fick behålla vissa delar av norrländska älvar outbyggda och vissa norrländska älvar helt oexploaterade. Den organisation som jag tillhör på det här området var med bland dem som deltog i denna uppgörelse, och jag anser det därför vara riktigt att den står fast. Det är, herr talman, motivet till att jag delar utskottsmajoritetens mening i det här fallet. Jag kan alltså inte gå med på alla de synpunkter som herr Sörlin har anfört för utskottets räkning, men jag kommer att stödja utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Rimås och herr Nilsson i Agnäs vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Stenberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes

en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad allmänna beredningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Rimås och herr Nilsson i Agnäs vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fröken *Stenberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 43.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 33, i anledning av väckta motioner om en undsättningskår för hjälpinsatser vid naturkatastrofer, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets memorial:

nr 24, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden; och

nr 25, angående återlämnande av visst ärende.

Vad utskottet i dessa memorial hemställt bifölls.

Om uppskov med behandlingen av förslag angående det högsta medgivna antalet statsråd utan departement

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 26, i anledning av motion om uppskov med behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om antalet statsdepartement och statsråd utan departement.

Till konstitutionsutskottet hade hänvisats propositionen nr 85, vari Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om antalet statsdepartement och statsråd utan departement.

I propositionen hade föreslagits, att det högsta medgivna antalet statsråd utan departement skulle ändras från fem till sex.

I anledning av propositionen hade väckts motionen nr 688 i första kammaren av herrar *Torsten Andersson* och *Dahlén*. I denna motion hade hemställts, att behandlingen av propositionen måtte uppskjutas till höstsessionen av innevarande års riksdag.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till motionen I: 688, besluta om uppskov med behandlingen av proposition nr 85 till höstsessionen av innevarande års riksdag.

Reservation hade avgivits av herrar *Georg Pettersson*, *Damström*, *Erik Olsson*, *Sörlin*, *Dahlberg* och *Adamsson*, fru *Thunvall* samt herrar *Andersson* i *Billingsfors*, *Mossberg* och *Henrikson*, vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort hemställa, att motionen I: 688 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! Förevarande utlåtande har redan tagits upp till avgörande i andra kammaren. Avgörandet har fallit på det sättet att ärendet kommer att upptagas till behandling under våren,

men jag vill ändå yrka bifall till reservationen för att även första kammaren skall få tillfälle att säga sin mening.

Herr **ANDERSSON, TORSTEN**, (cp):

Herr talman! Jag skall fatta mig lika kort. Med hänsyn till att ärendet har mist sin boquet ber jag endast att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **DAHLÉN** (fp):

Herr talman! Jag skall be att få vara något mera utförlig. Med anledning av att statsministern för en stund sedan i andra kammaren framförde en del synpunkter på bl. a. författningsutredningen skulle jag, eftersom jag var ledamot av den, vilja göra en kommentar. Det är möjligt att jag skulle kunna få ett svar från regeringsbänken.

Statsministern hade för ovanlighetens skull ett par positiva ord att säga om författningsutredningen, och det glädde givetvis mig. Jag förmodar att det också glädde de andra ledamöterna i utredningen. Statsministern förklarade att regeringen hade tagit enormt intryck av vad utredningen anfört just beträffande denna punkt om hur många statsråd man skulle ha. Enligt utredningen skulle statsministern ha stor frihet att agera därvidlag. Det som nu föreligger är ju att riksdagen har fått en proposition om utökning av antalet statsråd, och i den propositionen bryter man en praxis som är hur gammal som helst, såvitt jag vet. Aldrig förr har nämligen en proposition om förändring i departementsindelningen eller ökning av antalet statsråd lagts fram utan att det funnits en motivering. Vad som står i propositionen är att *om* man skulle behöva utöka statsrådsretsen — man har inte bestämt sig för att göra det, tycks det — skulle det nya statsrådet kunna syssla med t. ex. det eller det. Något lösligare, herr talman, kan man ju inte tänka sig som motivering!

Statsministern försvarade detta med

Om uppskov med behandlingen av förslag angående det högsta medgivna antalet statsråd utan departement

att författningsutredningen ju har sagt så många kloka ord att det räcker och att hela riksdagen bör ha tagit intryck av detta. Utredningens ledamöter måste naturligtvis bli rörda av detta yttrande, men ur riksdagens synpunkt kan det inte vara tillfredsställande. Det måste anföras en ordentlig motivering.

Det intressanta i den motion som herr Torsten Andersson och jag har avgivit med förslag till uppskov med behandlingen av propositionen är ju att vi motionärer i princip redan har gått med på propositionens förslag. Om det fanns en motivering för vad det nya statsrådet skall syssla med — underförstått: Vilka förändringar blir det i övrigt inom regeringen? — så är det naturligt att man bifaller propositionen.

Vidare skulle jag nog vilja rikta en fråga till utskottets ärade ordförande på en punkt. När herr Georg Pettersson i fjol skrev under konstitutionsutskottets utlåtande om en motion som föreslog att vi skulle få en utredning om fördelningen av ärendena på statsdepartementen, så skrev han också under att här skulle en utredning komma att ske och därför behövde riksdagen inte begära en utredning. Hela den argumentation som förts i andra kammaren från regeringsbanken blir mot denna bakgrund ohållbar. Nu vill jag inte göra herr Georg Pettersson ansvarig i det sammanhanget. Det är möjligt att han har en annan mening, och det vore ganska värdefullt att i så fall få den redovisad.

Statsministern har i andra kammaren såvitt jag kan förstå rätt refererat författningsutredningens synpunkter i detta sammanhang av innebörd att en statsminister verkligen bör ha stor frihet att fördela ärendena på ett sätt som han, som är personligen ansvarig mer än någon annan i statsrådsretsen, anser lämpligt. Det gäller då för det första givetvis en riktig uppsättning av statsråd och för det andra en riktig fördelning av ärendena. Men, herr talman, vad han glömde att referera är att författ-

ningsutredningen understrukit att fördelningen av ärendena på enskilda statsråd måste vara sådan att — om jag nu uttrycker mig mycket kort — det blir en rimlig arbetsbörda, att vederbörande hinner med alla de saker som är anförtrodda ett statsråd.

Där finns remissinstanser som verkligt uttryckt synpunkter på denna sak. Riksdagens egna revisorer ifrågasatte också för några år sedan en ändring av departementsindelningen. Var det fel att riksdagens revisorer gjorde det? Ja, med den av statsministern tillkännagivna åsikten måste det ha varit fel. Det skulle alltså också ha varit fel att socialdemokraterna i konstitutionsutskottet i fjol ansåg att en utredning i princip mycket väl kunde begäras av riksdagen.

Vad var det sedan i sammanhanget som statsministern ytterligare glömde bort? Jo, det är ju så att statsråden också har förvaltningsrättsliga uppgifter. Det kan inte ur riksdagens synpunkt vara likgiltigt om ett statsråd får så mycket uppgifter att det finns risk för att den förvaltningsrättsliga sidan av saken glöms bort. Om statsministern hade kompletterat med detta, skulle det givetvis inte varit riktigt samma känsla i den argumentation som han hade.

Jag är ledsen att jag nu måste polemisera mot statsministern när han inte är inne i kammaren, men eftersom han drog in oss motionärer och mig i egenskap av ledamot av författningsutredningen i debatten har jag ansett det vara nödvändigt att göra ett tillrättaläggande.

Jag ber att få summera: Min personliga uppfattning är att statsministern skall ha stora befogenheter. Han måste då också kunna utöva dem. Enligt min bestämda mening, enligt riksdagens revisorers mening, enligt författningsutredningens mening, enligt vad t. ex. Landsorganisationen vid flera tillfällen framfört är den nuvarande fördelningen inte ändamålsenlig. Det hade därför

Om uppskov med behandlingen av förslag angående det högsta medgivna antalet statsråd utan departement

varit rimligt att några av de tankar som statsministern hade i dag och som vi kanske på annat sätt kan få del av här i kammaren hade redovisats i stället för att man nöjt sig med en och en halv rad där man sade att om det behövs ett statsråd, kanske vederbörande skulle syssla med det eller det.

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! Jag förmodar att herr Dahlén har observerat att det finns en proposition nr 65 som berör departementen. Den propositionen och de förslag som finns där ingår i den utredning som pågår beträffande departementen och deras arbete. Den nu föreliggande propositionen nr 85 bör läsas i samband med den. Det är anmält att utredningen beträffande departementen inte är slutförd.

Det var inte något fel att vi skrev under i fjol, ty det är en annan situation i år. Jag hoppas att herr Dahlén har tillfälle att observera sambandet mellan dessa två propositioner.

Herr **DAHLEN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan med tillfredsställelse konstatera att herr Georg Pettersson och jag är överens om att riksdagen har ett visst ansvar och ett visst intresse när det gäller hur regeringen är sammansatt. Vi står på samma sida. Hans uttalande tyder ju på detta. Jag noterar detta inlägg med tillfredsställelse. Motiveringen i den proposition som herr Pettersson talar om är ju lika lång som i den proposition som nu behandlas, en och en halv rad.

Herr statsrådet **KLING**:

Herr talman! Efter de två första inläggen hade jag tänkt att jag inte skulle behöva säga någonting med hänsyn till den utgång som ärendet har fått i medkammaren och med hänsyn till den se-

na timmen. Men efter herr Dahléns inlägg är det nödvändigt att till kammarens protokoll få anteckna regeringens principiella synpunkt på denna fråga.

Den strid som oppositionen här har tagit initiativet till gäller ett par problem av principiell art.

För det första förhåller det sig ju så som reservanterna säger, att uppskov med ett ärende skall beslutas av arbetstekniska skäl och icke på sådana grunder som utskottsmajoriteten har åberopat. Det framgår alldeles klart av förarbetena till gällande lagregler. För övrigt bör kammarens ledamöter kunna lita mera på konstitutionsutskottets ordförande, när han tillsammans med övriga reservanter säger att någon svårighet för utskottet att under vårsessionen hinna behandla propositionen inte föreligger, än på motionärerna när de erinrar om det ansträngda arbetsläget, inte minst inom konstitutionsutskottet, som kunde omöjliggöra det inträngande i problemställningen som vi anser nödvändigt.

För det andra gäller detta s. k. inträngande i problemställningen eller, som utskottsmajoriteten kallar det, de vanskligheter som utskottet måste finna förknippade med propositionens behandling, egentligen frågan om avsikten med införandet av de nu gällande grundlagsbestämmelserna på området. De är från år 1941. Dessförinnan var statsrådets antal fastslaget i grundlag. Då gällde enligt regeringsformen att statsdepartementen skulle vara lägst åtta och högst tio och statsråden utan departement skulle vara tre.

Vad var då anledningen till att man 1941 bröt ut dessa detaljbestämmelser ur grundlagen och i stället i regeringsformen endast stadgade att statsråden utan departement skall vara minst tre, medan antalet departement och en övre gräns för antalet statsråd utan departement skall anges i en av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag? Jo, grunden för denna författningsändring

Om uppskov med behandlingen av förslag angående det högsta medgivna antalet statsråd utan departement

var helt enkelt den att man ville göra det möjligt att lättare anpassa statsrådets antal, vare sig det gällde statsråd med eller statsråd utan departement, efter de vid varje tillfälle rådande omständigheterna. Anledningen till att den särskilda lagen om antalet statsdepartement och statsråd utan departement fick den principiella utformning den har haft allt sedan grundlagsändringen var den att man ansåg en viss rörelsefrihet i fråga om regeringens konstruktion önskvärd.

Enligt min mening kan det inte råda något tvivel om att regeringschefenstatsministern i ett parlamentariskt statskick måste ha åtminstone det måttet av rörelsefrihet när det gäller att bestämma statsrådets antal. Jag tror inte att det i något annat demokratiskt land skulle falla oppositionen in att begära att få vara med och i detalj bestämma om — som det heter i utskottsmajoritetens motivering — något omedelbart behov föreligger av en utökning av statsrådets antal och vilka uppgifter som skulle ankomma på det sjuttonde statsrådet. Det är någonting som det principiellt sett bör ankomma på statsministern ensam att under konstitutionellt ansvar bestämma.

Det förhåller sig alltså inte så, herr Dahlén, att vi med denna proposition anteciperat den mening som herr Dahlén har uttalat sig för i författningsutredningen i de citat som statsministern läste upp i andra kammaren — de var från 1963 års betänkande. Ännu tydligare har kanske denna princip om statsministerns rörelsefrihet kommit till uttryck i författningsutredningens betänkande om regeringsarbetet år 1958. Vi har inte anteciperat detta. Vi tillämpar den princip som lagfästes i 1940/41 års grundlagsändring.

Sedan mer än ett år tillbaka är ju det i lag stadgade maximiantalet statsråd utnyttjat. Eftersom detta förhållande kan antas komma att bestå är det bara naturligt att regeringen har ansett sig

böra föreslå en sådan lagändring, att den av lagstiftarna avsedda rörelsefriheten för statsministern återställes. Möjligt skulle oppositionen kunna förebrå regeringen för att den inte har föreslagit en ytterligare utökning av denna marginal, men några sådana förebråelser har vi inte hört.

Ett uppskov med behandlingen av propositionen skulle komma att innebära ett uppskov med rörelsefrihetens återställande med minst sju månader. Det skulle betyda, att regeringen först efter det att budgetarbetet hade avslutats skulle kunna tillföras ytterligare en ledamot. Utskottets ordförande har försäkrat att det inte föreligger några svårigheter för utskottet att under vårsessionen hinna behandla propositionen, och för behandlingen i kammaren bör det kunna bli tid över efter den principdebatt som i dag ägt rum i frågan.

Behovet att utnyttja den möjlighet att öka statsrådets antal som föreslås i propositionen och tidpunkten för detta utnyttjande är ett annat spørsmål. Statsministern har tidigare i dag gjort ett uttalande därom i medkammaren, men med hänsyn till den sena tidpunkten skall jag inte gå in på det, i varje fall inte i detta sammanhang.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Eftersom det nu ändå har öppnats debatt i denna fråga, kan det vara anledning för mig att säga några ord utöver vad jag tidigare har sagt.

Jag skulle kanske börja med att med hänsyn till hans excellens statsministerns yttrande i andra kammaren för det första be om ursäkt för att jag existerar och för det andra be om ursäkt för att motionen kommit till. Men jag vägrar enständigt. Såvitt jag kan avgöra har jag ett tungt vägande skäl för mitt ställningstagande. Här har nu regeringen sysslats — har det sagts — i två år

Om uppskov med behandlingen av förslag angående det högsta medgivna antalet statsråd utan departement

med denna sak. Hade det då inte varit möjligt att ge konstitutionsutskottet ytterligare någon dag eller någon vecka?

Jag har inte, herr talman, ett ögonblick vänt mig emot den reform man förutser inom regeringen beträffande fördelning av statsrådets uppgifter. Tvärtom vill jag betona att jag anser den vara ytterligt angelägen, ty inte minst i konstitutionsutskottet har vi i år fått lära oss hur svårt det varit för kanslihuset att pressa fram det arbetsmaterial som vi är beroende av. Det har varit föremål för mycket diskussion i utskottet.

Men, herr talman, det må vara hur som helst med statsministerns rätt att fördela arbetsuppgifterna. Jag förmodar att ingen är beredd att ens ifrågasätta att han skulle berövas den rätten. Men om det nu en gång för alla i våra förordningar står att antalet statsråd är beroende av en gemensamt av Kungl. Maj:t och riksdagen stiftad lag — och det gäller ju ännu — är det väl så, herr talman, att i varje fall vederbörande utskott bör veta vad det skall göra, även om regeringen till slut har avgörandet.

Jag vill bara säga en sak till. Här har åberopats författningsutredningen. Jag skall inte diskutera den. Men det må, herr talman, förlåtas en ledamot av denna kammare och ledamot av konstitutionsutskottet, om han är litet tveksam. Vilka punkter i författningsutredningens förslag har regeringens gillande? Det finns ingen debatt i detta land som är mera flytande än debatten om författningsutredningen, och vi har länge väntat på några ledande synpunkter. Vågar man hemställa, herr talman, att vi i så fall i vårt utskottsarbete tilldelas en bruksanvisning om vilka punkter regeringen önskar hålla på och vilka den inte önskar hålla på. Jag tycker nästan det vore rimligt, om man nu vill åberopa att detta är heliga saker för oss. Det överraskar mig med hänsyn till att ingen från regeringssidan i utskottet ens ett ögonblick har låtit göra gällande

att det fanns en sådan uppfattning inom regeringskretsen.

Jag är glad över att ha medverkat till motionens tillkomst, ty den har sannoligen fyllt sin uppgift, nämligen att vi skulle få veta vad det rörde sig om. Det började i Aftonbladet i går, och jag utgår inte från att det är något auktoriserat uttalande, ty det skall man inte göra. Det var dock intressant att höra att det fanns någon bakgrund till det resonemanget. Vi har i dag lyssnat till statsministern och justitieministern. Båda två har i någon mån lyftat på den förlåt som hittills i varje fall har dolt det mesta i denna fråga.

Låt mig till sist, herr talman, försäkra att när frågan beträffande reformen i stort återkommer till konstitutionsutskottet, det från min sida i varje fall icke ett ögonblick kommer att resas något motstånd mot reformen. Det har aldrig varit meningen, men jag ville veta litet mer om vad vi pratar om.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Det var egentligen justitieministerns inledningsord som gjorde att jag begärde ordet igen. Han talade om »den strid som oppositionen tagit initiativet till». Det undgick tydligen justitieministern att det i motionen står — och jag har redan en gång påpekat detta — att det icke är frågan om ifall det behövs ytterligare ett statsråd eller ej, utan det gäller frågan om att riksdagen har rättighet att få reda på motiveringen för detta, eftersom denna fråga har diskuterats så många gånger. Vad skall detta statsråd användas till? Sker i det sammanhanget någonting av alla de saker som har diskuterats i detta hus.

Om justitieministern kallar detta den strid som oppositionen tagit initiativet till, då får man kalla allt som vi sysslar med i detta hus för en strid. Men det är ju en smakfråga, och var och en får tala på sitt eget sätt. För egen del skul-

Om uppskov med behandlingen av förslag angående det högsta medgivna antalet statsråd utan departement

le jag i varje fall inte använda sådana ord.

Justitieministern försäkrade sedan, att nu har konstitutionsutskottets ärade ordförande förklarat att det inte skulle ha varit några svårigheter för utskottet att hinna med detta av arbetstekniska skäl, men då vill jag sätta ett frågetecken. Det måste nämligen innebära att konstitutionsutskottet skulle ta på sig bördan av att verkligen undersöka vad som har sagts på detta område de senaste tio åren, och det kan jag försäkra kammarens ledamöter är mycket det. Vad är det då som verkligen framstår som en motivering till att nu utöka statsrådsretsen mot bakgrunden av alla förslag som har kommit? Regeringen gjorde ingenting för att upplysa riksdagen på denna punkt.

I någon mån har jag något mer känsla för vad justitieministern här har sagt än för vad statsministern sade i andra kammaren. Beträffande hela hans sätt att argumentera ur författningssynpunkt tycker jag justitieministern har rätt i långa stycken. På en punkt blev jag emellertid något fundersam. Han förklarade att vi i och med ändringen år 1940/41 införde denna princip. Statsministern gjorde gällande, om jag hörde honom rätt, att det var författningsutredningen som hade lagt grunden för detta, men detta spelar ju inte så stor roll, herr talman.

Efter inläggen i andra kammaren, där jag hörde alla anförandena, och efter debatten här kvarstår dock följande fråga: Varför gav regeringen icke riksdagen en redovisning för detta. Vilken princip man än hyllar i detta sammanhang, vare sig man tar beslutet 1940/41, författningsutredningen eller något annat som utgångspunkt, så är väl inte spörsmålet om ett nytt statsråd och de förändringar som alltid inträder därmed av så underordnad betydelse att det på något sätt skulle vara opassande om regeringen gav riksdagen en redovisning. Den frågan kvarstår fortfarande obesva-

rad. Det är möjligt, som någon talare i andra kammaren antydde, att det var rena olyckshändelsen att ingen redovisning skedde. Sådant händer på alla håll, och då finns det ingenting att tillägga. Jag tycker ändå denna fråga svävar i luften.

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Både herr Torsten Andersson och herr Dahlén var inne på frågan om det inte hade varit möjligt att ge konstitutionsutskottet, som herr Andersson formulerade det, något tillfälle att få veta litet mer om den föreslagna reformen. Jo, men ville ni veta någonting mera, mina herrar? Var det inte så att ni genom motionen och genom att ställa uppskovsyrkande i utskottet, där ni segrade med lottens hjälp, klippte av och undanskaffade all saksdiskussion? Var det inte det som var meningen med motionen och ert yrkande i utskottet? Då vet jag tydligen mycket litet om hur det går till i ett utskott, trots att jag har tjänstgjort som utskottssekreterare.

Herr Dahlén sade också att statsministern hade gjort gällande att författningsutredningen hade hittat på den princip som vi har grundat oppositionen på. Jag måste vara en dålig pedagog, ty jag försökte nyss leda i bevis att författningsutredningens förslag ingalunda innefattar någon nyhet. Det är principiellt sett samma sak som man införde med 1940/41 års grundlagsändringar, även om konstruktionen kanske är litet annorlunda nu. Jag kan försäkra herrarna att hade ni gjort den minsta lilla antydning om att ni ville få veta något mera, då hade ni mycket gärna fått det. Här gällde det ju för regeringen att på grundval av de principer som vår regeringsform vilar på återställa de mått av rörelsefrihet, som Konung och riksdag genom samfällt beslutad lag hade givit statsministern.

Om uppskov med behandlingen av förslag angående det högsta medgivna antalet statsråd utan departement

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag hade inte väntat mig att en ledamot av Kungl. Maj:ts regering skulle kasta ut insinuationer av det slag som statsrådet Kling här gjorde — jag tar det som en insinuation, när han frågar: Ville ni veta någonting? Det är en ganska allvarlig beskyllning, ty det betyder att jag för min del skulle ha medverkat till någon politisk-taktisk manöver som sålunda inte skulle ha någonting med sakfrågan att göra. Det är, herr talman, en allvarlig beskyllning, och jag har velat slå fast att beskyllningen utslungats, så att det inte går att göra en retusch i protokollet.

Jag har alltid under min tid här i huset försökt att vinnlägga mig om att föra en någorlunda hederlig vandel, vilket innebär att man får försöka behandla varje fråga såsom man tror sig bäst gagna den, och, herr talman, jag önskar försäkra justitieministern om att ingen invändning från hans sida ändrar min uppfattning att jag på denna punkt ville veta mer. Jag ber att få erinra om att man alltid väcker motioner, innan frågan kommer upp på utskottsplanet. Jag var tvungen att ta ställning till frågan på det sättet och såg ingen annan utväg än att begära detta uppskov för att vi skulle få tid med behandlingen av frågan.

Utskottets ärade ordförande har försäkrat att utskottet inte hade tidsbrist. Jag vågar dock invända att jag på den punkten har en något annan uppfattning. Tidsschemat har i konstitutionsutskottet i år varit ett alldeles genomgående debatttema. Men jag böjer mig för hans försäkran i och för sig, och jag hoppas att det skall bli tillfälle att behandla frågan ordentligt. Vad visste jag om detta, herr talman, när motionen på sin tid skrevs? Det är därför som insinuationen förefaller mig vara mycket malplacerad.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Jag skall inte gå in på de värdeomdömen justitieministern fällt i detta sammanhang, eftersom herr Andersson gett den kommentar som jag tycker är tillräcklig. Jag ber bara att få slå fast att det i propositionen står att om det skulle behövas ett nytt statsråd, vill man nu ha en lagändring.

Nu förklaras det att det är så kolossalt bråttom med att denna ändring skall ske. Det fanns ingen i riksdagen som hade någon aning om detta, i varje fall ingen av oss vanliga dödliga, och socialdemokraterna i konstitutionsutskottet hade tydligen inte någon aning om detta heller, ty de anförde ingenting på den punkten. Vi hade inom utskottet en mycket kort debatt, och det hade då varit naturligt om det hade sagts någonting, ty propositionen ger ingen redovisning alls.

Vidare har socialdemokraterna i utskottet i sin reservation anført att anledning saknas till antagande att förutläggningarna för en bedömning skulle vara bättre vid höstsessionen. Planerna inom regeringen på vad man skulle använda detta statsråd till skulle alltså inte vara klarare under hösten. Om det var någonting som verkligen gav intryck av att det inte rädde någon brådska, var det ett sådant här uttalande som — eftersom det gjordes av socialdemokraterna — enligt vad vi föreställde oss var ett relativt auktoritativt besked från regeringen. Visst ville regeringen ha ytterligare ett statsråd, men vad detta statsråd skall användas till visste man inte för tillfället. Då tycker jag att justitieministerns senaste inlägg med omdömena om herr Andersson och mig ter sig ännu egendomligare. Regeringen har verkligen sig själv att skylla.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Jag undrar om man inte i debattens hetta glömmer bort vad

Om uppskov med behandlingen av förslag angående det högsta medgivna antalet statsråd utan departement

som egentligen är det väsentliga. Jag tror att det skulle ha varit alldeles tillräckligt om det i propositionen hade stått att regeringen utnyttjat den yttersta marginalen när det gäller antalet statsråd och att det är troligt att arbetsuppgifterna blir av den omfattningen att det kommer att behövas ytterligare ett statsråd. Då borde riksdagen utan några som helst bekymmer för vilka konsekvenser detta skulle föra med sig kunnat fatta ett sådant beslut.

Vidare vet jag inte, herr talman, om principerna i utskotten är olika. Det kan mycket väl hända att man inom konstitutionsutskottet är så känslig att man inte vill ställa frågor till statsråden om någonting som i en proposition skulle vara oklart eller som skulle behöva kompletteras. Inom andra lagutskottet är det en mycket vanlig ordning att om det är någonting i debatten som behöver ytterligare belysas och om sådana uppgifter kan inhämtas i vederbörande departement, får kansliet i uppgift att inhämta sådana kompletteringar — och alla i utskottet tycker att detta är ganska naturligt.

Det är vidare klart att man i en debatt alltid kan förivra sig. Herr Andersson säger att han skulle önska en bruksanvisning från regeringen till konstitutionsutskottet om vilka punkter — författningsutredningen eller möjligen den nuvarande grundlagen — regeringen är inställd att hålla på. Skulle konstitutionsutskottet kunna anse en sådan bruksanvisning vara likvärdig med stiftad lag?

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Nej, det skulle inte konstitutionsutskottet, i varje fall inte i den mån jag kunde medverka.

Men jag hoppas herr Strand vill förstå mig när jag säger, att jag tycker det är märkligt att man i debatten, när det passar, åberopar ett förslag från författningsutredningen.

Herr Strand har sagt att det fallit förflugna ord, och om nu detta kan anses vara ett förfluet ord, går jag gärna med på det.

Som bruksanvisning skulle vi inte ta detta ad notam. Den frågan är ju inte aktuell än, ty den har ju inte kommit.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! I vad herr förste vice talmannen sade om möjligheten att få besked ifrån regeringen ber jag att få instämna. Jag kan göra det så mycket hellre som i herr Anderssons och min motion står följande: »Riksdagen bör därför bordlägga propositionen till höstriksdagen och därigenom bereda regeringen tillfälle att närmare klargöra sina motiv för förslaget.»

Avsikten var att vi verkligen ville ha reda på vad det var fråga om. Det är på den punkten som socialdemokraterna i utskottet har sagt att regeringen inte vet mer vid höstriksdagen.

Herr PETTERSSON, GEORG, (s):

Herr talman! Det är att märka att det kom en motion med begäran om uppskov, och utskottet hade att behandla den frågan i första hand. Det innebar att det skulle fattas beslut om uppskov eller inte. Det blev alltså icke fråga om någon sakbehandling. Hade det blivit en annan majoritet, om lotten hade fallit på ett annat sätt, då hade frågan blivit sakbehandlad och då hade utskottet också fått tillfälle att ställa de frågor som varit erforderliga. Det har alltså icke givits utskottet någon möjlighet att behandla frågan på det sättet därför att uppskovsyrkandet var det som vann.

Överläggningen ansågs härmed sluttad, varefter herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna re-

Om uppskov med behandlingen av förslag angående det högsta medgivna antalet statsråd utan departement

servationen; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wallmark* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner den vid konstitutionsutskottets utlåtande nr 26 fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden å föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 129, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; och

nr 130, angående höjning av postpaketportot m. m.

Anmäldes och bordlades av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjorda anmälningar, att till utskottet inkommit framställningar

dels från fullmäktige i riksgäldskontoret angående ändrad lönegradsplacement m. m. beträffande vissa befattningar i riksgäldskontoret och vid riksdagens ekonomibyrå,

dels från styrelsen för riksdagsbiblioteket angående vissa lönegradsuppflyttningar,

dels ock från Nordiska rådets svenska delegation angående lönegradsplacementen av delegationens kanslichef.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets memorial nr 27, angående granskning av de i statsrådet förda protokollen;

statsutskottets utlåtanden:

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kommunal skatteutjämning, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, såvitt propositionen och motionerna hänvisats till statsutskottet;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1965/66 till bidrag till uppförande eller inrättande av barnhem m. m.;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1965/66 till statistiska centralbyrån, m. m., jämte en i ämnet väckt motion;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1965/66 till bostadsstyrelsen m. m.;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den framtida verksamheten vid Törefors aktiebolag med flera statliga företag jämte i ämnet väckta motioner;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnads- och markfrågor inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde; samt

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående naturhistoriska riksmuseets ställning och organisation m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkande nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kommunal skatteutjäm-

ning, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckt motion om en mera tidsenlig utformning av reglerna om gäldränta; samt

nr 26, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 72 § växellagen den 13 maj 1932 (nr 130) m. m., dels ock väckta motioner om viss utsträckning av fatalietider;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring, m. m., utom såvitt avser lag angående ändring i lagen om finansiering av folkpensioneringen och förslagsanslag till folkpensioner, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 44, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående kommunal skatteutjämning, m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring, m. m., såvitt avser lag angående ändring i lagen om finansiering av folkpensioneringen, dels ock i ämnet väckta motioner;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om allmän folk- och bostadsräkning år 1965 m. m.; samt

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 april 1952 (nr 152) om sammanföring av samfällid vägmark med angränsande fastighet m. m., m. m. jämte i ämnet väckta motioner; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av väckta motioner om bättre skydd för medborgarnas politiska integritet;

nr 36, i anledning av väckt motion angående rådgivningsverksamheten inom nykterhetsvården; samt

nr 37, i anledning av väckta motioner om obligatorisk medicinsk kontroll av barn.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.11.

In fidem

K.-G. Lindelöw